

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΗΨΗ ΤΟΥ
ΠΤΥΧΙΟΥ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ

ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΚΟΥΤΣΙΜΠΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ ΚΑΙ
ΕΦΗΒΕΙΑ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ

ΠΑΤΡΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1993

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

2325

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας

1) Παπαδημητρίου Αθανάσιος

2) Σκούρα.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Ευχαριστούμε τους γονείς μας για την υποστηριξή τους κατά το διάστημα εκπόνησης της εργασίας μας.

Ευχαριστούμε επίσης την υπεύθυνη καθηγήτρια μας Γεωργία Ζαφειροπούλου για το χρόνο που μας αφιέρωσε, την ολοθερμη συμπαράστασή της και για την ευχάριστη συνεργασία, που είχαμε μαζί της.

Τέλος ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Προϊστάμενο του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας κο Αθανάσιο Παπαδημητρίου για την βοήθεια και υποστήριξη που μας παρείχε στο ερευνητικό μέρος της μελέτης αυτής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η εργασία μας τιτλοφορείται "Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και εφηβεία". Σκοπός της είναι να παρουσιάσει τα ιδιαίτερα σωματικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά της τόσο κρίσιμης περιόδου της εφηβείας σε σχέση με τη σεξουαλική αναζήτηση των εφήβων και να καταδείξει συγχρόνως την αναγκαιότητα εφαρμογής προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, για την πρόληψη κινδύνων και την καλύτερευση της ποιότητας ζωής των εφήβων και κατ' επέκταση της κοινωνίας μας.

Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει τον καθορισμό του υπό μελέτης θέματος, τον σκοπό για τον οποίο έγινε η μελέτη και τον προσδιορισμό όρων που έχουν περιληφθεί στην εργασία αυτή.

Το δεύτερο κεφάλαιο χωρίζεται σε τρία μέρη:

Στο πρώτο μέρος γίνεται μια καταγραφή των επιτεύξεων και χαρακτηριστικών της εφηβείας κυρίως σε σχέση με την προοδευτική διαμόρφωση της σεξουαλικής ταυτότητας και συμπεριφοράς των εφήβων.

Στο δεύτερο μέρος επιχειρείται μια ανάλυση της έννοιας και του περιεχομένου της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης καθώς και μια καταγραφή των προϋποθέσεων και των αρχών που πρέπει να καλύπτει ένα τέτοιο πρόγραμμα, που απευθύνεται στους εφήβους.

Στο τρίτο μέρος παρουσιάζουμε πολύ συνοπτικά κάποια μοντέλα εφαρμογής σεξουαλικής αγωγής σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ερευνητικό μέρος της μελέτης. Πρόκειται για μια έρευνα που έγινε στην πόλη του Βόλου και σε άτομα ηλικίας 18 ετών με σκοπό να καταδείξει το επίπεδο πληροφόρησης των εφήβων σε σεξουαλικά θέματα και την αναγκαιότητα

εφαρμογής προγραμμάτων σεξουαλικής αγωγής.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο καταγράφονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Διαπιστώθηκε ότι το επίπεδο πληροφόρησης των εφήβων στα θέματα τα σχετικά με το σεξ, δεν είναι αρκετά ικανοποιητικά.

Φάνηκε η ανάγκη που έχουν τα ίδια τα παιδιά για σωστή και υπεύθυνη ενημέρωση και η αδυναμία τόσο της οικογένειας όσο και του σχολείου να την προσφέρει.

Στη συνέχεια γίνεται μία σύγκριση των αποτελεσμάτων της δικής μας έρευνας με την αντίστοιχη που πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 1989 στο νομό Αχαΐας.

Τέλος καταλήγουμε σε κάποιες προτάσεις για την προώθηση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην Ελλάδα. Πρέπει να γίνει μια συντονισμένη και προς όλες τις κατευθύνσεις προσπάθεια εφαρμογής ενός προγράμματος σεξουαλικής αγωγής, γιατί μόνο έτσι θα βελτιωθεί η ποιότητα της ζωής μας και θα διαφυλαχθεί η ψυχική και σωματική υγεία των εφήβων, που είναι τόσο εύθραστη σήμερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΣΕΛΙΔΑ

1.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
1α.	- II -
2.	- II -
2α.	- II -
3.	- II -
4.	- II -
5.	- II -
5α.	- II -
6.	- II -
6α.	- II -
7.	- II -
7α.	- II -
7β.	- II -
7γ.	- II -
7δ.	- II -
7ε.	- II -
8.	- II -
9.	- II -
9α.	- II -
10.	- II -
10α.	- II -
10β.	- II -
11	- II -
11α.	- II -
11β.	- II -
11γ.	- II -

	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
12.	- II -
12α.	- II -
13.	- II -
13α.	- II -
14.	- II -
15.	- II -
15α.	- II -
16.	- II -
17.	- II -
18.	- II -
18α.	- II -
19.	- II -
20.	- II -
20α.	- II -
21.	- II -
22.	- II -
23.	- II -
23α.	- II -
24.	- II -
24α.	- II -
24β.	- II -
25.	- II -
26.	86
27.	88
28.	89
29.	90
30.	91
31.	93
32.	94

33.

95

34.

96

35.

97

36.

98

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΣΕΛΙΔΑ
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	iii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	iv
ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ	vi
ΚΕΦ.Ι	
- ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
- Το πρόβλημα	1
- Ο Σκοπός	3
- Ορισμοί Όρων	5
ΚΕΦ.ΙΙ	
<u>ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ ΤΩΝ</u>	
ΕΦΗΒΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΜΙΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ	
ΘΕΩΡΗΣΗΣ.	
A1. Εφηβεία - Περίοδος Αναταραχής	8
A2. Οι Νέοι μπροστά στην εφηβεία	10
A3. Το σεξ και οι έφηβοι	12
A4. Σωματικές μεταβολές και επιδράσεις τους στους εφήβους.	15
—A5. Η αναζήτηση της ταυτότητας	20
A6. Η σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων - Εμπειρικά Δεδομένα.	24
A7. Τρόποι επικοινωνίας των εφήβων και προϋποθέσεις για ικανοποιητικές σεξουαλικές σχέσεις.	27
<u>ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ</u>	✓
ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗΣ.	
B1. Εισαγωγή	31
B2. Ιστορική Αναδρομή	32

B3. Η ουσία της σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης	36
B4. Το περιεχόμενο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης	41
B5. Βασικές προϋποθέσεις και καθήκοντα για την άσκηση του έργου της γενετήσιας αγωγής.	45
B6. ΦΟΡΕΙΣ άσκησης σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης	48
B7. Εμπόδια στη διάδοση της σεξουαλικής διαπαιδα- γώγησης.	53

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Γ1. Πρόλογος	57
Γ2. Η ευρωπαϊκή αντιμετώπιση του θέματος	58
Γ3. Η σουηδική εμπειρία στο θέμα σεξουαλικής αγωγής	59
Γ4. Το Ολλανδικό πρότυπο	61

ΚΕΦ.ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1. Διαστάσεις του θέματος	65
2. Ερευνώμενος πληθυσμός	66
3. Δείγμα	68
4. Τρόπος συλλογής πληροφοριών	68

ΚΕΦ. IV

ΠΕΡΙΛΗΨΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1. Περίληψη - Συμπεράσματα	70
2. Σύγκριση των δύο ερευνών (ΣΕΠΤ.89-ΑΠΡΙΛ.93).	86
3. Εισηγήσεις	99

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

B. ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το πρόβλημα.

Η εργασία αυτή διαπραγματεύεται το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην εφηβεία και εντοπίζεται, κυρίως, σε δυο πεδία διερεύνησης: Το πρώτο πεδίο είναι η αναγκαιότητα ύπαρξης της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην εφηβεία και ο καθορισμός του περιεχομένου της, και το δεύτερο είναι η διερεύνηση του επιπέδου πληροφόρησης, γνώσης και στάσης των εφήβων ηλικίας 18 ετών, στην πόλη του Βόλου, σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση περιλαμβάνει την ενημέρωση του παιδιού ή του εφήβου πάνω σε θέματα γεννητικών λειτουργιών και η διαφώτισή του, ως προς την στάση που πρέπει να τηρείται πάνω στις παρορμήσεις του γεννητικού ενστίκτου.

Το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης παρουσιάζεται σήμερα με πολλές αντιθέσεις και αρκετή σύγχυση. Η ευαισθησία γονέων και παιδιών και μερικές φορές οι αντίθετες απόψεις μεταξύ θρησκείας, κράτους, κοινωνίας αποτελούν μερικούς από τους πολλούς ανασταλτικούς παράγοντες για την επιμόρφωση των νέων σε θέματα γενετησιακής αγωγής. Η παρατήρηση αυτή βέβαια δεν μπορεί ούτε στο ελάχιστο να δικαιολογήσει την ανεπάρκεια συστηματικής σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ή και την παντελή ανυπαρξία της σ' αρκετές χώρες, μεταξύ των οποίων και η δική μας.

Ωστόσο σημασία δεν έχει τόσο το πια άποψη είναι σωστή ή όχι, αλλά το γεγονός ότι αυτή η αντιπαράθεση στερεί από τους νέους το δικαίωμα στη μάθηση και την πρόληψη μεγάλων κακών. "Έτσι το ανημέρωτο παιδί εύκολα παρασύρεται από τον μεγαλύτερο φίλο, το ακατάλληλο για την ηλικία του περιοδικό, βιβλίο ή ταινία μ' αποτέλεσμα

να οδηγείται σε πράξεις με δυσάρεστα ψυχικά ή σωματικά επακόλουθα. Αντίθετα το παιδί που έχει σταδιακά ενημερωθεί πάνω σε θέματα γενετησιακής αγωγής έχει σχηματίσει ολοκληρωμένη γνώμη για το σέξ και δύσκολα μπορεί να παρασυρθεί ή τουλάχιστον αν κάνει κάτι έχει επίγνωση της κατάστασης και των επιπλοκών. Παράλληλα δρά σαν φορέας στους συνομηλίκους του προτρεποντάς τους για ενημέρωση στα καυτά θέματα της σεξουαλικής αγωγής" (ΚΡΕΑΤΣΑΣ Γ., 1989, σελ. 19).

Από στοιχεία που προέρχονται απο το τμήμα Παιδικής και εφηβικής Γυναικολογίας της Α' Γυναικολογικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών στο Νοσοκομείο Αλεξάνδρας, προκύπτει οτι η σεξουαλική δραστηριότητα των εφήβων έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία 5 χρόνια. Το γεγονός αυτό έχει συντελέσει στο υπερδιπλασιασμό των κυήσεων στην εφηβεία (1984: 5,3%,1989: 11,92% και επομένως και των εκτρώσεων: (1975 : 28,8%-1989: >35%).

Στα παραπάνω προστίθεται και η αύξηση των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων τα οποία φαίνεται οτι με τον τρόπο αυτό έρχονται πάλι στην επικαιρότητα όπως το AIDS, η σύφιλη,ο έρπης των γεννητικών οργάνων κ.α., που προκαλούν πολλές καταστροφές έως πολλές φορές και τον θάνατο.

Η ανάγκη λοιπόν για σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων είναι επιβεβλημένη και υποχρέωση τόσο του κράτους όσο και της οικογένειας, γιατί μόνο έτσι θα προληφθούν ανεπιθύμητες κοινωνικές και ψυχολογικές επιπτώσεις, καθώς επίσης και επιπλοκές απο το γεννητικό σύστημα, η ακεραιότητα του οποίου θεωρείται απαραίτητη για την αναπαραγωγική λειτουργία μετά απο μερικά χρόνια.

Αυτά τα θέματα, σε γενικές γραμμές, θα αναπτυχθούν σ' αυτήν την εργασία. Πρέπει ν' αναφερθεί εδώ ότι θεωρήθηκε επουσιώδης η ανάπτυξη ιατρικών όρων και τεχνικών σε κάποια υποκεφάλαια γιατί ούτε ειδικοί είμαστε, ούτε και ο σκοπός μας είναι αυτός, μπροστά μάλιστα στα

καθοριστικής σημασίας ζητήματα της ενημέρωσης και κατ' επέκταση της πρόληψης.

Τώρα όσον αφορά το γιατί εντοπίζεται και εξετάζεται το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην περίοδο της εφηβείας θα μπορούσαν ν' αναφερθούν δύο λόγοι :

- Το γεγονός ότι η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από έντονη παρορμητικότητα. Ο έφηβος αναζητά, προβληματίζεται έντονα, νιώθει την ανάγκη να δώσει και να λάβει σεξουαλική ικανοποίηση, ψάχνει να βρει αιτίες και διεξόδους στον ερωτισμό του και αποκρυσταλώνει την σεξουαλική του έκφραση.

Και τέλος αν επεκτεινόταν η εργασία σ' όλα τα φάσματα των ηλικιών, η δεν θα μπορούσαμε να καλύψουμε διεξοδικά το θέμα μας, ή θα μας έπαιρνε πάρα πολύ έκταση η εργασία. (Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι αγνοούμε τη σημασία και αναγκαιότητα της σεξουαλικής αγωγής και σε άλλες ηλικίες).

Σκοπός της μελέτης

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να εντοπιστεί και να μελετηθεί από που πηγάζει η αναγκαιότητα ύπαρξης της σεξουαλικής αγωγής στην εφηβεία, τι περιλαμβάνει η έννοια, ποιοί παράγοντες πρέπει να συνεργήσουν για την επιτυχημένη εφαρμογή της και πως, καθώς και να παρουσιάσει κάποια, ήδη εφαρμοζόμενα μοντέλα σεξουαλικής αγωγής από άλλες χώρες . Επιδιώκεται να έρθουν στην επιφάνεια αποδεικτικά στοιχεία που θα συνηγορούν στην σημασία της θεσμοθέτησης και εφαρμογής ενός προγράμματος σεξουαλικής αγωγής για τους έφηβους, υπό το φως διαφόρων μελετών και ερευνών που έχουν δημοσιευτεί.

Καταγράφονται οι απόψεις διαφόρων ειδικών μελετητών θέλοντας να δοθούν σαφείς απαντήσεις και έντονα ερεθίσματα πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Να συγκεντρωθούν κάποια συμπεράσματα και

προτάσεις που να βοηθάνε τον αναγνώστη να αποκτήσει μια αποκρυσταλωμένη άποψη για το θέμα της σεξουαλικής αγωγής.

Σκοπός είναι να δημιουργηθούν νέες σφαίρες προβληματισμού, έτσι ώστε να γίνει κατανοητό ότι η σεξουαλική ζωή γύρω από την οποία κινούμαστε σαν άτομα, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα διαμόρφωσης μιας υγιούς ή νοσηρής προσωπικότητας όπως ακριβώς και οποιαδήποτε άλλη πλευρά της ζωής μας και γι' αυτό θα πρέπει να της προσδώσουμε τη σημασία και τη σοβαρότητα που απαιτεί. Να συνειδητοποιήσουν οι αναγνώστες ότι η λέξη σέξ θα πρέπει να πάψει να θεωρείται θέμα ταμπού σε οποιοδήποτε ονοματικό σύνολο και αν περιέχεται.

Επίσης επιδιώκεται μια βαθύτερη ανάλυση του περιεχομένου της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, έτσι ώστε να καταδειχτεί ότι αυτή δεν αποτελεί ούτε την πανάκεια για την εξάλειψη κάθε προβλήματος (σχετικού με το σέξ), αλλά ούτε μια πορνογραφικά προσανατολισμένη επιδίωξη σεξουαλικής αποχαλίνωσης. Απλώς αποτελεί δικαίωμα για αγωγή, παιδεία και πρόληψη.

Σκοπός μας είναι να καταδειχθεί άμεσα η ανάγκη για αγωγή και πρόληψη για να μην περιμένουμε ξανά τη μάστιγα του αιώνα (AIDS) για να αρθρώσουμε τη λέξη προφυλακτικό.

Δεν επιδιώκεται εδώ να δώσουμε τη λύση για το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και της εφαρμογής της. Άλλωστε ούτε οι πιο ειδικοί είμαστε, ούτε οι μόνοι που έχουμε ασχοληθεί με το θέμα αυτό. Πολλοί αξιόλογοι επιστήμονες έχουν ασχοληθεί με τη δημιουργία του θεωρητικού πλέγματος της έννοιας της σεξουαλικής αγωγής αλλά η πρακτική εφαρμογή είναι το δυσκολότερο ζήτημα. Και αυτό γιατί μια θεωρία για να έχει ισχύ θα πρέπει να είναι ικανή να καταλαβαίνει, ν' ακολουθεί και να επηρεάζει την συνεχώς εξελισσόμενη πορεία της ιστορίας της ζωής και της κοινωνίας.

Τέλος, εκτός των άλλων σκοπός της εργασίας αυτής είναι να διερευνήσει το επίπεδο πληροφόρησης των εφήβων , στα θέματα τα σχετικά με τη σεξουαλική ζωή. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία της ηλικίας αυτής που πρέπει να ληφθούν υπόψιν για την εφαρμογή ενός μοντέλου σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, και να καταγραφούν οι προσπάθειες και οι προοπτικές εφαρμογή ενός τέτοιου μοντέλου στην Ελλάδα σήμερα.

Προσδιορισμός όρων.

Αγωγή. Σκόπιμη και προγραμματισμένη κοινωνική λειτουργία, που οδηγεί στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον μεγάλο θεωρητικό της παιδαγωγικής Ερμπαρτ, "η αγωγή είναι η συνειδητή και κατά σχέδιο προς έναν ορισμένο σκοπό κατευθυνόμενη επίδραση ενός ώριμου ανθρώπου σ' έναν αναπτυσσόμενο άνθρωπο". (Herbart 1776-1841)

Η αγωγή σαν διαδικασία περιορίζεται στο ρόλο της διαπαιδαγώγησης που σημαίνει σωστή καθοδήγηση νέων ανθρώπων και δεν είναι ταυτόσημη με την παιδεία, που επεκτείνεται σ' όλα τα στάδια της ζωής του ανθρώπου και έχει το γενικότερο χαρακτήρα του μορφωτικού αγαθού.

Το βαθύτερο νόημα και η σημασία της αγωγής εκφράζεται στον ορισμό του ακαδημαϊκού και φιλόσοφου Ι.Ν.Θεοδωρακόπουλου, ο οποίος τονίζει " Η αγωγή δεν είναι μια πρόσθετη διδασκαλία, δεν είναι ένα ξένο και χωριστό στοιχείο απο τα γενόμενα για ν' αναστηθεί ο άνθρωπος... Το έργο της αγωγής κατορθώνεται μόνο εμπράγματα ,δηλ. με την πράξη και την άσκηση και όχι με την θεωρητική διδασκαλία".

Ηθική. "Είναι το σύνολο των κανόνων που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά του ανθρώπου προς τον εαυτό του και τους άλλους. Η λέξη ήθος φαίνεται να προέρχεται από την λέξη έθος (συνήθεια) όπως δίδασκε ο Αριστοτέλης ("ήθος έξ έθους") και σήμαινε το μόνιμο και σταθερό τρόπο πράξης

ελεύθερων και λογικών όντων". (Δ.Π. ΔΙΑΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, 4991, σελ.198).

Η διαφορά της ηθικής από το δίκαιο (τους γραπτούς νόμους), είναι στο ότι η πρώτη δεν λέει άμεσα τι πρέπει να κάνει ο καθένας, δεν επιβάλλει αυστηρές συγκεκριμένες τιμωρίες και οι κανόνες της προκύπτουν από τη φιλοσοφική έρευνα για την προέλευση και το σκοπό του ανθρώπου. Είναι δηλαδή μια από τις μορφές της κοινωνικής συνειδήσης.

Πολιτισμός -Κουλτούρα. Ο ιστορικός Ντυράν τον ορίζει "ως αρμονία και τάξη που οδηγεί την ανθρώπινη κοινωνία στην πνευματική καλλιέργεια και υλική πρόοδο". (Durant, 1806-1882).

Σύμφωνα με τον σύγχρονο Αγγλο ιστορικό Αρνολντ Τρούμπι (Toynbee) η μετατροπή μιας κοινωνίας από πρωτόγονη σε πολιτισμένη συνίσταται στη μετάπτωση από την κατάσταση της στασιμότητας σε μια διαρκή δραστηριότητα. Σημαντικό ρόλο για την πολιτιστική πρόοδο ασκεί η ομαδική προσπάθεια σ' όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, ενώ την προσπάθεια αυτή ενισχύουν η έμφυτη κοινωνικότητα του ανθρώπου , η πνευματικότητα και η γλώσσα του.

Κρίση πολιτισμού. Η διαταραχή της ομαλής εξέλιξης του πολιτισμού από την παρεμβολή αλληλοσυγκρουόμενων παραγόντων και η δημιουργία αδιεξόδου.

"Η υπέρμετρη αύξηση της τεχνολογίας σε βάρος της πνευματικής και ηθικής ανάπτυξης του ανθρώπου που έφερε τον πολιτισμό σε κρίση δηλαδή διατάραξε την ομαλή εξέλιξή του". (Δ.Π. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, 1991, σελ. 236).

Σύμφωνα με τον Ε.Παπανούτσο τα συμπτώματα της κρίσης είναι " κοινωνικός αναβρασμός, ρήγματα βαθιά στις σχέσεις των πληθυσμιακών

ομάδων, εγκληματικότητα και βία, άγχος της ζωής, κόρος, αίσθημα κενού, ναρκωτικά, η αμφισβήτηση, παραίτηση από ευθύνες και υποχρεώσεις, αναχωρητισμός" (Ε.Πανούτσος, 1979 σελ. 30 4.ε).

Ταμπού. Απαραβίαστος, ιερός, αγιασμένος, απαγορευμένος. Αυτό είναι ταμπού. Λέξη παρμένη από τη γλώσσα των ιθαγενών της Πολυνησίας του 19ου αιώνα και σημαίνει αρχικά, ευλογημένα από τον Θεό πράγματα που δεν επιτρέπεται να τ' αγγίξει κανείς ή να μιλάει γι' αυτά. (Ράιχ Βίλχεμ 1981, σελ. 26).

Ορμέμφυτο. Έμφυτη τάση των ανθρώπων με σκοπό την ικανοποίηση ζωτικών βιολογικών αναγκών.

Οι ορμές διακρίνονται σε α) ορμή προς διατήρηση του ατόμου (αυτοσυντήρηση), β) ορμή προς διατήρηση του είδους, γ) ορμή προς δημιουργία, δ) ορμή προς επιβολή, ε) ορμή προς κίνηση, και στ) ορμή προς κοινωνία. Ανώτερη θεωρείται η ορμή προς αυτοσυντήρηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

ΜΕΡΟΣ I

A. Διερεύνηση της σεξουαλικής έκφρασης των εφήβων στα πλαίσια μιας ψυχολογικής θεώρησης.

A1. Εφηβεία-Περίοδος αναταραχής

Η εφηβεία είναι συχνά μια περίοδος αναταραχής και για το ίδιο το άτομο αλλά και για όσους βρίσκονται κοντά του. "Είναι μια περίοδος υπερδιέγερσης και πειραματισμού είτε ασχολείται με τη μουσική, την ποίηση ή τις μηχανές. Μπορεί να είναι μια περίοδος όπου ο νέος μαλώνει, αντιμιλά, φεύγει σα σίφουνας απο το σπίτι χτυπώντας την πόρτα, επειδή προσπαθεί ν'αποτινάξει κάθε εξουσία απο πάνω του. Ολες αυτές οι αντιδράσεις των εφήβων υποδηλώνουν την ανάγκη τους να κατοχυρώσουν και να διαφυλάξουν την ατομικότητά τους". (Ρόμπερτ Ράποπορ, Ρένα Ράποπορ, 1981, σελ.88).

Η συμπεριφορά των εφήβων ποικίλλει πάρα πολύ, όχι μόνον από τον ένα στον άλλο, αλλά και στον ίδιο έφηβο, από μέρα σε μέρα ή ακόμα και από στιγμή σε στιγμή. Η προσοχή και το ενδιαφέρον τους μετατίθεται συνέχεια. Όταν τους ζητηθεί ν'αναφέρουν τις συνηθισμένες τους ασχολίες μπορεί να περιλάβουν και κάποια δραστηριότητα με την οποία ασχολήθηκαν μόνο μια φορά ή άλλες με τις οποίες θα ήθελαν ν'ασχοληθούν στο μέλλον, προσδίνοντάς τους την ίδια σημασία που δίνουν στις καθημερινές τους ενασχολήσεις. Όλα αυτά δυσχεραίνουν την κατηγοριοποίησή τους, την οποία οι περισσότεροι έφηβοι δεν την θέλουν καθόλου. Απεχθάνονται την οργάνωση και τον προγραμματισμό της ζωής τους από άλλους και μάχονται κατά αυτών με πάθος. Οι ποικίλες αυτές εναντιώσεις και αμφισβητήσεις που εκδηλώνουν οι έφηβοι προς τους γύρω τους, μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι άμεσα εξαρτημένες από τις νέες γνωστικές τους κατακτήσεις όπως από την ικανότητά τους να

διατυπώνουν υποθέσεις και θεωρητικές απόψεις και από την εμφάνιση των νέων δομών της τυπικής σκέψης.

Η έντονη κριτική διάθεση, η ριζοσπαστικότητα και η ανακαινιστική τους διάθεση είναι, μερικώς τουλάχιστον, αποτέλεσμα της νέας ικανότητας του εφήβου να χρησιμοποιεί αφαιρετικά συνδυαστικά σχήματα και να διατυπώνει υποθέσεις αντίθετες προς την πραγματικότητα. Ο έφηβος πιστεύει ότι θα πρέπει να μηδενιστεί η απόσταση ανάμεσα στο πραγματικό και στο δυνατό ιδανικό. Επιδίδονται συχνά σε εκπόνηση νέων θεωρητικών μοντέλων ζωής και ασχολούνται με τη διερεύνηση λύσεων για διάφορα κοινωνικά προβλήματα. Πρέπει να σημειωθεί ότι όλα αυτά τα επιτεύγματα των εφήβων συχνά παραμένουν στο θεωρητικό επίπεδο χωρίς να δοκιμάζεται η πρακτική τους εφαρμογή. Ωστόσο δεν πρέπει να παραβλέπεται και η θετική πλευρά αυτών των εφηβικών συμπεριφορών. Όπως αναφέρει ο Ιωάν.Παρασκευόπουλος: "Πρόκειται για τις πρώτες άδολες και θαρραλέες πτήσεις της νεανικής σκέψης στο χώρο των ιδεών, των ιδανικών, των θεωρητικών συλλήψεων και των αξιών, μια ενασχόληση εξαιρετικά παραγωγική, χρήσιμη και αναγκαία, όχι μόνο για την ολοκλήρωση της ανθρώπινης προσωπικότητας, αλλά και για την κοινωνική ανανέωση και πρόοδο. Γι'αυτό, η εφηβεία αποκαλείται δικαίως "αιώνια αναγέννηση". (Ιωάννης Ν.Παρασκευόπουλος, 1985, σελ.160).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό των εφήβων είναι η ικανότητά τους να κάνουν ενδοσκόπηση, αυτοανάλυση και αυτοκριτική και αυτό διευκολύνει την ύπαρξη ενός βαθμού αυτογνωσίας. Αυτή η ικανότητα του εφήβου να σκέπτεται για τις δικές του σκέψεις και των άλλων συχνά οδηγεί στον λεγόμενο γνωστικό εγωκεντρισμό της εφηβείας. Ο έφηβος επειδή ο ίδιος έχει επίκεντρο των σκέψεών του και των ενδιαφερόντων του τον εαυτό του, θεωρεί ότι και οι άλλοι ασχολούνται μ'εκείνον. Αισθάνεται ότι αυτός είναι το δρών πρόσωπο μπροστά σε αυτό που αποκαλεί ο David

Elkind "φανταστικό ακροατήριο". Γι' αυτό ο έφηβος νιώθει έντονη αμηχανία και αποφεύγει τις κοινωνικές εκδηλώσεις.

Οι έφηβοι έχουν την τάση να θεωρούν τα προσωπικά τους επιτεύγματα ή προβλήματα ως μοναδικά και ανεπανάληπτα. Ότι κανείς, για παράδειγμα δεν τους καταλαβαίνει ότι υποφέρουν, ή αγαπούν κ.λ.π. Το φαινόμενο αυτό είναι συναφές με τον γνωστικό εγωκεντρισμό και καλείται προσωπικός μύθος. Φυσικά με το πέρασμα των χρόνων και προς το τέλος της εφηβείας ο γνωστικός εγωκεντρισμός και ο προσωπικός μύθος αρχίζουν να μειώνονται και δίνουν τη θέση τους σε πιο ρεαλιστικές και κοινωνικές σκέψεις, όπως την έννοια της αμοιβαιότητας και αλληλοκατανόησης.

Τέλος ο ασκητισμός και ο διανοουμενισμός (αντιμετώπιση των αγχογόνων προβλημάτων με ιδεοσυλλογιστικά επιχειρήματα και με επιφανειακή λογική ερμηνεία) αποτελούν συχνές στάσεις των εφήβων. Η Anna Freud τις θεωρεί μηχανισμούς άμυνας της εφηβείας που έχουν σκοπό την αποσυμφόρηση της έντασης που αισθάνονται οι έφηβοι. (Anna Freud, 1940).

A2. Οι νέοι μπροστά στην εφηβεία

Καμία φάση, εκδήλωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς δεν είναι αποσπασματική , ασύνδετη και ανεξάρτητη από το παρελθόν και το περιβάλλον κάθε ατόμου. Κάθε άτομο προκειμένου να δημιουργήσει μια στάση ζωής επιλέγει και συγκρατεί καίρια στοιχεία του παρελθόντος και τα νέα στοιχεία που εξακολουθεί να προσλαμβάνει.

Τα γονεϊκά πρότυπα, οι διαπροσωπικές σχέσεις των γονιών του μεταξύ τους, οι σχέσεις που διαμόρφωσε το παιδί με τους γονιούς του, οι θρησκευτικές αντιλήψεις και οι ηθικές αξίες της οικογένειας, οι κοινωνικοί κανόνες της ευρύτερης κοινότητας που ζει το παιδί αντανakλώνται στις σχέσεις του με τους άλλους.

Στεκόμαστε ιδιαίτερα, εδώ, στην εφηβεία γιατί είναι μια θυελώδης, δημιουργική και δύσκολη περίοδος της ζωής, γεμάτη αντιθέσεις, άλματα, συγκρούσεις, διεκδικήσεις, κατακτήσεις, απογοητεύσεις, ανασφάλεια, όνειρα, ελπίδες και οδύνες.

Είναι μια εξελικτική κατάσταση την οποία ο έφηβος αντιλαμβάνεται ακαθόριστα, πολλές φορές με άγχος και μεγάλο ενδιαφέρον. Στη χρονική αυτή περίοδο ο έφηβος δεν είναι ούτε άντρας / γυναίκα ούτε παιδί, αλλά βρίσκεται σε μια πραγματικά μεταβατική περίοδο.

Η εφηβεία σαν κάτι καινούργιο, στο οικογενειακό περιβάλλον, αλλά και στο κοινωνικό σύνολο γενικότερα, αποτελεί πολλές φορές ένα έντονο stress, και υποχρεώνει την οικογένεια ν' αλλάξει ή να διευρύνει τις δομές της.

"Η ετοιμασία του ψυχοσεξουαλικού εξοπλισμού έχει ολοκληρωθεί έτσι, ώστε η φαντασματοποίηση και η ανάγκη για έρωτα και ερωτισμό μπορεί να πραγματοποιηθεί. Σ' αυτήν την ηλικία η έννοια του έρωτα και της σεξουαλικής επαφής είναι σημαντική και μπορεί να χαρακτηριστεί σαν το παιχνίδι του τύπου **υπάρχεις-υπάρχω**". (Γ. ΚΡΕΑΤΣΑΣ 1989 σελ. 198).

Οι έφηβοι μάχονται ένθερμα για την ανεξαρτησία τους και παράλληλα συνειδητοποιούν την παρατεινόμενη οικονομική και συναισθηματική εξάρτησή τους από τους γονείς τους. Η μάχη αυτή εναλλάσσεται με ενοχές. Οι έφηβοι μέσα απ' αυτή τη μάχη ανακαλύπτουν ότι δεν υπάρχουν οι θεοί των παιδικών χρόνων και οι γονείς ότι δεν υπάρχουν άγγελοι.

"Πέρα από τις αλλαγές ισορροπίας, που αναπόσπαστα δημιουργούνται στην οικογένεια, ο έφηβος πρέπει να ισορροπήσει τις σχέσεις του και σε άλλους τομείς της ζωής του, πρέπει να συμφιλιωθεί με τον εαυτό του, να δοκιμαστεί στις σχέσεις με τους συνομηλικούς του και να οικοδομήσει τις σχέσεις του με το άλλο φύλο. Παράλληλα τον

βαραίνει το φάσμα των σπουδών και εργασίας. Μήπως δεν είναι πολλά αυτά και αντίθετα με τον μύθο της χαρούμενης και ξένοιαστης νιότης". (Ε.Ο.Π. 1992 σελ. 84).

Μ' όλο αυτό το βάρος που κουβαλάει μέσα του ο έφηβος γίνεται απόμακρος, εριστικός, ονειροπόλος, ενθουσιώδης, απότομος, απαισιόδοξος, με συχνή συναισθηματική αστάθεια που καθρεπτίζεται στην συμπεριφορά του. Απο τη μια αγωνίζεται ν' ανεξαρτητοποιηθεί από την οικογένειά του, ενώ από την άλλη προσπαθεί να ενταχθεί σε ομάδες συνομηλίκων.

Ωστόσο όλα αυτά εκτυλίσσονται σε μια κοινωνία όπου οι ρυθμοί εξέλιξής της είναι τόσο έντονοι και γρήγοροι, που καθιστούν ακόμη δυσκολότερο το δρόμο που έχει να διανύσει ο έφηβος και η οικογένειά του. Γονείς και έφηβοι έχουν να αντιμετωπίσουν μια κοινωνία που συχνά είναι βαθιά διχασμένη, όπου πολλοί θεσμοί και αξίες καταρρέουν μια κοινωνία χωρίς οράματα και πρότυπα καθοδήγησης. Μια εποχή που οι κοινωνικοί ρόλοι και οι ρόλοι του αντρικού και γυναικείου φύλου αλλάζουν συνεχώς μορφή και περιεχόμενο και προκαλούν μια έντονη σύγχυση στους εφήβους που προσπαθούν σήμερα να οικοδομήσουν την ατομική τους ταυτότητα.

A3. Το σέξ και οι έφηβοι

Η σεξουαλικότητα αποτελεί μια βιολογική λειτουργία που υπάρχει από την πρώτη μέρα της ζωής του ανθρώπου. Ο θηλασμός, η αγκαλιά και η φροντίδα της μάνας, μπορεί να θεωρηθούν σαν οι πρώτες πληροφορίες μηνύματα ή εμπειρίες που δέχεται ο άνθρωπος, αν και ορισμένοι τοποθετούν τις διασυνδέσεις αυτές και στην εμβρυική ακόμα ζωή. Ωστόσο η σεξουαλικότητα γίνεται πιο ουσιαστική στην εφηβεία.

Στα πρώτα χρόνια της εφηβείας ο έφηβος συνεχίζει να είναι ασταθής, παλινδρομώντας πολλές φορές προς την παιδική ηλικία . Μόνο

προς το μέσο ή τέλος της εφηβείας αρχίζει να καλλιεργεί σωστές σχέσεις με τους συνομηλίκους του και να γίνεται πιο κοινωνικός. Τότε ο έφηβος έχει μια πιο ολοκληρωμένη αντίληψη για τον εαυτό του και είναι έτοιμος ν'αναπτύξει κάποιο δεσμό ή ολοκληρωμένη σεξουαλική σχέση. Το πρωταρχικό στοιχείο της εφηβείας είναι ότι το νεαρό άτομο μπορεί ν'αναπαράγει, γράφει η καθηγήτρια της κοινωνικής πρόνοιας Κάθριν Τσίλμαν. Ενώ αναγνωρίζει απόλυτα τις κοινωνικές και πολιτιστικές δυνάμεις που διαπλάθουν τη στάση των εφήβων απέναντι στη σεξουαλικότητα.

Από τα γεγονότα της ανάπτυξης του εφήβου, το πιο έντονο είναι η αύξηση των σεξουαλικών ορμών και τα νέα συχνά, μυστηριώδη συναισθήματα και σκέψεις που τις συνοδεύουν. Ένα σημαντικό πρόβλημα, όμως, που έχουν ν'αντιμετωπίσουν είναι η εναρμόνηση της σεξουαλικότητας τους, με τις άλλες πλευρές της αίσθησης του εαυτού που μόλις αναπτύσσεται χωρίς πολλές συγκρούσεις και άγχος. Γι'αυτό το λόγο ο έφηβος ασχολείται με πάρα πολλά θέματα γύρω από το σεξ. Η αντιμετώπιση αυτών των θεμάτων, ωστόσο καθορίζει το κατά πόσο ο έφηβος θα δημιουργήσει μια θετική αυτοεικόνα και μια ικανοποιητική σεξουαλική σχέση. Καταρχήν τον έφηβο τον ενδιαφέρει έντονα να γνωρίσει τον εαυτό του και να πάρει απαντήσεις σε θέματα όπως των σεξουαλικών του οργάνων, του αυνανισμού, της διαδικασίας της σεξουαλικής σχέσης, της ομοφυλίας και της αναπαραγωγής του ανθρώπου. Επίσης πέρα από την προσπάθεια να γνωρίσει τον εαυτό του, ο έφηβος αισθάνεται την ανάγκη να γνωρίσει το άλλο φύλο και συγκεκριμένα τις διαφορές και τις ομοιότητες που έχει μ'αυτό. Έτσι ο νέος γίνεται εύκολο θύμα της καταναλωτικής εκμετάλλευσης. Οι έγνοιες των εφήβων για αυτά τα θέματα αντιμετωπίζονται από μια ολόκληρη Βιομηχανία, στην οποία περιλαμβάνονται και η μόδα, τα καλλυντικά, τα περιοδικά, οι ταινίες κ.α.

Οι περισσότεροι ερευνητές της σεξουαλικής συμπεριφοράς του εφήβου έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα, ότι στο αγόρι οι ανάγκες για φυσική έκφραση της σεξουαλικής του δραστηριότητας είναι εντονότερες από το κορίτσι. Τα αγόρια δηλαδή αισθάνονται πιο έντονα και συγκεκριμένα τις σεξουαλικές τους παρορμήσεις τους και είναι πιο δύσκολο να τις αγνοήσουν. Στο κορίτσι ο ρομαντισμός και η επιθυμία για έκφραση της προσωπικής τους ομορφιάς προσκρούει πολλές φορές πάνω στο εγώ του αγοριού. Τα κορίτσια αισθάνονται τις σεξουαλικές τους παρορμήσεις πιο διάχυτες και ασαφείς και πολλές φορές τις συνδέουν με άλλες ανάγκες όπως την ανάγκη γι' αγάπη, επιβεβαίωση, τρυφερότητα, αυτοεκτίμηση κ.α.

Αυτές οι διαφορετικές στάσεις που εμφανίζουν οι έφηβοι εκδηλώνονται περισσότερο στις μεγάλες, κοινές παρέες τους. Ενώ συνήθως δεν φαίνονται να είναι τόσο έντονες όταν δύο έφηβοι, διαφορετικού φύλου, βρίσκονται μόνοι τους. Οι λόγοι που δημιουργούν αυτή τη διαφοροποίηση, στη σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων διαφορετικού φύλου, δεν έχουν απόλυτα εξακριβωθεί, αν και θα πρέπει να οφείλεται σε ψυχολογικούς, οργανικούς και κοινωνικούς λόγους.

Ετσι, υποστηρίζουν οι ερευνητές, ότι τα κορίτσια (έφηβες) χρησιμοποιούν ως προσαρμοστικό μηχανισμό, για τη μείωση της έντασης που αισθάνονται, την περιορισμένη ή προσωρινή άσκηση των σεξουαλικών τους ορμών. Σ' αυτό παίζει καθοριστικό ρόλο και η ανατροφή των παιδιών από την οικογένεια καθώς και οι ηθικοί κανόνες κάθε κοινωνίας. Μια έφηβη για παράδειγμα που ζει σε μια απελευθερωμένη κοινωνία μπορεί να την απασχολεί το σέξ όσο και τ' αγόρια και να αισθάνεται και να εκφράζει την σεξουαλική της ορμή, το ίδιο έντονα με τους συνομηλίκους της. (Βλ. Davis M. Harris MB 1982 σελ.471-492).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της εφηβικής ηλικίας είναι ότι οι σεξουαλικές φαντασιώσεις των νέων δεν περιορίζονταν μόνο στη

σεξουαλική πράξη, αλλά καλύπτουν μια πληθώρα πραγμάτων και αισθημάτων. Η έντονη σεξουαλικότητα με την στενή έννοια μπορεί να μην αφορά μόνο την άμεση ικανοποίηση αλλά και μια γενικότερη συναισθηματική επένδυση. Μπορεί να εκφράζει μια αναζήτηση αγάπης, αναγνώρισης και παραδοχής ή τέλος μια έκφραση επανάστασης και διαφωνίας.

Ωστόσο οι Ψυχολόγοι που ασχολούνται με τους νέους, ξέρουν ότι τα κίνητρα που οδηγούν τους νέους στις σεξουαλικές σχέσεις δεν είναι πάντα αυτά που φαίνονται. Πολλές φορές είναι τελείως άσχετα με το ίδιο το sex και την ωρίμανση. Ο Δρ.Λούις Φάιν παιδίατρος με πείρα στους έφηβους συμπέρανε ότι "τις περισσότερες φορές η σεξουαλική δραστηριότητα δεν είναι αποτέλεσμα του έρωτα αλλά αποτελεί το μέσο για να κερδίσουν την παραδοχή των συνομηλίκων τους, να ξεφύγουν από τους γονείς τους ή να επαναστατήσουν εναντίον τους, ν' αποκτήσουν τη στοργή που στερήθηκαν από τους γονείς τους ή από άλλους ή τέλος ότι είναι μια κραυγή βοήθειας". (Τζων Κούγκερ 1980 σελ.60)

A4. Σωματικές μεταβολές και επιδράσεις τους στους εφήβους.

Η ήβη είναι μια από τις πιο σημαντικές περιόδους της ζωής του ανθρώπου και αυτό γιατί τότε εμφανίζεται για πρώτη φορά στον ανθρώπινο οργανισμό μια λειτουργία, η οποία επιφέρει θεαματικές μορφολογικές και λειτουργικές μεταβολές, που δίνουν σε μερικά χρόνια την τελική ώριμη μορφή του ατόμου. Είναι η περίοδος στην διάρκεια της οποίας ολοκληρώνεται η ανάπτυξη του σκελετού και των οργάνων του ατόμου.

"Όλες αυτές οι αλλαγές προκαλούνται από την έναρξη της λειτουργίας των γεννητικών αδένων που προσδίδουν στο μέχρι τότε άνηβο άτομο δύο ιδιότητες.

α) την ικανότητα αναπαραγωγής και

β) την ορμονική έκκριση η οποία υποβοηθά την πραγματοποίηση της αναπαραγωγικής λειτουργίας.

Η ορμονική έκκριση, υποβοηθά τη λειτουργία της αναπαραγωγής με τη δράση που ασκεί σε τρία σημεία

α) στο γεννητικό σύστημα που αναπτύσσει και το καθιστά ικανό να εκτελέσει τη λειτουργία της αναπαραγωγής,

β) στο φαινότυπο του ατόμου στο οποίο προσδίδει τα δευτερογενή χαρακτηριστικά του φύλου που αποτελούν σημαντικό στοιχείο έλξεως του άλλου φύλου,

γ) στα εγκεφαλικά κέντρα όπου αναπτύσσει τη γενετήσια επιθυμία, που θ' αποτελέσει το κίνητρο της αναπαραγωγής". (ΜΠΑΤΡΙΝΟΣ Μ. 1992 σελ. 37).

Όλες αυτές οι βιολογικές και σωματικές αλλαγές που εμφανίζονται στην ήβη προκαλούν μεγάλο ενδιαφέρον γιατί εμφανίζονται ξαφνικά, στη ζωή του παιδιού, και έχουν μεγάλη ένταση και ταχύτητα και ιδιαίτερα οι σωματικές αλλαγές.

Οι πιο σημαντικές σωματικές αλλαγές που επιφέρει η ήβη είναι η εμφάνιση της τριχώσεως στο εφηβαίο και τις μασχάλες, η ανάπτυξη των μαστών, ή έμμηνος ρύση, ή αύξηση του μεγέθους των όρχεων, η τρίχωση του προσώπου, η αλλαγή του ύψους, του βάρους και της δύναμης καθώς και η δημιουργία καμπύλων, και η διαφοροποίηση του τόνου της φωνής.

" Τόσο το ίδιο το άτομο όσο και τα πρόσωπα του περιβάλλοντός του παρακολουθούν και αντιδρούν στις αλλαγές αυτές. Η ψυχολογία της προσωπικότητας μας διδάσκει, ότι το άτομο διαμορφώνει σε κάθε ηλικία μια εικόνα για το ίδιο του το σώμα το βιοσωματικό είδωλο (body-image). Σε αυτήν την εικόνα, που έχει ήδη, ενσωματώνει κάθε φορά τις νέες αλλαγές που επέρχονται με το πέρασμα του χρόνου".(F.N Arnfoff & E.N DAMIANOPOYLOS, 1962, σελ. 144). Όταν οι αλλαγές επέρχονται βαθμιαία τότε η αφομοίωσή τους στην αυτοεικόνα του ατόμου γίνεται ευκολότερη.

Οι αλλαγές όμως που επέρχονται κατά την περίοδο της εφηβείας είναι τόσο βαθιές και γρήγορες που εμποδίζουν τον έφηβο να τις δεχτεί και να τις ενσωματώσει στην παλιά του εικόνα με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ποικίλες ψυχικές εντάσεις και αρνητικά βιώματα. Πέρα από τις αντιδράσεις του εφήβου στις αλλαγές που επέρχονται κατά την εφηβεία σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του αυτοσυναισθήματός του, διαδραματίζουν και οι αντιδράσεις των ατόμων του περιβάλλοντός του, όπως θαυμασμός ή αποστροφή, επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία, αποδοχή ή επίκριση κ.α

Οι ανησυχίες και τα άγχη που βιώνουν οι έφηβοι για τη σωματική τους ανάπτυξη εντοπίζονται σε δύο κυρίως τομείς α) στη σωματική διάπλαση και ανάπτυξη και β) στην σεξουαλική ικανότητα και καταλληλότητα.

Το σώμα κατέχει κεντρική θέση στην γενικότερη εικόνα που έχει ο έφηβος για τον εαυτό του και αυτό έχει διαπιστωθεί από διάφορες έρευνες που έχουν εκπονηθεί. Σύμφωνα μ' αυτές οι έφηβοι αξιολογούν τον εαυτό τους με βάση κυρίως τα χαρακτηριστικά του σώματός τους. Αυτό βέβαια μπορεί να οφείλεται και στο γεγονός ότι ο έφηβος δεν έχει άλλα χειροπιαστά προσωπικά επιτεύγματα για να επικαλεστεί όπως , οικονομική, επαγγελματική επιτυχία, κοινωνική δύναμη κ.λπ

Βέβαια δεν θα πρέπει να ξεχνάμε και την δύναμη των κοινωνικών στερεοτύπων κάθε εποχής που παρέχει το δικό της κάθε φορά ιδανικό πρότυπο σωματικής διάπλασης και εμφάνισης, το οποίο υιοθετείται συνήθως από τους εφήβους που το χρησιμοποιούν ως πρότυπο μίμησης και σύγκρισης με τον εαυτό τους. Τα πρότυπα αυτά προβάλλονται και υιοθετούνται μέσα από τους τύπους των δημοφιλών αστέρων του καλλιτεχνικού ή αθλητικού κόσμου. Έτσι "όσο πιο πολλές και πιο μεγάλες διαφορές και αποκλίσεις- πραγματικές ή υποκειμενικές- βρίσκει ο έφηβος ανάμεσα στην κυρίαρχη στερεοτυπική εικόνα και το δικό του

σώμα τόσο πιο μεγάλη ανησυχία , απογοήτευση και πόνο νιώθει" (DAIGLEM HARRISD 1989, σελ. 380)

Ο έφηβος ο οποίος δεν έχει ενημερωθεί για τις τεράστιες διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των ανθρώπων, τόσο στο χρόνο έναρξης όσο και στο ρυθμό ανάπτυξης διατρέχει τον κίνδυνο κάθε απόκλιση, που παρατηρεί στην ανάπτυξή του, να τον θεωρεί ότι είναι τελική και μόνιμη. Το κορίτσι που έχει πρώιμη ήβη, παρατηρώντας τον εαυτό της να είναι ψηλότερο, και να έχει μεγαλύτερο στήθος από τις συνομήλικές της αγωνιά μήπως πάρει υπέρογκες διαστάσεις. Το αγόρι πάλι που βλέπει ότι οι συνομήλικοί του εμφανίζουν τρίχωση στο πρόσωπο και μεγαλύτερο ανάστημα ανησυχεί μήπως δεν γίνει ποτέ του άντρας κ.λπ

Επίσης σοβαρά προβλήματα αντιμετωπίζουν οι έφηβοι και από την εμφάνιση των δευτερευόντων γνωρισμάτων της ήβης, που σχετίζονται με το δέρμα τους όπως είναι η ακμή, η δυσάρεστη οσμή του σμήγματος, η υπερτρίχωση κ.λπ

- Οσον αφορά το άγχος και την ανησυχία για την σεξουαλική ικανότητα και καταλληλότητα, πρέπει να σημειωθεί ότι αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και εντονότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο έφηβος.

Η αύξηση και ωρίμανση των γεννητικών οργάνων και οι νέες αισθησιακές εμπειρίες, που συνοδεύουν τις αλλαγές αυτές και την εμφάνιση των δευτερευόντων γνωρισμάτων της ήβης, προκαλούν το ενδιαφέρον του εφήβου στα θέματα του σέξ. Προσεκτική διερεύνηση των διαφόρων μερών του σώματός του και των άλλων καθώς και σύγκρισή τους, προσεκτική διερεύνηση των αισθησιακών εμπειριών που παράγονται με τον απτικό διερεθισμό ανάγνωση βιβλίων περιοδικών και λεξικών με σκοπό την κάλυψη της περιέργειάς τους είναι ενέργειες που είναι πολύ συχνές στην εφηβεία και αποκαλύπτουν την υπέρμετρη (σε σχέση με άλλες ηλικίες) ενασχόληση των εφήβων με το σέξ. Μ' όλα αυτά ο έφηβος

προσπαθεί να ενημερωθεί και να διαφωτιστεί όσο μπορεί καλύτερα για το σέξ, ένα θέμα που έχει μάθει να θεωρεί **απόκρυφο και προσωπικό** .

Ο έφηβος όμως δεν ικανός ν' αντιληφθεί τη διαφοροποίηση των χαρακτηριστικών μεταξύ των ηλικιών ούτε να επιλέξει έγκυρες πηγές ενημέρωσης, με αποτέλεσμα πολλές φορές ν' απογοητεύεται, ν' ανησυχεί, να αποκτά έμμονες ιδέες, να υποτιμά τον εαυτό του και άλλα. Μπορεί, με τον ίδιο τρόπο να θεωρήσει τον εαυτό του επιτυχημένο, χαρισματικό αλλά και έτοιμο να προχωρήσει στην σεξουαλική πράξη με αποτέλεσμα να απογοητεύεται αργότερα ή και να εκτείνεται σε διάφορους κινδύνους (ιατρικούς, κοινωνικούς κ.α).

Δεν πρέπει βέβαια να αγνοούνται και οι συνήθειες ψυχολογικές αντιδράσεις των εφήβων στις βιοσωματικές αλλαγές της ήβης, που μπορούν να ξεπεραστούν ομαλά αλλά και να δημιουργήσουν σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα στους εφήβους. Αυτό εξαρτάται από το βαθμό ετοιμότητας και ενημέρωσης, τόσο του ίδιου του εφήβου όσο και της οικογένειάς του. Έτσι για παράδειγμα όταν ο έφηβος μπερδεύει τα πόδια του, σκοντάφτει πάνω σε αντικείμενο κ.λ.π και δεν ξέρει ότι αυτό οφείλεται στο αυξητικό τίναγμα της εφηβείας του και οι γονείς του δεν τον ενισχύουν, αποκτά χαμηλή αυτοεκτίμηση και πολλές φορές μπορεί να συνεχίσει να αντιδρά με τον ίδιο τρόπο.

Τέτοιες ψυχολογικές αντιδράσεις και ανησυχίες που βιώνουν οι έφηβοι είναι: "η επιθυμία του εφήβου να μένει μόνος του, η αποστροφή του προς την εργασία, η έλλειψη συντονισμού στις κινήσεις, η Ανία, η νευρικότητα-ανησυχία, η αυξημένη ευσυγκινησία, η αντιδραστική-εχθρική στάση προς τους άλλους και το άλλο φύλο, η εναντίωση σε κάθε μορφή εξουσίας, η υπεραποσχόληση με θέματα του σέξ, η υπέρμετρη αδημοσύνη, η έλλειψη αυτοπεποίθησης και η ονειροπόληση". (Elizabeth Hurlock, 1968, σελ.300-361).

Και εδώ σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν η οικογένεια και οι αντιδράσεις-αξίες που εξωτερικεύει καθώς και τα διάφορα πρότυπα σεξουαλικής συμπεριφοράς, όπως αυτά ισχύουν κάθε εποχή.

Απόσα αναφέρθηκαν παραπάνω γίνεται φανερό ότι βασικός παράγοντας για μια ορθή τοποθέτηση του εφήβου απέναντι στις βιοσωματικές αλλαγές της ήβης, είναι η έγκαιρη και υπεύθυνη ενημέρωσή του για τη φύση των αλλαγών αυτών και το χρονοδιάγραμμα που ακολουθούν, καθώς επίσης και η προετοιμασία και ενημέρωσή τους για το σέξ και τους ρόλους τους, όπως αυτοί προκύπτουν από τα κοινωνικά πρότυπα, κάθε εποχής.

A5. Η αναζήτηση ταυτότητας

Η κύρια αναπτυξιακή απαίτηση της εφηβείας είναι η απόκτηση ταυτότητας. Πολλά είναι τα προβλήματα που απασχολούν τους εφήβους και σχετίζονται με τον αγώνα της αποκρυστάλλωσης μιας ουσιαστικής προσωπικής ταυτότητας.

Ο ψυχολόγος Έρικ Έρικσον έχει αναλύσει πολύ ξεκάθαρα αυτή την αναζήτηση της απάντησης στο ερώτημα "Ποιός είμαι" και την έχει τοποθετήσει ανάμεσα στις άλλες αναπτυξιακές κρίσεις που καλείται ο άνθρωπος να επιλύσει στα διάφορα στάδια της ζωής του. (Βασική εμπιστοσύνη-δυσπιστία στη βρεφική ηλικία, αυτονομία ή αμφιβολία στην προσχολική ηλικία, πρωτοβουλία ή ενοχή στη σχολική ηλικία και φιλοπονία ή κατωτερότητα.)

Το άτομο σ' αυτή την ηλικία αισθάνεται την επιτακτική ανάγκη να διαμορφώσει μια ενιαία και σταθερή εικόνα για τον εαυτό του, και να νιώσει ότι αποτελεί μια ξεχωριστή οντότητα. Επίσης πρέπει να νιώθει ότι σήμερα είναι το ίδιο πρόσωπο που ήταν ως παιδί και που πρόκειται να είναι στο μέλλον. Ο Έρικσον αναφορικά με τη διαχρονική σταθερότητα αναφέρει " Το νέο άτομο, για να έχει μια ενιαιότητα του Εγώ, πρέπει να

βιώνει μια προοδευτική και αδιάκοπη συνέχεια ανάμεσα σε αυτό που υπήρξε κατά τα μακρά χρόνια της παιδικής ηλικίας και σε αυτό που προσδοκά να είναι στο αναμενόμενο μέλλον". (E.Erikson, 1966).

Κάτι άλλο που πρέπει να κατανοήσει ο έφηβος είναι, ότι παρότι συμπεριφέρεται διαφορετικά στις διαφορετικές καταστάσεις, ο ίδιος διαφυλλάτει τον ενιαίο εαυτό του, και δεν περιορίζεται η ατομικότητά του. Πρέπει να κατανοήσει ότι μπορεί να χρησιμοποιήσει διαφορετικούς ρόλους και στάσεις ανάλογα με την περίσταση χωρίς αυτό να είναι παθολογικό και επικίνδυνο για την ατομικότητά του. Πρέπει, όπως λέγεται, να αποκτήσει μια συγχρονική σταθερότητα, προσαρμοστικότητα, ώστε να μην μάχεται μέσα του η τάση για συμμόρφωση στα πρότυπα συμπεριφοράς των συνομηλίκων και να γίνει αποδεκτός με τον φόβο μήπως "χάσει" τον εαυτό του.

Ο έφηβος επιδιώκοντας να αποκτήσει μια ταυτότητα, δοκιμάζει μια μεγάλη γκάμα πιθανών ταυτοτήτων, ζητώντας να βιώσει διάφορους ρόλους, πειραματιζόμενος με διάφορα είδη σχέσεων, εξερευνώντας τις νοητικές και φυσικές του δυνάμεις. Ο έφηβος δηλαδή προσπαθεί να διαμορφώσει μια φιλοσοφία ζωής, να ιεραρχήσει σκοπούς και αξίες και να αποσαφηνίσει ένα πρόγραμμα δράσης. Ολα αυτά δεν αποτελούν, απλώς, επιλογή του εφήβου αλλά είναι και απαιτήσεις της ίδιας της ηλικίας. Και αυτό γιατί πρέπει ο έφηβος αυτή τη στιγμή να κάνει τις επιλογές του για βασικά θέματα της ζωής: Σπουδές, επάγγελμα, διαπροσωπικές σχέσεις, ερωτική συμπεριφορά, οικογένεια, ηθική τάξη κ.λ.π.

Το πρόβλημα της ταυτότητας γίνεται οξύ και επιτακτικό κατά την εφηβική ηλικία επειδή τότε το άτομο **βομβαρδίζεται** με μια πληθώρα βιολογικών και γνωστικών αλλαγών. Οι ταχύτατες και καθολικές βιοσωματικές αλλαγές, που δύσκολα μπορούν να αφομοιωθούν στο παλιό βιοσωματικό είδωλο του εφήβου, οι παραγωγικές σκέψεις, τα συνδυαστικά σχήματα και η ενδοσκόπηση, που του δίνουν τη δυνατότητα

να σκέφτεται για τον εαυτό του σε σχέση με το περιβάλλον του και οι νέες συναισθηματικές εμπειρίες που απορρέουν από τις αλλαγές στην ορμονική λειτουργία και την ερωτική ορμή του εφήβου, αποτελούν τους βασικούς λόγους που επιτάσσουν την άμεση επίλυση της αναπτυξιακής αυτής κρίσης. Βέβαια οι επιλογές αυτές που πρέπει να κάνει ο έφηβος μπορεί να μην είναι μόνιμες και αμετάκλητες. Μπορούν να αλλάξουν καθώς το άτομο αποκτά νέες εμπειρίες και γνωρίζει νέους ρόλους. Αυτό που δεν πρέπει να αγνοηθεί είναι ότι η απόκτηση της ταυτότητας είναι μια συνεχή και αδιάκοπη διαδικασία.

Το αποτέλεσμα θα είναι ικανοποιητικό, αν η ταυτότητα που διάλεξε ο έφηβος ταιριάζει με τους διαθέσιμους ρόλους της ζωής-δάσκαλος, γονιός, ιατρός κ.λ.π-αλλά είναι πολύ πιθανό, να υπάρξουν σημάδια κατάθλιψης και απόγνωσης, χαμηλής αυτοεκτίμησης και μια αίσθηση, ότι τίποτα δεν έχει νόημα, αν ο έφηβος δεν μπορέσει να απαντήσει στο ερώτημα που τον βασανίζει "Ποιος είμαι;" Το ίδιο συμβαίνει και όταν η ταυτότητα που διάλεξε δεν ταιριάζει με κανένα εφικτό κοινωνικό ρόλο, ή ακόμα δεν είναι αποδεκτή από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (όπως π.χ όταν ο έφηβος αποφασίζει, επιλέγει την ομοφυλοφιλία ως σεξουαλική συμπεριφορά ενώ προέρχεται από ένα πολύ συντηρητικό περιβάλλον).

Ωστόσο η έλλειψη σαφούς και ολοκληρωμένης ταυτότητας, όπου το άτομο δεν έχει σαφή-ενιαία εσωτερική εικόνα για τον εαυτό του, και γίνεται έρμαιο των παλιών του συνηθειών και των στιγμιαίων παρορμήσεών του, οδηγεί σε αυτό που ο Erikson αποκαλεί σύγχυση ρόλων.

Βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ομαλή ή όχι απόκτηση ταυτότητας του Εγώ από τον έφηβο, είναι οι εμπειρίες και τα βιώματα της παιδικής του ηλικίας και το είδος της κοινωνίας στην οποία καλείται το άτομο να δράσει.

Οι λύσεις που έχει δώσει ο έφηβος στις προηγούμενες αναπτυξιακές κρίσεις του Εγώ, οι σχέσεις και οι ταυτίσεις που είχε αναπτύξει με τα σημαντικά πρόσωπα στη ζωή του, οι διάφορες ενστάσεις και οι αρνητικές εμπειρίες που βιώνει, καθώς και τα ήθη και τα έθιμα-Θρησκευτική και ηθική ζωή του τόπου όπου ζει ο έφηβος αποτελούν παράγοντες που επιδρούν στον έφηβο και τον βοηθούν ή όχι να ξεπεράσει την κρίση της ηλικίας του. "Επίσης οι ρυθμοί κοινωνικής αλλαγής μιας κοινωνίας, ο βαθμός εκβιομηχάνησής της, η οικολογική οργάνωσή της, η κατανομή της εργασίας και οι ευκαιρίες για επαγγελματική αποκατάσταση, αποτελούν παράγοντες διαμόρφωσης της ταυτότητας του Εγώ". (Ι.Ν. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ 1985 σελ. 177).

Στις παλιές, αγροτικές, απομονωμένες κοινωνίες, για παράδειγμα, τόσο οι ρόλοι των ενηλίκων όσο και οι τομείς δράσης τους είναι περιορισμένοι, γεγονός που διευκολύνει τον προσανατολισμό της σκέψης του εφήβου. Αντίθετα στις σύγχρονες όμως κοινωνίες, όπου διακρίνονται για τον πλουραλισμό τους και την ελαστικότητα των δομών τους, οι ρόλοι των ενηλίκων είναι πολύπλοκοι, απαιτητικοί και ασαφείς και η αποσαφήνιση ενός σχεδίου δράσης είναι έργο δύσκολο και χρονοβόρο. Και αυτό γιατί η διαμόρφωση της ταυτότητας γίνεται κατεξοχήν έργο δημιουργικά προσωπικό και προϊόν συνδυαστικής διεργασίας, αφού τα πρότυπα που δίνονται είναι πολλά και πολλές φορές αντικρουόμενα.

Σήμερα τα πράγματα είναι ακόμη δυσκολότερα για τους έφηβους. Και αυτό γιατί καλούνται να τοποθετήσουν τον εαυτό τους, ως ξεχωριστή οντότητα, σε μια κοινωνία, στην οποία επικρατεί ένα συνοθύλευμα από αντιφατικά και ελαστικά επιβαλλόμενους νόμους και πρότυπα. Μια κοινωνία που δεν δίνει κανένα εχέγγειο, καμιά σιγουριά για το μέλλον και που οι ρυθμοί αλλαγής των κοινωνικών, ηθικών και πολιτικών πραγμάτων είναι ταχύτατοι και απρόβλεπτοι. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να αισθάνονται ανίκανοι και οι ανήμποροι οι έφηβοι ν'απαντήσουν στα

ερωτήματα που τους βασανίζουν και οι γονείς τους, επίσης, να μην μπορούν να κατανοήσουν τις ανάγκες, τα προβλήματα και τους στόχους των παιδιών τους ώστε να τα ενισχύσουν και να τα προσανατολίσουν.

Μια ορθολογική διαδικασία, για τη διαμόρφωση μιας σαφούς και ολοκληρωμένης ταυτότητας, θα πρέπει να παρέχει στον έφηβο ευκαιρίες να γνωρίζει και να δοκιμάζει ποικίλους κοινωνικούς ρόλους, να πειραματιστεί με διάφορα σχέδια δράσης-ζωής, να συνδιαλλαγεί με πολλά διαφορετικά πρόσωπα του ίδιου ή του αντίθετου φύλου, να διερευνήσει τα υπέρ και τα κατά καθεμιάς από τις ποικίλες υπάρχουσες κοινωνικές, οικονομικές, ηθικές, θρησκευτικές, πολιτικές και άλλες ιδεολογίες. Όλα αυτά βέβαια μπορούν να γίνουν μέσα σ' ένα διακριτικά προστατευτικό και ενισχυτικό περιβάλλον που μπορεί να είναι η οικογένεια, το σχολείο ή ότι άλλο.

A6. Η σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων σήμερα. Εμπειρικά δεδομένα.

Η παραδοσιακή αντίληψη, σύμφωνα με την οποία δεν θα πρέπει να συνάπτονται προγαμιαίες σεξουαλικές σχέσεις, βρίσκεται σε αντίφαση με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Σ' αυτό συντέλεσε η επανάσταση των νέων στη δεκαετία του '60, η αστικοποίηση και η γενική άνοδος του μορφωτικού επιπέδου των ατόμων. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η δημιουργία μιας νέας σεξουαλικής ηθικής που έφερε μεγαλύτερη ελευθερία και ειλικρίνεια για το sex και μια μεταστροφή αξιών τέτοια ώστε το sex να θεωρείται σαν ένα καθαρά προσωπικό θέμα του ατόμου ή των ατόμων που τους αφορά. Ωστόσο όλες αυτές οι αλλαγές που έχουν επέλθει στον σημερινό κοινωνικό ιστό, σε συνδυασμό με άλλα νέα δεδομένα που υπεισέρχονται τελευταία, (AIDS, στροφή προς το συντηρητισμό) έχουν αντίκτυπο στη σεξουαλική συμπεριφορά των εφήβων.

"Παρόλο που σχεδόν όλα τ' αγόρια αυνανίζονται πολύ πριν από την επανάσταση των νέων του '60 υπάρχουν ενδείξεις ότι ο αυνανισμός των αγοριών τώρα αρχίζει σε μικρότερη ηλικία απ' ότι στο παρελθόν και ότι συνοδεύεται με λιγότερο άγχος και ενοχή απ' ότι πριν. Στις κοπέλες πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι υπήρχε μια σημαντική αύξηση του αυνανισμού σ' όλες τις ηλικίες" (CONGER 1977 σελ.45-60).

Το ερωτικό παιχνίδι μέχρι οργασμού φαίνεται πως έχει αυξηθεί τις τελευταίες δεκαετίες και πως αρχίζει σε μικρότερες ηλικίες. Οι κυριότερες όμως αλλαγές είναι στην συχνότητα, στον βαθμό εξοικίωσης με την τεχνική, στο πόσες φορές το ερωτικό παιχνίδι οδηγεί σε ερωτική διέγερση και στην ειλικρινή και χωρίς μεγάλο άγχος σεξουαλική δραστηριότητα.

Οι προγαμιαίες σεξουαλικές σχέσεις σήμερα αποτελούν μια αποδεκτή δραστηριότητα τόσο από τους ενήλικες όσο και από τους εφήβους. Είναι χαρακτηριστικό το αποτέλεσμα της έρευνας που έγινε από τον κύριο Δετοράκη Ι. στο Ν.Αχαΐας, και που το μεγαλύτερο ποσοστό των εφήβων και των δύο φύλλων θεώρησαν παραδεκτές τις προγαμιαίες σχέσεις. (Αγόρια 80,5%, κορίτσια 79,8%).

Χαρακτηριστικό στοιχείο της προεφηβείας και της πρώτης εφηβείας είναι ότι οι έφηβοι είναι επιφυλακτικοί με το αντίθετο φύλο και αυτό είναι εν μέρει, ένας τρόπος αυτοπροστασίας και άμυνας που αποκλείει πρόωρες ετερόφυλες σχέσεις στις οποίες δεν μπορεί ν' ανταποκριθεί πλήρως ο σχηματιζόμενος έφηβος. Όμως οι σεξουαλικές ορμές αναπτύσσονται ταχύτατα σ' αυτήν την περίοδο και οι έφηβοι εκφράζουν και δοκιμάζουν τη σεξουαλικότητά τους με το άτομο του ίδιου φύλου.

Έτσι οι συζητήσεις γύρω από το sex και οι σεξουαλικοί πειραματισμοί, όπως η σύγκριση των γεννητικών οργάνων ή ο αυνανισμός,

ανάμεσα σε εφήβους του ίδιου φύλου, αντιπροσωπεύουν την ανάγκη που έχουν να συμφιλωθούν και να καταλάβουν καλύτερα τη σεξουαλική ομαλότητά και καταλληλότητά τους παρά μια έντονη και αποκλειστική ομοφυλοφιλία. Η αλήθεια είναι ότι τουλάχιστον ένα στα δύο αγόρια και ένα στα τρία κορίτσια, έχουν παίξει κάποιου είδους σεξουαλικά παιχνίδια με μέλη του ίδιου φύλου. Οι περισσότεροι απ'αυτούς τους εφήβους προχωρούν σε ετερόφυλες σχέσεις. Καθώς μπαίνουν στην εφηβεία εξοικειώνονται με τα μέλη του αντίθετου φύλου και αρχίζουν να σχετίζονται μ'αυτά ερωτικά ή σεξουαλικά.

Πέρα από τη διαφοροποίηση της σεξουαλικής ζωής των εφήβων και την ελάττωση της ηλικίας έναρξης της σεξουαλικής δραστηριότητας που παρατηρείται διεθνώς, την τελευταία δεκαετία, άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία που αποπνεύουν από έρευνες που έχουν γίνει είναι το αυξημένο ποσοστό τοκετών και εκτρώσεων στην εφηβική ηλικία (μέχρι 18 ετών).

Σε έρευνα που διενέργησε ο Δρ.Χλιαουτάκης Ι. Κοινωνιολόγος, Καθηγητής, Τ.Ε.Ι Αθηνών στους έφηβους στον Δήμο Αθηναίων το 1989 για τη σεξουαλική δραστηριότητα, την αντισυλληπτική συμπεριφορά και έκτρωση στους εφήβους έδωσε τα εξής συμπεράσματα:

Από τους 720 έφηβους, ηλικίας 15-19 ετών, παρατηρούμε ένα χαμηλό ποσοστό (27%) σεξουαλικά ενεργών γυναικών και ένα μέσο ποσοστό σεξουαλικά ενεργών αντρών (54%). Η ηλικία της πρώτης σεξουαλικής επαφής είναι συνήθως από 15-17 ετών ιδιαίτερα για τους άντρες, αλλά και για τις γυναίκες (78%, 61% αντίστοιχα). Οσον αφορά την αντισυλληπτική συμπεριφορά των εφήβων βρέθηκε ότι μόνο το 5% (1% άντρες και 4% γυναίκες) δεν χρησιμοποίησε οποιαδήποτε αντισυλληπτική μέθοδο με την πρώτη Σεξουαλ.Επαφή και άλλο ένα 5% χρησιμοποίησε μη αποτελεσματικές μεθόδους αντισύλληψης. Τέλος από τους 291 σεξουαλικά ενεργούς δήλωσαν εγκυμοσύνη 12 άνδρες (6%) και 13 γυναίκες

(14%). Με γάμο απάντησαν στην εγκυμοσύνη τους 3 μόνο γυναίκες ενώ οι υπόλοιποι αντέδρασαν με έκτρωση.

Από στοιχεία που προέρχονται από το τμήμα Παιδικής και Εφηβικής γυναικολογίας της Α΄ Μαιευτικής και Γυναικολογικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Αθηνών στο Νοσοκομείο Αλεξάνδρα προκύπτει ότι οι κυήσεις και οι εκτρώσεις στην εφηβεία παρουσιάζουν μια αυξητική τάση. (Κυήσεις: 1984-5,3% και 1989-11,96%. Εκτρώσεις: 1975-28% και 1989 >35%). Η εγκυμοσύνη εκτός γάμου ήταν σημαντικά υψηλότερη στις έφηβες (28,5) συγκρινόμενη με τις άλλες ηλικίες. Επίσης το 49,8% των εφήβων εγκύων ήταν χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου.

Αν λοιπόν λάβουμε υπόψη: α) τη συχνότητα των σεξουαλικών επαφών, β) το είδος της χρησιμοποιούμενης αντισύλληψης (χαμηλά είναι τα ποσοστά για το χάπι και το προφυλακτικό) και γ) τον τρόπο αντίδρασης και τις δηλωθείσες στάσεις στην ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, μπορούμε να αναλογιστούμε τους υπαρκτούς κινδύνους για τους εφήβους και τις οικογένειές τους, βιολογικούς και ψυχολογικούς.

A7. Τρόποι επικοινωνίας των εφήβων, προϋποθέσεις για ικανοποιητικές σεξουαλικές σχέσεις.

Η πρόνοια της φύσης έδωσε ισχυρότατα κίνητρα στον άνθρωπο για την αναπαραγωγή και την αυτοσυντήρηση του είδους: την σεξουαλική επαφή και την τροφή. Και οι δύο αυτές λειτουργίες αποτελούν μέσα ικανοποίησης των οργανικών λειτουργιών του ανθρώπου, κινητοποίησης των αισθήσεων και πηγές ευχαρίστησης. Αυτές οι λειτουργίες είναι κοινές τόσο στον άνθρωπο όσο και στα ζώα. Ωστόσο μόνο ο άνθρωπος από το ζωικό βασίλειο, προχώρησε σε ανώτερα επίπεδα και χρησιμοποίησε το sex σαν ένα μέσο στενής, επικοινωνίας του σώματος, των συναισθημάτων και των αντιλήψεων των ανθρώπων.

Μπορούμε να πούμε ότι το σεξ είναι μια σωματική έκφραση της ψυχοσωματικής ανθρώπινης ανάγκης για μια ένωση με το σύμπαν.

Πολλές φορές όμως παρατηρείται το εξής φαινόμενο: Πολλοί άνθρωποι δεν είναι σε θέση να έχουν ικανοποιητικές σεξ. σχέσεις ή χάνουν εντελώς το ενδιαφέρον τους παρά το γεγονός ότι το σεξ αποτελεί μια βασικής σπουδαιότητας, για τη ζωή του ανθρώπου, λειτουργία.

Σήμερα, είναι κοινώς αποδεκτό, ότι η ανθρώπινη σεξουαλικότητα δεν λειτουργεί στεγανά. Πέρα από τα χαρακτηριστικά και την ιδιαιτερότητα της βιολογικής λειτουργίας όπως ο ρυθμός ανάπτυξης, ωρίμανσης, αποτελεί μέρος της γενικότερης στάσης του ατόμου απέναντι στον εαυτό του και τους άλλους, το άλλο φύλο ή τη ζωή.

Οι εμπειρίες και τα συμπεράσματα που έχει αντλήσει από όλο αυτό κάθε άτομο παίζουν καθοριστικό ρόλο στο είδος των σεξουαλικών σχέσεων που θα δημιουργήσει στη ζωή του. Αν έχει αναπτυγμένο το αίσθημα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ικανό βαθμό αυτοεκτίμησης, αν θεωρεί το σεξ σαν ένα μέσο επικοινωνίας που προσφέρει ικανοποίηση και στους δύο ερωτικούς συντρόφους, τότε μπορεί να επιτύχει ικανοποίηση, και ικανότητα για ελεύθερη έκφραση και πληρότητα.

Όταν ένα άτομο νιώθει ανασφαλές, δύσπιστο, επιφυλακτικό, ανεπιθύμητο, εγωκεντρικό, ευάλωτο, όλες αυτές οι στάσεις θα έχουν αντίκτυπο και στις σεξ. σχέσεις. Αν έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση θα παρεξηγεί το ενδιαφέρον των άλλων και δεν θα κάνει τίποτα για να τραβήξει τη προσοχή τους. Αν έχει μάθει να ζει με το φόβο ότι κάποιος που κάνει σχέσεις προσπαθεί να επωφεληθεί από αυτόν τότε είναι αδύνατο να πλησιάσει το άλλο φύλο ή να αφήσει τους άλλους να τον πλησιάσουν.

Ωστόσο η ανθρώπινη σεξουαλικότητα έχει υποστεί την πιο έντονη κοινωνική καταπίεση. "Οι κοινωνικές αντιλήψεις κάθε εποχής, οι

θρησκευτικές πεποιθήσεις, οι διάφοροι μύθοι γύρω από το σεξ και η παραπληροφόρηση οδηγεί πολλές φορές στη διαμόρφωση αρνητικών στάσεων απέναντι στο σεξ ή και τη δημιουργία υπερβολικών προσδοκιών". (ΜΑΡΟΥΔΑ Α., 1992 σελ.86). Όλα αυτά προκαλούν ένα μεγάλο άγχος και μια υπέρμετρη αμφιταλάντωση στα άτομα που επιθυμούν να ζήσουν και να αντλήσουν ευχαρίστηση από τη ζωή τους, πόσο μάλλον οι έφηβοι που βρίσκονται στην αρχή αυτής της αναζήτησης και προσπαθούν απεγνωσμένα να βρουν κάποιες ισορροπίες στη ζωή τους.

Πέρα από όλα αυτά πολύ σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την μετέπειτα σεξουαλική, αλλά πολλές φορές και ψυχολογική κατάσταση του εφήβου είναι η "πρώτη φορά." Η πρώτη δηλαδή σεξουαλική εμπειρία του εφήβου. Το αγόρι και το κορίτσι αισθάνονται να θέλουν να κάνουν κάτι χωρίς να ξέρουν τι και πως.

Συνήθως στον έφηβο η πρώτη ολοκληρωμένη σχέση δεν δημιουργεί ιδιαίτερες επιπλοκές ψυχολογικού χαρακτήρα εκτός αν έχει γίνει με κάποια μορφή βιασμού ή σαν επακόλουθο πολιορκίας από ενήλικη γυναίκα παρόλο που πολλές φορές ο έφηβος δεν βρίσκει την ικανοποίηση που προσδοκούσε, η πρώτη φορά σπάνια τους δημιουργεί τραύματα. Ωστόσο η γυναίκα την πρώτη φορά, είτε πριν είτε μετά το γάμο, την αντιμετωπίζει πολύ πιο συναισθηματικά από τον άνδρα. Για την έφηβο, επαφή σημαίνει "διακόρευση", δηλαδή απώλεια της παρθενιάς και ακούν τόσα γύρω από τη δοκιμασία της πρώτης φοράς που πλησιάζουν αυτήν την στιγμή περισσότερο τρομαγμένα και σφιγμένα παρά χαλαρωμένα.

"Οι έφηβοι μετά την πρώτη σεξ.επαφή δεν μπορούν να περιγράψουν κάτι το συγκεκριμένο. Συνήθως μιλούν για όλων των ειδών τα αισθήματα και συναισθήματα από φόβο μέχρι χαρά, από απορία μέχρι αηδία, από πόνο μέχρι ηδονή. Πάντως γεγονός είναι ότι η διεργασία αυτή και εφόσον οι αντιδράσεις θα είναι θετικές, θεωρείται το Α και το Ω της αυτονομίας, αυτοτέλειας και ενηλικίωσης σ'όλα τα επίπεδα. Από την

άλλη μεριά όταν ακολουθείται από απαγορεύσεις και αρνητικές αντιδράσεις της οικογένειας των φίλων κ.λ.π, μπορεί να προδικάσει μια δύσκολη εξέλιξη προκαλώντας μια σειρά αντιδράσεων που κυμαίνονται από έναν απλό αρνητισμό μέχρι νεύρωση ή ψύχωση, δηλαδή στην ουσία το σταμάτιμα μιας εξελικτικής δυναμικής". (Γ. ΚΡΕΑΤΣΑΣ 1989, σελ.199).

Το σεξ λοιπόν δεν είναι απλά μια βιολογική λειτουργία αλλά αποτελεί μια σωματική δραστηριότητα με άμεσες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στον συναισθηματικό κόσμο του εφήβου. "Η προσδοκία, η επιθυμία, η αναστάτωση, η αδιαφορία, η ευφορία, η γαλήνη, η τρυφερότητα, ταπείνωση, και αποστροφή που νιώθει κανείς πριν ή μετά την επαφή αποτελούν το κέρδος που αντλείται ή το τίμημα που καταβάλλεται στον τρόπο προσέγγισης της σεξουαλικής δραστηριότητας". (ΜΑΡΟΥΔΑ Α. 1992, σελ.87).

Οι σεξουαλικές σχέσεις, όπως και όλες οι άλλες ανθρώπινες σχέσεις, δημιουργούνται, ωριμάζουν ή όχι, τροφοδοτούνται ή υπονομεύονται, εξελίσσονται ή διακόπτονται, ξεθωριάζουν ή εμπλουτίζονται, ανάλογα με το πόσο τις φροντίζουμε, τον τρόπο που τις πλησιάζουμε και τις χρησιμοποιούμε. Κανένας δεν έχει το δικαίωμα να περνάει στα παιδιά ή τους εφήβους, μηνύματα του τύπου "πρόσεχε μη σε τυλίξουν" ή "ένα πράγμα ζητούν μόνο οι άντρες".

Συνοψίζοντας , η ικανοποιητική σεξουαλική δραστηριότητα προϋποθέτει βιολογική ωριμότητα (ολοκλήρωση της σωματικής ανάπτυξης), συναισθηματική ισορροπία (αυτοεκτίμηση, επαρκή συναισθηματική ανεξαρτησία), και κοινωνική ανάπτυξη (σεβασμό της προσωπικότητας και των δικαιωμάτων των άλλων).

Η ικανοποίηση μιας σεξουαλικής σχέσης αποτελεί κατάκτηση και όχι δεδομένο.

ΜΕΡΟΣ II

B. Η αναγκαιότητα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

B1. Εισαγωγή

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων κυρίων ανθρώπων, είναι θέμα το οποίο απασχολεί αρκετές χώρες από πολλά χρόνια. Σήμερα είναι γεγονός ότι οι ενήλικες ανέχονται περισσότερο από άλλοτε τις προγαμιαίες σχέσεις και παράλληλα δίνουν στους εφήβους ευκαιρίες και δυνατότητες στενής επαφής μεταξύ τους χαλαρώνοντας την επίβλεψή τους.

Στις προηγμένες κοινωνικοοικονομικά χώρες έχει παρατηρηθεί ότι οι σεξουαλικές σχέσεις των εφήβων είναι πιο συχνές και πιο πρώιμες από ότι στο παρελθόν. Από διάφορες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, έχει αποδειχτεί ότι οι κυριότερες αιτίες που σπρώχνουν τους εφήβους στις πρώιμες σεξουαλικές σχέσεις είναι η έλλειψη αγάπης, στοργής και ενδιαφέροντος από τους γονείς και η δίψα για αγάπη και αναγνώριση, και λιγότερο η περιέργεια. Από τις ίδιες έρευνες φαίνεται ότι δεν ευσταθεί καθόλου η άποψη ότι η έκλυση των ηθών έχει προκαλέσει την αύξηση των πρώιμων σεξουαλικών σχέσεων.

Το ερώτημα που τίθεται βέβαια είναι το ποια θα είναι η στάση της κοινωνίας και των γονέων ειδικότερα πάνω στις πρώιμες σεξουαλικές σχέσεις των παιδιών τους και τα πιθανά επακόλουθα των σχέσεων αυτών. Τόσο μια στάση ανεκτικότητας όσο και απαγορευτική, πολύ δύσκολο μπορεί να φέρουν αποτελέσματα και πολλές φορές δημιουργούν περισσότερα προβλήματα από όσα λύνουν. Επομένως ο κανόνας της χρυσής τομής επιβεβαιώνεται ως η καλύτερη λύση και σ' αυτό το ζήτημα.

Η διαπαιδαγώγηση γύρω από το σέξ, σήμερα καταπολεμάει την καταπίεση: για να γίνει αυτό - και σ' αυτό συμφωνούν όλοι οι ψυχολόγοι - δεν αρκούν ασφαλώς οι πιο ακριβείς ανατομικοί πίνακες που απεικονίζουν

τα διάφορα σεξουαλικά όργανα, όπως π.χ ο γυμνισμός στο σπίτι ή στην εξοχή δεν είναι δείγμα σεξουαλικής απελευθέρωσης γι' αυτόν που τον εξασκεί, ούτε βοήθημα για τους άλλους . Πρέπει να γίνει συνειδηση σε όλους ότι σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν σημαίνει να αφήσουν τα παιδιά ανεξέλεγκτα γύρω από το σεξ. Αυτό διαφαίνεται εξάλου και από το σκοπό της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, ο οποίος είναι η γνώση της ανατομίας και Φυσιολογίας της αναπαραγωγής και των σεξουαλικών σχέσεων και των συναισθημάτων τα οποία σχετίζονται με αυτές, την αγάπη, τη φιλία, τη χαρά, τη σεξουαλική ορμή αλλά και για το πάθος ή τη λύπη που μπορεί να προκαλέσουν.

Είναι κοινώς παραδεκτό ότι η πρώτη και η καλύτερη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών από τη νηπιακή τους κιάλας ηλικία, θα πρέπει να γίνεται από τους γονείς. Στη πράξη όμως πολλοί απ' αυτούς δεν είναι προετοιμασμένοι να διαβιβάσουν την γνώση τους, γιατί έστω και αν γνωρίζουν αρκετά για το θέμα αυτό, εμποδίζονται από τις σεμνοτυφίες, από τις ηθικές προκαταλήψεις και την ενόχληση που αισθάνονται για να διατυπώσουν τις σεξουαλικές δραστηριότητες. Τότε την ευθύνη αυτή την παραδίδει στο σχολείο και ειδικότερα στους εκπαιδευτικούς οι οποίοι, έστω και αν γνωρίζουν τον τρόπο παρουσίασης του θέματος δεν μπορούν ποτέ να εφαρμόσουν τις σαφείς βασικές διευκρινίσεις στις προσωπικές ανάγκες του κάθε παιδιού, στην ψυχολογία του και στο ιδιαίτερο περιβάλλον όπου μεγάλωσε και διαμορφώθηκε.

B2. Ιστορική αναδρομή: Χρονικό της Σ.Δ στην Ελλάδα

Το κεφάλαιο αυτό επιδιώκει να δώσει όσο είναι δυνατό μια σχετικά πλήρη διαχρονική εικόνα της ιστορίας προθέσεων, πρωτοβουλιών, προσπαθειών που έλαβαν χώρα, αλλά και που αποτυπώθηκαν στον ημερήσιο ή περιοδικό τόπο της χώρας μας. Πρόκειται για μια απλή καταγραφή γεγονότων που συνέβησαν την τελευταία τριακονταετία στον

τόπο μας και είχαν κυρίως άμεση αλλά και έμμεση, σχέση με το μεγάλο θέμα της Σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

- 1959: Με αφορμή περίπτωση μιας Ελληνίδας που αποπειράθηκε ν' απαλλαγεί με το ψαλιδί από το έμβρυο μόλις έφθασε στον Καναδά, η Διακυβερνητική Επιτροπή Μεταναστεύσεως της Ευρώπης (Δ.Ε.Μ.Ε) ανέθεσε σε γυναίκα ψυχίατρο να διαφωτίσει τα κορίτσια σε θέματα σεξουαλικά.

- 1963: Η Ελληνική Εταιρία Ευγονικής οργανώνει στρογγυλή τράπεζα /Μάρτιος με θέμα (σεξουαλική αγωγή των νέων).

- 1964: Η Σχολή Γονέων εγκαινιάζει ένα μάθημα περί εφηβικής ψυχοφθιν/ρο -λογίας και στα πλαίσια αυτά ολυετικού Κέντρου Μελλονύμφων και εγγάμων της Ελλην.Εταιρ.Ευγονικής εντάσσεται και η προσπάθεια σεξουαλ.διαφωτίσεως των προσερχομένων και η παροχή σχετικών πληροφοριών.

1966-68:Στις δραστηριότητες του Συμβουλευτικού Κέντρου Μελλονύμφων και εγγάμων της Ελλην.Εταιρ.Ευγονικής εντάσσεται και η προσπάθεια σεξουαλ. διαφωτίσεως των προσερχομένων και η παροχή σχετικών πληροφοριών.

1972: Στο τέλος του 72 διαπιστώνεται μια δίψα της Ελληνικής Κοινωνίας για γνώση γύρω από το σέξ, ότι η μύηση στα μυστικά του σέξ έχει αφεθεί στους εμπόρους. Σαν αντίδραση στο εμπόριο της σεξολογίας εκδίδεται από την Αδελφότητα "Ζωή" ένα πρωτοποριακό και τολμηρό βιβλίο που έχει τον τίτλο: "Ποιος θα μου πει την αλήθεια για το σέξ", γραμμένο από τον Θεολόγο Γ.Μελέτη.

1975: Τον Ιανουάριο κυκλοφορεί σε μετάφραση "Το κόκκινο βιβλιαράκι των μαθητών" που προκάλεσε μεγάλο θόρυβο, συζητήσεις και δίκες ακόμη. Στις αρχές του 1975 κυκλοφορεί και η είδηση ότι η διευθύνουσα του Αρσακείου Δημοτικού Σχολείου Πατρών ζήτησε τη γνώμη των γονέων των μαθητών για τον τρόπο Σ.Δ των

παιδιών τους. Έτσι ξανατίθεται το ζήτημα και δίνεται αφορμή στον Αγγελο Τερζάκη (Βήμα 2.4.1975) να μιλήσει για την **αινιγματική λειτουργία** τοποθετούμενος μάλλον αρνητικά για μια Σ.Δ και στις κυρίες Β.Τσουδερού και Μ.Χουρδάκη να τονίσουν προς την εφημερίδα Ακρόπολη (30.11.75) για **μαθήματα σέξ πρώτα στους δασκάλους** και υπαινίσσονταν ότι μάλλον ακόμα είναι νωρίς για τα παιδιά μας.

- 1976:** Το Μάιο τίθεται σοβαρά και επιστημονικά τεκμηριωμένο σε στρογγυλή τράπεζα, το θέμα της Σ.Δ στα πλαίσια της 9ης ετήσιας Παιδιατρικής θεραπευτικής ενημερώσεως (1 Μαΐου 1976) με συντονιστή Ν.Ματσανιώτη.
- Τον ίδιο μήνα - Βλ. Επίκαιρα 20 Μαΐου 1976 - μια στρογγυλή τράπεζα οργανώνεται από μικρούς μαθητές του δημοτικού σχολείου γνωστού ιδιωτικού εκπαιδευτηρίου με θέμα **Σέξ** και ακροατήριο τους γονείς τους. Πριν από αυτή τη συζήτηση τα παιδιά παρακολουθούν μια ειδική σειρά έξι μαθημάτων σε στυλ σεμιναρίου.
- 1977:** Τόσο η είδηση του φόνου ενός 4χρονου κοριτσιού από ένα αγόρι 12 ετών που είχε αποπειραθεί να ανακαλύψει τι είναι οι σεξουαλικές σχέσεις που διδάχτηκε στην Αγγλία, όσο και η διδασκαλία του μαθήματος "**Aspects of human Sexuality**" στο κολlegιακό του **Deree Pear's College** προκάλεσαν τις αντίθετες και αρνητικές απόψεις για την Σ.Δ.
- 1978:** Το σχολικό έτος 1977-78 αρχίζουν να παρέχονται σχετικές πληροφορίες, στην Α' τάξη του Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου στα πλαίσια του μαθήματος **Περιβάλλον και υγεία** που το διδάσκουν γιατροί. Το μάθημα αυτό βρίσκει ιδιαίτερη απήχηση στους μαθητές. (Ακρόπολις 7.3.1978).
- Ο Υπουργός Παιδείας Ι.Βαρβιτσιώτης αλλά και ο Υφυπουργός Β.Λεοντογιαννόπουλος, ομιλούν για το ενδεχόμενο, στο προσε-

χές μέλλον, εφαρμογής μαθημάτων αφού έχουν καλυφθεί άλλες εκπαιδευτικές ανάγκες (Απογευματινή 4.3.1978, Ελευθεροτυπία 7.7.1978) .

Τον Απρίλιο η πρόεδρος της Σχολής Γονέων Μαρία Χουρδάκη προτείνει στο υπουργείο Παιδείας να περιληφθεί στο πρόγραμμα των μαθημάτων της τελευταίας τάξης των Λυκείων η προετοιμασία για την οικογενειακή και συζυγική ζωή. Εν τω μεταξύ σε συνέδριο της Π.Ο.Υ που γίνεται στην Αθήνα του Σεπτεμβρίου του 1978 με θέμα το παιδί, και ο έφηβος στην κοινωνία, ανακοινώνεται ανασκόπηση για τη Σ.Δ στον Ευρωπαϊκό χώρο και επισημαίνεται η απουσία της στην Ελλάδα.

1979: Η Ελληνική Εταιρία Ευγονικής και Γενετικής του Ανθρώπου διοργανώνει συμπόσιο για τη Σ.Δ στις 31 Μαρτίου 1979, με συμμετοχή ειδικών επιστημόνων, ελπίζοντας να μην θεωρηθούν ως ύποπτοι.

Τον Οκτώβριο, σε Επιμορφωτικό Σεμινάριο που οργάνωσε το ίδιο το Υπουργείο για σχολίστες, συζητείται μεταξύ άλλων (προληπτική Ιατρική, ναρκωτικά, αφροδίσια) και το θέμα της σεξουαλ διαπαιδαγώγησης. Επίσης στη διάρκεια της Πανελλήνιας συνάντησης Γνωριμίας και Συνεργασίας παιδιών που ζουν σε Ιδρύματα Παιδικής Προστασίας, που οργανώθηκε τον ίδιο χρόνο με πρωτοβουλία του Ιδρύματος Χατζηκώστα και με την προστασία του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών, εκπρόσωποι αυτών των παιδιών από 31 Ιδρύματα συζήτησαν και το θέμα της Σ.Δ.

1980: Το Υπουργείο κρίνει ότι δεν θα πρέπει να καθιερωθεί ειδικό μάθημα και να επιστρατευτούν ειδικοί επιστήμονες. Η ανάγκη για Σ.Δ μπορεί να καλυφθεί, όπως πιστεύουν, με κατάλληλη αναμόρφωση του προγράμματος ορισμένων μαθημάτων (Βιολογίας, Ανθρωπολογίας, Ψυχολογίας, Οικιακής Οικονομίας κ.λ.π).

Αρχίζουν κάποιες μελέτες για το θέμα αυτό.

1981: Με αφορμή τη συζήτηση στη Βουλή του Νομοσχεδίου για την προστασία από αφροδίσια νοσήματα. Ο Υπουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών κ.Σπύρος Δοξιάδης, δήλωσε ότι το Υπουργείο αντιμετωπίζει την καθιέρωση μαθημάτων σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία και ότι έχει συσταθεί ειδική επιτροπή σε συνεργασία με τον Υπουργείο Παιδείας. Το Κέντρο Εκπαιδευτικών Μελετών και Ερευνών μελετά ήδη την ύλη και την ειδικότητα των εκπαιδευτικών που θα αναλάβουν τη διδασκαλία.

Για την περίοδο από το 1981 μέχρι σήμερα δεν μπορέσαμε να βρούμε κάποια συγκεκριμένα στοιχεία. Προσπαθήσαμε να βρούμε και να μιλήσουμε με κάποιον υπεύθυνο στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Μας πληροφόρησαν ότι δεν έχει γίνει τα τελευταία χρόνια καμιά συγκεκριμένη έρευνα, μελέτη με σκοπό την εισαγωγή της σεξουαλικής αγωγής στο σχολείο. Το μόνο που μας ανέφεραν είναι ότι γίνονται κατά καιρούς διάφορα σεμινάρια-συνέδρια από ιατρικούς Συλλόγους και την εταιρία Οικογενειακού Προγραμματισμού.

Τέλος μας τόνισαν ότι γίνονται κάποια προγράμματα σεξουαλικής αγωγής από άλλους φορείς, όπως δήμους-Κοινότητες και Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων εντός και εκτός σχολείου, το οποίο υποστηρίζει και βοηθά το Υπουργείο.

B3. Η ουσία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

"Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ένα προτσές που έχει σκοπό την καλλιέργεια των ιδιοτήτων, των χαρακτηριστικών κι ακόμα των πλαισίων που μέσα σε αυτά τοποθετούνται οι χρήσιμες για την κοινωνία σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα.

Στη σφαίρα της σεξ.διαπ. ανήκουν όχι μόνο τέτοιες ειδικές σχέσεις όπως ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα, οι συζυγικές σχέσεις, αλλά

οποιοσδήποτε ακόμα σχέσεις στην κοινωνική ζωή στη δουλειά, στην ανάπαυση, με άλλα λόγια, οι αλληλοσχέσεις των ανθρώπων διαφορετικού φύλου. Η σεξουαλική αγωγή προϋποθέτει όχι μόνο την ηθική συμπεριφορά των ενηλίκων, αλλά και την ηθική συμπεριφορά των παιδιών που πρέπει να είναι σωστά διαπαιδαγωγημένα και πάνω στο σεξουαλικό ζήτημα" 1 (Δ.Β.ΚΟΛΕΣΟΦ, 1982 σελ.93).

Σήμερα είναι γενικά παραδεκτό ότι οι ιδιομορφίες του κάθε ανθρώπου σε προσωπικό επίπεδο καθρεφτίζουν τις ιδιομορφίες της κοινωνίας εκείνης στην οποία ζει. Έτσι εκείνος που δεν μπορεί να τοποθετηθεί σωστά στη κοινωνική ζωή, δεν μπορεί να επιτύχει ούτε στην οικογενειακή ούτε στην προσωπική ζωή. Και ο σκοπός και τα καθήκοντα της σεξ.αγωγής καθορίζονται από τα κοινωνικά συμφέροντα. Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι αναγκαία και σημαντική όχι μόνο για τη σωστή ανάπτυξη και πρόοδο του κάθε ατόμου ξεχωριστά αλλά και για την ανάπτυξη της ευρύτερης κοινωνίας.

Συγκρίνοντας τις εκφράσεις σεξουαλ. διαπαιδ. και σεξουαλ.διδασκαλία διαφαίνονται πολλές και σημαντικές διαφορές.

Στη διαπαιδαγώγηση μπορούμε να διακρίνουμε τα εξής διαδοχικά στάδια: 1) Η αποδοχή και η απομνημόνευση (κάποιου γεγονότος), 2) η συνειδητοποίηση και η διέγερση ενδιαφέροντος γι' αυτό, η επεξεργασία θετικής είτε αρνητικής εκτίμησης, 3) η γέννηση του αισθήματος της προσωπικής συμμετοχής σ' αυτό, η συναίσθηση της χρησιμότητάς του για το υποκείμενο, 4) η διαμόρφωση της αναγκαιότητας να ενεργήσει έτσι που να υπηρετείται (το υποκείμενο), 5) και τέλος, η αδυναμία να ενεργήσει διαφορετικά.

Από τα παραπάνω μπορούμε να πούμε ότι διαφαίνεται η διαφορά μεταξύ της μάθησης και της διαπαιδαγώγησης. Η μάθηση συνήθως περιλαμβάνει τη γνώση, ικανότητα, πείρα. Δηλαδή τα 3 πρώτα στάδια της διαπαιδαγώγησης, ενώ τα τελευταία 2 περιλαμβάνουν γεγονότα,

καταστασεις, συμπεριφορά άλλων ανθρώπων κ.λ.π. και αποτελούν καθοριστική προσωπική ονομασία για τον άνθρωπο λείπουν από τη μάθηση.

Η διαπαιδαγώγηση σε αντίθεση με την εκπαίδευση απαιτεί σημαντικά περισσότερο χρόνο. Και αυτό γιατί οι διαδικασίες της διαπαιδαγώγησης είναι πολύ βαθύτερες. Έτσι για να γίνουν φανερά τα αποτελέσματα οποιασδήποτε δραστηριότητας διαπαιδαγωγικού χαρακτήρα μπορεί και να περάσει αρκετό χρονικό διάστημα.

Για τη διαπαιδαγώγηση έχει μεγάλη σημασία το ζωντανό παράδειγμα στη ζωή . Ο Ουσίνσκι τόνιζε, ότι, "στη διαπαιδαγώγηση όλα πρέπει να στηρίζονται στην προσωπικότητα του παιδαγωγού γιατί η δύναμη της διαπαιδαγώγησης εμπορεύεται μόνο από τη ζωντανή πηγή της ανθρώπινης προσωπικότητας. Κανένα καταστατικό και κανένα πρόγραμμα, καμιά τεχνική οργάνωση της συμπεριφοράς, δεν μπορούν ν' αντικαταστήσουν την προσωπικότητα στην διαπαιδαγωγική δουλειά" (Δ.Β. ΚΟΛΕΣΟΦ 1982, σελ.97).

Ο Μ.Ρουμπιστάιν σημειώνει: "το να υποθέτει κανείς, ότι η γνώση που απευθύνεται καθ'ολοκληρίαν στο λογικό, καθορίζει όλη τη συμπεριφορά του νέου ανθρώπου και υπερνικά όλα τα πάθη και τα ένστικτα, είναι το λιγότερο αφέλεια. Ισχυρός παράγοντας εδώ μπορεί ν' αποδειχτεί μόνο εκείνη η γνώση που θα στηρίζεται σ'όλες τις ανορθόλογες δυνάμεις, το αίσθημα, το περιβάλλον, τα ενδιαφέροντα κ.λ.π" (Δ.Β. ΚΟΛΕΣΟΦ 1982, σελ.97).

Κάτι άλλο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι στην διαπαιδαγώγηση είναι αποτελεσματικό εκείνο που δημιουργεί συγκεκριμένες συγκινήσεις, επενεργεί στα αισθήματα, πέφτει στην ψυχή. Αυτό βέβαια ισχύει και για την μάθηση αλλά για την διαπαιδαγώγηση είναι απόλυτα απαραίτητο. Αυτό σημαίνει ότι αν για τη διδασκαλία ο λόγος είναι πέρα για πέρα αποτελεσματικός, για τη διαπαιδαγώγηση δεν είναι πάντα. Ο λόγος

δηλαδή δεν πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο στο επίπεδο της υπενθύμισης του περιεχομένου του αλλά έτσι ώστε η έννοια της λέξης ν' αντανakλάται στα αισθήματα, να συγκινεί, ν' αγγίζει προσωπικά τον άνθρωπο. Αν δηλαδή οι έννοιες των λόγων της σεξ. διαπαιδαγώγησης μένουν στην επιφάνεια και δεν επιδρούν σταθερά στον ψυχισμό του παιδιού και δεν αποτυπώνονται στη συνειδησή του τότε δεν συντελείται πραγματική διαπαιδαγώγηση.

Φαίνεται ότι η σεξ. διαπαιδαγώγηση προϋποθέτει μια συντονισμένη και προς πολλές κατευθύνσεις προσπάθεια ώστε να χαραχτεί στον ψυχισμό και τη συμπεριφορά του κάθε ανθρώπου. Ο κ.Ι.Σ.Μαρκαντώνης στο άρθρο του "κύρια σημεία στην πράξη της γενετήσιας αγωγής" στο βιβλίο Πρακτικά Διεπιστημονικού Συμποσίου της Ελλην.Εταιρίας Ευγονικής και Γενετικής του Ανθρώπου αναφέρει ότι για να είναι επιτυχημένο ένα πρόγραμμα σεξ. διαπαιδαγώγησης θα πρέπει να καλύπτει κάποιες περιοχές συναισθηματικών-αξιολογικών και ψυχοκινητικών στόχων :

α. Οικείωση γνώσεων σχετικών με όρους ανατομίας και με λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού που αφορούν το σέξ, καθώς και ορισμός και κριτική εννοιών και διεργασιών ευρύτερων που περιλαμβάνουν και το σέξ, όπως ισότητα των δύο φύλων, αγάπη, θρησκεία, ηθική κ.λ.π. Επίσης την οικείωση γνώσεων σχετικών με τεχνικές που ενισχύουν ή αποτρέπουν κάποια προβλήματα σεξουαλικά όπως μεθόδους πραγματοποίησεως ή αποτροπής της συλλήψεως κ.λ.π.

β. Κατανόηση. Να μπορούν οι έφηβοι να αποδίδουν ελεύθερα και να επεκτείνουν την σκέψη τους πέρα απ' όσα έχουν μάθει. Να μην μένουν δηλαδή μόνο στη συσώρευση γνώσεων αλλά να τις χρησιμοποιούν και να βγάζουν κάποια δικά τους συμπεράσματα.

γ. Εφαρμογή. Να προχωρούν οι έφηβοι σε πρακτική χρήση γνώσεων, αρχών, κανόνων κ.α, σε επιμέρους συγκεκριμένες

περιπτώσεις. Να επιχειρείται δηλαδή η αντιμετώπιση ενός νέου προβλήματος με την βοήθεια των κεκτημένων γνώσεων.

δ. Ανάλυση. Να προχωρεί η αγωγή σε μια ανάλυση του πληροφοριακού όλου στα στοιχεία του, είτε αυτά είναι φανερά, είτε λανθάνουν και άμεσα υπονοούνται. Να μπορούν να αναλύουν και να κάνουν συσχετίσεις διάφορων γνώσεων και στοιχείων. Όπως για παράδειγμα να μπορούν να διακρίνουν τα υπέρ και τα κατά ενός γάμου από έρωτα και ενός από συνοικέσιο ή να κατανοήσουν τις διαφορές που μπορούν να εμφανίσουν οι διανθρώπινες γενετήσιες σχέσεις υπό την επίδραση ορισμένων εξωγενών η ενδογενών παραγόντων (κόπωση, αλκοόλ, ανασφάλεια, ζηλοτυπία κ.α).

ε. Σύνθεση. Να προχωρούν οι έφηβοι σε παραγωγή δικών τους απόψεων, ιδεών, εμπειριών μετά από τη σύνθεση των γνώσεων που έχουν πάρει και να επεξεργάζονται σχέδια δράσης που θα μπορούν να χρησιμοποιήσουν για την αντιμετώπιση κάποιου γενετήσιου προβλήματος που θα μπορούσε να τους συμβεί κ.λ.π.

στ. Αξιολόγηση. Εκτίμηση και κρίση μιας πληροφορίας ή ολόκληρου συστήματος πληροφοριών βάσει κριτηρίων, που βρίσκονται μέσα στην υπό κρίση πληροφορία ή στο πληροφοριακό σύστημα, π.χ από άποψη λογικής συνέπειας, ακρίβειας, ομοιογένειας κ.λ.π.

Το πέρασμα λοιπόν από τη γνώση στη διαπαιδαγώγηση, απαιτεί όχι απλώς υπενθύμιση κάποιων πληροφοριών, αλλά οπωσδήποτε πληροφόρηση αναφορικά με τον ίδιο τον εαυτό του. Γι'αυτό για τη διαπαιδαγώγηση μαζί και τη σεξουαλική θα πρέπει να αναπτυχθεί ειδικά στο παιδί η ικανότητα της προσωπικής συμμετοχής προς ορισμένα γεγονότα, η ικανότητα να μεταφέρει στον εαυτό του το νόημα των λόγων που απευθύνονται σ'αυτό.

Τους δύσκολους καιρούς που έρχονται για την Ευρώπη και τη χώρα μας με ανεργία, φτώχεια, μετανάστευση, ανταγωνισμό και ανθρωπινή

εκμετάλλευση, καθήκον όλων και δικαίωμα των παιδιών είναι η θωράκισή τους με γνώση. Η ορθολογική ρεαλιστική εκπαίδευσή τους προκειμένου να κάνουν τις σωστές για την υγεία, την κοινωνική και ατομική τους ευτυχία- επιλογές, αποτελεί τη σοφότερη επένδυση για το αύριο.

B4. Το περιεχόμενο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

Στα πλαίσια της ευρύτερης αγωγής υγείας εντάσσεται και η σεξουαλική αγωγή. "Είναι πλέον σήμερα παραδεκτό και αποδεκτό ότι ο τρόπος που ζούμε, που τρώμε, που οδηγούμε, που κάνουμε έρωτα καθορίζουν σε μέγιστο βαθμό τη διάρκεια και την ποιότητα της ζωής μας. Η ευθύνη γι' αυτό που είμαστε και για το πως αισθανομαστε βρίσκεται στις επιλογές μας". (Τζαμάικα-ΜΠΑΚΟΥΛΑ ΧΡΥΣΑ, 1992, σελ.217).

Σήμερα έχουμε περάσει από την μοιρολατρική αντιμετώπιση της υγείας στην πρόληψη της ασθένειας και στην προαγωγή του "ευ ζειν". Η υγεία-ψυχική και σωματική-είναι κατάκτηση και όχι κατασταση.

Αυτή η βιοκοινωνική θεώρηση της ζωής και της υγείας, σήμερα, επιτάσσει την αλλαγή νοοτροπίας και την ενεργητική συμμετοχή όλων στην προσπάθεια για προστασία των νέων και θωράκισή τους με γνώση και ευθύνη, σιγά-σιγά από την πρώτη παιδική ηλικία και δια βίου στην οικογένεια, στο σχολείο και όπου αλλού είναι αυτό εφικτό.

Ετσι λοιπόν συμπεραίνεται ότι η σεξ. διαπαιδαγώγηση είναι χρήσιμη και στον κάθε άνθρωπο χωριστά και σε όλους μαζί γενικότερα. Ποιο είναι ωστόσο το συγκεκριμένο όφελος που μπορεί να προέλθει από μια τέτοια διαπαιδαγώγηση;

Πρώτα απ' όλα η προφύλαξη από τα αφροδίσια νοσήματα. Πρέπει να τονιστεί ότι, από μόνη της η ύπαρξη της νοσογόνου αιτίας της σύφιλης της βλενόρροιας και του AIDS. Ο πρώτος όρος, ο απαραίτητος, αλλά δεν είναι αρκετός για την επέκταση αυτών των ασθενειών. Δεύτερος όρος, είναι η ασυνειδησία και η ανευθυνότητα στις σεξουαλ.σχέσεις. Αυτή η

ανευθυνότητα υποδεικνύει την αλλαγή του χαρακτήρα της γενετήσιας ορμής, όπου ο εκπρόσωπος του άλλου φύλου εκλαμβάνεται ως σεξουαλικός συμπαίκτης χωρίς να υπάρχει καμία άλλη απαίτηση απ' αυτόν. Τα άλλα του χαρίσματα δεν υπολογίζονται ούτε ενδιαφέρουν κανένα. Την εξάπλωση των αφροδίσων νοσημάτων βοηθάει επίσης και η ανεύθυνη συμπεριφορά προς την ίδια την ατομική υγεία. Κατά κανόνα η πλειοψηφία σκέφτεται για την υγεία όταν αυτή δεν υπάρχει πια ή όταν εμφανίζεται κάποια σοβαρή απειλή ενάντιά της.

Ενα άλλο πρόβλημα που μπορεί ν' αντιμετωπισθεί με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ο κοινωνικός ρατσισμός. Ενα τεράστιο πρόβλημα που απασχολεί ολόκληρο τον πλανήτη εδώ και πάρα πολλούς αιώνες και που σήμερα έχει αναζωπυρωθεί με αφορμή την εξάπλωση της μαστιγας του αιώνα (AIDS). Η σεξ. διαπαιδαγώγηση πέρα απ' ότι βοηθά στην πρόληψη δίνει τις απαραίτητες πληροφορίες ώστε ν' αντιμετωπίζεται κάθε άτομο που έχει προσβληθεί από κάποια νόσο, ως άνθρωπος και όχι ως μίσημα. Επίσης μπορεί να βοηθήσει στο να μην αισθάνονται άγχος, ενοχές και ντροπή όσοι έχουν κάποτε διαφορετικές σεξουαλικές προτιμήσεις (από την άλλη κοινωνία) όπως ομοφυλόφιλοι, αμφισεξουαλικοί, τραβεστί κ.λ.π) και να μην θεωρούνται πάντα αυτοί τα εξιλαστήρια θύματα που κουβαλάνε την ευθύνη κάθε μαστιγας-νόσου σεξουαλικής. Τα αποτελέσματα αυτής της νοοτροπίας, μάλιστα, δοκιμάστηκαν την τελευταία δεκαετία και είχαν τραγικές επιπτώσεις.

Η σωστή σεξ. διαπαιδαγώγηση, είναι απαραίτητη και για τις αρμονικές συζυγικές σχέσεις που είναι βασικός παράγοντας της ολοκληρωμένης οικογένειας, της οικογένειας με υψηλή εργατικότητα, με ευχάριστη διάθεση κ.λ.π, είναι απαραίτητη για όλα εκείνα τα οποία προάγουν κα ιδιαιτηρούν ένα ψηλό επίπεδο ψυχικής υγείας. Αυτή η προσφορά της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης αφορά δύο σκέλη: Και το νέο ζευγάρι που αρχίζει τον έγγαμο βίο και είναι σωστά προετοιμασμένο

καθώς και τα παιδιά του οποιουδήποτε ζευγαριού που ζώντας μια ήρεμη και φυσιολογική οικογενειακή ζωή μαθαίνουν και αυτά θετικές συμπεριφορές ή που δέχονται μια σωστή σεξουαλική αγωγή και καθοδήγηση από τους γονείς τους. Η σεξ. διαπαιδαγώγηση βοηθά επίσης την οικογένεια στο να γνωρίζει και να εκτιμά τις δυνατότητές της και τις ευκαιρίες της και ανάλογα να προγραμματίζει, ελέγχει του ρυθμούς αναπαραγωγής της. Να ελέγχει δηλαδή το πόσα παιδιά θα κάνει και πότε και ακόμα, ποιος είναι ο καταλληλότερος τρόπος ή οι πιο σωστές περιστάσεις, παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τους. Τόσο η απουσία παιδιών στην οικογένεια, όσο και η ύπαρξη πολλών παιδιών σ' αυτήν καθώς και η γέννηση παιδιών με διάφορα προβλήματα υγείας είναι θέματα που πολλές φορές αποτελούν τροχοπέδη στην εξέλιξη και σωστή ανάπτυξη της οικογένειας αλλά και γενικότερα της κοινωνίας.

Εκτός από τη διαπαιδαγώγηση, για τη σωστή αναπαραγωγή είναι αναγκαίο να καλλιεργείται στα παιδιά, ο σεβασμός προς τους εκπροσώπους του αντίθετου φύλου. Τα παιδιά, οι έφηβοι, οι νέοι και οι νέες, ανάλογα με το επίπεδο ηλικίας, πρέπει να μάθουν να σέβονται τις γενετήσιες ιδιομορφίες των συνομηλίκων τους του άλλου φύλου, να εκτιμούν αυτές τις ιδιομορφίες σαν απόλυτα φυσικές και πραγματικές και ακόμα χρήσιμες για την κοινωνία.

Όσον αφορά το ζήτημα της Θεματολογίας που καλύπτει η σεξ. διαπαιδαγώγηση έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις. Εδώ παρατείνεται μια σύμπτυξη διαφόρων απόψεων που φαίνεται να είναι αποδεκτές από τους περισσότερους μελετητές και ερευνητές του θέματος.

1. Το Ανθρώπινο γεννητικό σύστημα: Δομή, λειτουργίες και χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ανδρικού, γυναικείου γεννητικού συστήματος.
2. Οι γενετήσιες σχέσεις των ανθρώπων: α) Η παρουσίαση της γενετήσιας σχέσης ως προϋπόθεσης δημιουργίας ζωής, αναπαραγωγής,

διαίωσις του είδους, ως εκδήλωση έρωτος και αγάπης, ως διαδικασία ηδονής κ.λ.π.

β) Η σταδιακή εκδίπλωση της γενετήσιας σχέσεως:

Προπαρασκευαστική φάση-η φάση της συνουσίας - η φάση της λύσεως και "χαλάσεως".

γ) Η σύλληψη: Η διεργασία της σύλληψης, ο ρόλος των εταίρων, στειρότητα, στείρωση-ψυχρότητα κ.λ.π.

δ) Ο γάμος: Ο γάμος σαν θεσμός - προγαμιαίες σχέσεις, εξωγαμιαίες σχέσεις εγγάμων, η σημασία και οι αλλαγές που επέρχονται.

3. Ο έλεγχος των γεννήσεων

α) Εννοια-σημασία και σκοπός-απόψεις για το θέμα ψυχοβιολογικές-κοινωνικές, δημογραφικές, νομικές, θεολογικές και ηθικές.

β) Είδη και χρήσεις αντισυλληπτικών

γ) Εκούσια αποβολή, άμβλωση

4. Εγκυμοσύνη-γέννηση

Διαδικασία- φάσεις - συμβουλές κ.λ.π

5. Βασικά σημεία-γεγονότα άμεσα συνδεδεμένα με την γενετήσια συμπεριφορά του ανθρώπου.

α) Ενημέρωση για βασικά στάδια που περνά το παιδί στις διάφορες ηλικίες

6. Αφροδίσια νοσήματα

Είδη - Συμπτώματα - Αιτίες - Πρόληψη - Θεραπεία

7. Ειδικά ζητήματα

α) Ερμαφροδιτισμός

β) Ορχική εκτοπία

γ) Καθυστέρηση εμφανίσεως της ήβης

δ) Ομοφυλοφιλία (λεσβιασμός)

ε) Ανικανότητα (ευνουχισμός)

στ) Ψυχρότητα

- ζ) Επιδειξιμανία
- η) Σαδισμός
- θ) Μαζοχισμός
- ι) Ηδονοβλεψία, ωτολαγνεία
- ια) Ναρκισσισμός, αυτοερωτισμός, αυνανισμός

B5. Βασικές προϋποθέσεις και καθήκοντα για την ασκηση του έργου της γενετήσιας αγωγής.

Το θέμα της σεξουαλικής αγωγής είναι ιδιαίτερα ευρύ, πολυσύνθετο και πολυδιάστατο. Είναι ένα θέμα που απασχολεί για χρόνια σχεδόν όλες τις κοινωνίες στον ευρωπαϊκό χώρο και όμως ακόμη και σήμερα που συζητούν οι ειδικοί στον τομέα αυτό, δεν έχουν κατασταλάξει σε μια συγκεκριμένη πολιτική για το τι ακριβώς είναι η σεξουαλική αγωγή, τι πρέπει να περιλαμβάνει κ.α. Αυτό κάνει το έργο, χωρών, όπως η δική μας, που δεν έχουμε επίσημο πρόγραμμα σεξουαλικής αγωγής, ακόμα δυσκολότερο αφού σκοντάφτει σ' αυτή την υπάρχουσα πολυφωνία και αντιφατικότητα εμπειριών και θεωριών.

Εδώ θα επιχειρηθεί η καταγραφή κάποιων βασικών προϋποθέσεων και καθηκόντων που θα πρέπει να διέπουν κάποιο επιτυχημένο πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης τόσο σε επίπεδο περιεχομένου όσο και αρχών.

Ο Δ.Β.ΚΟΛΕΣΟΦ στο Σύγγραμμά του "Η σεξουαλική ανάπτυξη, συμπεριφορά και διαπαιδαγώγηση του παιδιού και του εφηβου" αναφέρει τα εξής καθήκοντα:

1) Η καλλιέργεια της πεποίθησης, ότι στον τομέα των στενών σχέσεων με τους εκπροσώπους του άλλου φύλου, ο άνθρωπος δεν είναι ανεξάρτητος από την κοινωνία, ότι δεν είναι δυνατόν πλήρως να διαχωριστούν οι σχέσεις ανάμεσα στους εκπροσώπους του αντρικού και γυναικείου φύλου σε προσωπικές και κοινωνικές, η καλλιέργεια της

αίσθησης της κοιν. υπευθυνότητας του ανθρώπου παιδιού, εφήβου, νέου, νέας για την κάθε του ενέργεια.

2) Η καλλιέργεια του σεβασμού προς τους άλλους ανθρώπους, όχι μόνο σαν ανθρώπους γενικά, αλλά σαν εκπροσώπους του αντρικού είτε του γυναικείου φύλου, η ικανότητα να υπολογίζει και να σέβεται τα ιδιαίτερα τους ενδιαφέροντα.

3) Η καλλιέργεια της τάσης ν' αποκτήσει στέρεη, υγιεινή, αγαπημένη ανάμεσά της οικογένεια της ανάγκης ν' αποκτήσει ορισμένα παιδιά, να τα διαπαιδαγωγήσει σωστά, συνειδητά, υπολογίζοντας το χρέος του απέναντι στη κοινωνία γενικά, απέναντι στους γονείς του, και απέναντι στα ίδια τα παιδιά.

4) Η καλλιέργεια της ικανότητας και της τάσης να εκτιμά τις δικές του πράξεις σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους, όχι μόνο γενικά στους ανθρώπους αλλά και σαν εκπροσώπους καθορισμένου φύλου, έχοντας επίγνωση του καλού και του κακού των ενεργειών του, στη σφαίρα αυτών των σχέσεων.

5) Η καλλιέργεια της υπεύθυνης στάσης απέναντι στην υγεία του και στην υγεία των άλλων ανθρώπων, ο σχηματισμός της πεποίθησης για τη βλαβερή επίδραση των πρόωρων σεξουαλικών σχέσεων και του απαράδεκτου της ανευθυνότητας και επιπολαιότητας στον τομέα των σχέσεων με τους εκπροσώπους του αντίθετου φύλου.

6) Η καλλιέργεια της κριτικής απέναντι στα υπολείμματα της αστικής και μικροαστικής ηθικής στον τομέα των αλληλοσχέσεων του άντρα και της γυναίκας στις όχι σωστές σχέσεις απέναντι στο άλλο φύλο- στην αρνητική στάση του, τον ατομικισμό, τον εγωισμό κ.λπ

7) Η σωστή κατανόηση της ενηλικίωσης, του περιεχομένου της και των αληθινών χαρακτηριστικών της.

Αυτά τα καθήκοντα και οι σκοποί της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης αποτελούν τους παράγοντες που καθορίζουν το

περιεχόμενό της . Σε αντιστοιχία με αυτά μπορούμε να διακρίνουμε επίσης κάποιους κανόνες, αρχές που θα πρέπει να αξιοποιούνται από την οποιαδήποτε προσπάθεια σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, όπως αναφέρει ο Ι.Σ.Μαρκαντώνης στο άρθρο του " Κύρια σημεία στην πράξη της γενετήσιας αγωγής " στα Πρακτικά του Διεπιστημονικού Συμποσίου της Ελληνικής εταιρείας γενετικής το 1989 σελ. 161-162:

α) παροχή γνώσεων που χαρακτηρίζεται από Ειλικρίνεια, εντιμότητα, φυσικότητα, ακριβολογία, ουσιαστικότητα και συντομία, αντιαυταρχικότητα , πειστικότητα και διαλογικότητα. Σχετική άσκηση είναι ευκαταία.

β) Ολη η προσπάθεια να διακατέχεται από την ιδέα ότι ο άνθρωπος είναι ολότητα ψυχοσωματική και πνευματική δυναμικά από μέσα της αναπτυσσόμενη σε συνεχή αλληλεπίδραση με το δεδομένο οικολογικό και κοινωνικοπολιτιστικό περιβάλλον.

γ) Διαστολή γεγονότων και μύθων σχετικών με τη γενετήσια συμπεριφορά των ανθρώπων. Ν' ανευρίσκονται και ν' αναλύονται οι επιδράσεις που ασκούν στην διαμόρφωση της γενετήσιας ζωής των ατόμων και ομάδων τοπικές παραδόσεις , προκαταλήψεις , παρερμηνείες κ.α

δ) Η χρησιμοποίηση μέσων μεθόδων και τεχνικών ενημερώσεως όπως δυαδική, διαπροσωπική εμπιστευτική ενημέρωση, δημόσιος διάλογος, ειδικό υλικό, φωτεινές διαφάνειες, προβολή ταινιών σε συνδυασμούς με συζήτηση, διαλέξεις ειδικών κ.α

ε) Διεπιστημονικές ομάδες συνεργασίας ειδικών που θα οργανώνουν παρακολουθούν και θ' αξιολογούν τα αποτελέσματα και την πορεία εφαρμογής της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

στ) Η αναγνώριση της σημασίας που έχει η χρησιμοποίηση μιας γλώσσας που αρμόζει στα άτομα- αποδέκτες του προγράμματος.

ζ) Η αναγνώριση τέλος των ηθικών επιταγών και απαγορεύσεων που υφίστανται στην κάθε κοινωνία και ο προσεκτικός χειρισμός τους.

Όσα αναφέρθηκαν παραπάνω αποτελούν κάποιους βασικούς άξονες πάνω στους οποίους και σύμφωνα με τους οποίους θα πρέπει να οικοδομηθεί ένα πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης τόσο για να βρεί απήχηση στους αποδέκτες του, όσο και για ν' αποτελεί μια σοβαρή και συντονισμένη προσπάθεια που θα αφήνει πολύ λίγο περιθώρια για αντιπαραθέσεις και αντιστάσεις απ' όπου κι αν αυτές προέρχονται.

Β6. Φορείς άσκησης σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Η σεξουαλική συμπεριφορά είναι μια επικοινωνία. Το σέξ είναι μια χαρά της ζωής που παίρνεται και δίνεται με τη σωματική επαφή το χάδι.

Σήμερα θεωρείται κοινό αποδεκτή η άποψη ότι το σέξ είναι μια πηγή ευχαρίστησης, ανάμεσα στις ισχυρότερες που μπορούμε να δοκιμάσουμε. Και αυτό γιατί η χαρά, που προκύπτει από αυτή τη λειτουργία, ηθικά είναι ανώτερης κατηγορίας αφού η ολοκληρωτική και τέλεια ένωση μ' ένα πλάσμα που το παραδεχόμαστε και θέλουμε να του προσφέρουμε, ικανοποιεί εξίσου αλτρουιστικά και εγωιστικά συναισθήματα.

Η παιδική σεξουαλικότητα είναι ανάγκη και στοιχείο απαραίτητο για την ανάπτυξη και υπάρχει σ' όλα τα στάδια της παιδικής ηλικίας. Τα στάδια, οι ανάγκες και οι καταστάσεις που περνάει ένα παιδί, η ψυχοσεξουαλικότητα, συνυπάρχουν με τις ανάγκες του περιβάλλοντος αλληλοεξαρτώνται και αναπτύσσονται μ' αυτό που λέμε αμοιβαία ρύθμιση.

Ι. Το παιδί λοιπόν θα πρέπει να έχει την ευκαιρία να μαθαίνει γι' αυτή τη βασική του λειτουργία από τους γονείς που είναι και τα πιο κοντινά, κατάλληλα και αγαπητά πρόσωπα. Αυτοί αποτελούν το πρώτο κύτταρο, σύνολο μέσα στο οποίο τα παιδιά αρχίζουν να μαθαίνουν τη ζωή, να δέχονται ερεθίσματα και να ανταποδίδουν αντιδράσεις. Είναι ο φυσικός

και προστατευμένος χώρος μέσα στον οποίο όλα τα μέλη -και τα παιδιά- αντιδρούν μεταξύ τους με γνώμονα το ατομικό και οικογενειακό καλό.

Αν το σκεφτούμε λογικά, δεν υπάρχει κανείς λόγος να κρύβουμε τις λεπτομέρειες της αναπαραγωγής ή του σέξ από τα παιδιά. Ωστόσο, παρ' όλη την αναγκαιότητα της σεξουαλικής ενημέρωσης υπάρχουν γονείς που είτε συναντούν δυσκολίες είναι αντιτιθέτοι με αυτή την άποψη.

Πολλοί είναι οι λόγοι που εμποδίζουν τους γονείς να συζητήσουν ελεύθερα με τα παιδιά τους γι' αυτό το θέμα. Πολλοί πιστεύουν ότι η ανθρώπινη σεξουαλικότητα είναι ένα απλό φαινόμενο που στηρίζεται περισσότερο στο ένστικτο και ότι η γνώση και η συζήτηση πάνω στο θέμα μπορεί να καταστρέψει το μυστήριο και την ιερή απόλαυσή του.

Αρκετοί γονείς επίσης έχουν συναισθηματικής φύσεως αντιρρήσεις. Επειδή αυτοί έχουν αρνητικές εμπειρίες και στάση απέναντι στο σέξ, θεωρούν ότι και τα παιδιά τους θα επηρεαστούν από αυτούς ή φοβούνται ότι τα παιδιά τους θα δούν το σέξ σαν κάτι βρώμικο ή απογορευμένο. Αυτό όμως πρέπει να διαχωριστεί ως πρόβλημα των γονιών και όχι των παιδιών.

Άλλοι γονείς πάλι αρνούνται τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση πιστεύοντας ότι μόλις τα παιδιά γνωρίσουν το σέξ θα θελήσουν να πειραματιστούν. Αυτό όμως αποτελεί πλήρη παρεξήγηση. Και εδώ οι γονείς προβάλλουν τα δικά τους συναισθήματα στα παιδιά τους. Οι ερωτήσεις του παιδιού προέρχονται από την πνευματική περιέργειά του και η γνώση για το σέξ δεν επηρεάζει το βαθμό πειραματισμού όταν η γνώση αυτή αρχίζει μέσα στη φυσιολογική διαδρομή της συγκινησιακής ανάπτυξης του παιδιού. Υπάρχει, ωστόσο και μια άλλη μερίδα γονιών που ενώ παραδέχονται την ανάγκη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, παρόλα αυτά αισθάνονται πολύ δύσκολα, άσχημα, αμήχανα και απροετοίμαστα γι' αυτόν τον ρόλο. "(ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΕΛΙΝΑ, 1992, σελ.98).

Όμως η ανησυχία τους αυτή δεν είναι αδικαιολόγητη. Και αυτό γιατί πολλές φορές τους λείπουν οι βασικές γνώσεις σχετικά με το πως θα συζητήσουν του θέμα αυτό με τα παιδιά. Άλλοι γονείς θυμούνται τις δικές τους τραυματικές εμπειρίες και τις συγκεχυμένες ιδέες τους, ορισμένες απο τις οποίες προέρχονται από παρανοήσεις που είχαν δημιουργηθεί από κακά πληροφορημένα άτομα.

Πρέπει λοιπόν να κατανοήσει όλος ο κόσμος και ιδιαίτερα οι γονείς ότι η ενημέρωση περιορίζει τη σεξουαλική ενοχή, προκαλεί μια πιο ανεκτική στάση απέναντι στις απόψεις των άλλων, καλλιεργεί μεγαλύτερη υπευθυνότητα στην προσωπική σεξουαλική ζωή, οδηγεί στην εγκατάλειψη των διπλών μέτρων και σταθμών και ενισχύει την πεποίθηση ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πρέπει να υπάρχουν ανάμεσα σε άτομα που αγαπιούνται ή τουλάχιστον νιώθουν μια έντονη συναισθηματική έλξη.

Καταρχήν για να μπορέσουν οι γονείς ν' ανταποκριθούν σε αυτόν τον σημαντικό ρόλο, θα πρέπει να είναι οι ίδιοι ενημερωμένοι σωστά, να παραδέχονται τι δεν ξέρουν, να διδάσκουν γεγονότα και όχι μύθους, να είναι αντικειμενικοί και τέλος, να έχουν σα στόχο τη γνώση και όχι τις συναισθηματικές προκαταλήψεις. Ωστόσο αυτό θέλει μεγάλη προσπάθεια γιατί οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν μεγαλώσει σ' έναν κόσμο που επικρατούσε ή άγνοια και η δυσπροσαρμοστικότητα στη σεξουαλική ζωή.

Η ενημέρωση γύρω από την αναπαραγωγή και το σέξ, θα πρέπει να είναι ένας συνεχής διάλογος, μόνιμα ανοιχτός και ν' αρχίζει από πολύ νωρίς. Συνήθως η μητέρα είναι αυτή που αναλαμβάνει αυτό το έργο, επειδή βρίσκεται περισσότερο χρόνο με τα παιδιά. Όμως το έργο αυτό θα πρέπει να το αναλαμβάνει εκείνος ο γονιός που έχει καλύτερη επικοινωνία και επαφή με το παιδί.

Οι γονιοί είναι οι μόνοι αρμόδιοι και προσίτοι άνθρωποι στα παιδιά για να τους λύσουν τις απορίες τους, τις σχετικές με το σέξ. Αυτό είναι πιο αναγκαίο ακόμα όταν τα παιδιά είναι πολύ μικρά και ο κοινωνικός τους

κύκλος είναι πολύ περιορισμένος. Έτσι το παιδί αναπτύσσει μια σχέση εμπιστοσύνης και ελευθερίας με τους γονείς και όπως αρχίζει έτσι και στα μετέπειτα χρόνια θα τους έχει κοντά του και θα τους εμπιστεύεται για ότι τον απασχολεί.

II. Το σχολείο αποτελεί τον δεύτερο κατά σειρά μικρόκοσμο στον οποίο εισέρχεται το παιδί μετά την οικογένεια. Το σχολείο αποτελεί το πρώτο άνοιγμα του παιδιού σ' έναν κόσμο άγνωστο, πιο οργανωμένο. Έναν κόσμο που αποτελεί μικρογραφία της κοινωνίας μας και που οι σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα σ' αυτόν δεν είναι συγγενικές.

Ο σκοπός που έρχεται να καλύψει το σχολείο είναι η ομαλή κοινωνικοποίηση του παιδιού και η παροχή ερεθισμάτων και γνώσεων έτσι ώστε το παιδί να αποκτήσει ένα βασικό γνωστικό περιεχόμενο για να μπορέσει να ανταποκριθεί στις ανάγκες της κοινωνίας μας.

Χωρίς να προχωρήσουμε σε μια κριτική του μέχρι τώρα έργου του Ελληνικού σχολείου θα παραθέσουμε απλά την άποψη ότι δεν επεκτείνεται ούτε ασχολείται το σχολείο με την ενημέρωση για θέματα σχετικά με το σέξ. Και αυτό γιατί το θέμα αυτό θεωρείται ταμπού και μικρότερης σημασίας από τα άλλα. Το εκπαιδευτικό μας σύστημα κλείνει τα μάτια μπροστά στις τόσες έρευνες και μελέτες που κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για την ψυχική και σωματική υγεία των παιδιών.

Θα μπορούσε λοιπόν το σχολείο ν' ανοίξει τους ορίζοντές του και να λάβει υπόψιν του και άλλους παράγοντες της ζωής που αποτελούν πολλές φορές (όπως στην εφηβεία), το επίκεντρο της σκέψης και των ενεργειών των παιδιών. Μην ξεχνάμε ότι το σχολείο αποτελεί έναν χώρο στον οποίο ζουν τα παιδιά για 7 ώρες την ημέρα και για τουλάχιστον 9 χρόνια της ζωής τους. Μέσα σ' ένα τόσο μεγάλο διάστημα και μέσα σ' έναν χώρο όπου υπάρχει επιστημονικό προσωπικό και με την κατάλληλη εκπαίδευσή τους-πολλά πράγματα και ανάγκες θα μπορούσαν να καλυφθούν.

Θα μπορούσε για παράδειγμα στο Δημοτικό Σχολείο ν' αρχίζουν τα παιδιά να μαθαίνουν την αδρή ανατομική φυσιολογία και λειτουργία των γεννητικών οργάνων του άνδρα και της γυναίκας. Κατόπιν θα μπορούσαν να διδαχτούν στοιχεία για την αναπαραγωγή του ανθρώπου και να παρέχονται βασικές γνώσεις για την περίοδο, την εγκυμοσύνη και τον τοκετό. Ιδιαίτερα θα μπορούσε να τονιστεί το κεφάλαιο της υγιεινής των γεννητικών οργάνων.

Στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου το μάθημα της γεννητσιακής αγωγής επεκτείνεται στην αντισύλληψη και στον οικογενειακό προγραμματισμό, στις διαταραχές της περιόδου και στην πρόληψη άλλων παθολογικών καταστάσεων από το γεννητικό σύστημα.

Ετσι τελειώνοντας το Γυμνάσιο ο έφηβος έχει ξεκαθαρίσει στο μυαλό του τα βασικά θέματα σεξουαλικής αγωγής και είναι έτοιμος ν' αντιδράσει σωστά σε κάποια σχέση με το άλλο φύλο.

Στο λύκειο τα μαθήματα θα μπορούν να παρέχουν περισσότερες λεπτομέρειες για διάφορες παθολογικές καταστάσεις των γεννητικών οργάνων και την αντιμετώπισή τους. Επίσης μπορεί να επεκταθεί το μάθημα αυτό σε θέματα ψυχικής υγιεινής και κοινωνιολογίας πάντα σε σχέση με την σεξουαλική σχέση και την επαφή με το αντίθετο φύλο.

Όσον αφορά τώρα το θέμα του πιος είναι ο πιο κατάλληλος για να διδάξει ένα τέτοιο μάθημα δεν υπάρχει καμμία συγκεκριμένη και απόλυτη άποψη. Η διδασκαλία θα πρέπει να γίνεται συλλογικά και δεν είναι δουλειά ενός μόνο ατόμου. Ο γιατρός μπορεί να καλύπτει τα ιατρικά θέματα (ανατομία-Φυσιολογία-λειτουργία γεννητ.οργάνων). Μια ειδικά εκπαιδευμένη ψυχολόγος διδάσκει τα ψυχολογικά προβλήματα του εφήβου, που σχετίζονται με την γενετσιακή του δραστηριότητα και τις διαταραχές της σεξουαλικής συμπεριφοράς. Επιπλέον κοινωνιολόγοι, κοινων.λειτουργοί, μαίες και εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία του μαθήματος μετά από σχετική εκπαίδευση.

Ενα τέτοιο επιτελείο θα ήταν το καταλληλότερο για την διδασκαλία και επιτυχία ενός προγράμματος σεξουαλικής αγωγής.

III. Πέρα από την οικογένεια και το σχολείο η διδασκαλία μπορεί να συνεχιστεί σε ειδικά κέντρα, σχολές ή πανεπιστήμια, αν κάποιος το επιθυμεί. Τελευταία διάφορες επιστημονικές εταιρίες, οργανώσεις, κρατικοί φορείς, δήμοι, κοινότητες και λαϊκά πανεπιστήμια, οργανώνουν δωρεάν μαθήματα γενετησιακής αγωγής μπροστά στην ανάγκη επιμόρφωσης των νέων.

B7. Εμπόδια στη διάδοση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Το πρόβλημα της εφαρμογής των αρχών και μεθόδων της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης διαφέρουν από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις επικρατούσες, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές και θρησκευτικές συνθήκες καθώς και με τα ήθη και έθιμα κάθε περιοχής. Τα κυριώτερα εμπόδια μπορούν να ταξινομηθούν ως εξής:

1. Η αντιδραστική διάθεση στην αντισύλληψη

Η Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση περιλαμβάνει και μαθήματα οικογενειακού προγραμματισμού και αντισύλληψης. Έτσι πολλοί υποστηρίζουν ότι κάτι τέτοιο θα εγκυμονούσε κινδύνους αφανισμού της φυλής τους από τη διαφαινόμενη μείωση του ρυθμού αύξησης του πληθυσμού. Είναι πολύ δύσκολο άλλωστε να πεισθούν ότι στις χώρες με χαμηλή αναπαραγωγικότητα ο οικογενειακός προγραμματισμός μπορεί να επιφέρει την σταθεροποίησή της σε παραδεκτά επίπεδα.

Η πολιτική ηγεσία συνήθως επιδεικνύει μια συντηρητικότητα στο θέμα αυτό, η οποία υποβοηθείται από συντηρητικές, κοινωνικές και θρησκευτικές ομάδες. Έτσι κάθε σεξουαλική δραστηριότητα των νέων και ιδίως των εφήβων απορρίπτεται. Αυτό όμως είναι ανεδαφικό γιατί αποδείχτηκε ότι σε πολλές χώρες η διάμεση ηλικία της πρώτης συνουσίας συνεχώς μειώνεται. Έτσι η παραδοχή της πραγματικότητας

γύρω από τη σεξουαλικότητα των εφήβων και η προσπάθεια υποβοηθήσεως των νέων μέσω της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης ανατρέπει τα επιχειρήματά τους.

Επίσης διάφορα ψυχολογικά προβλήματα αντιστρατεύονται τη διάδοση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Οι άντρες π.χ θεωρούν αντιστροφή σεξουαλικών ρόλων εφαρμογή αντισυλληπτικής μεθόδου από τη γυναίκα, αφού έχουν συνηθίσει, αυτοί να ρυθμίζουν την αναπαραγωγή με τη χρήση προφυλακτικού ή τη διακοπτόμενη συνουσία. Άλλοτε πάλι ο άνδρας και ο έφηβος αδιαφορεί για το αποτέλεσμα, γιατί θεωρεί την αντισύλληψη σαν αποκλειστική φροντίδα της γυναίκας.

Επίσης στην εφηβική ηλικία η ανωριμότητα και η επιπολαιότητα δεν ωθεί τον έφηβο σε συμμετοχή στην αντισύλληψη.

2. Ανυπαρξία: Η Ανυπαρξία υπηρεσιών κατάλληλων

Ενώ η κοινωνία μας έχει κατανοήσει τη σπουδαιότητα της πρόληψης σαν μέθοδο εξάλειψη διαφόρων προβλημάτων της ωστόσο δίνει στη Σεξουαλική Αγωγή πολύ μικρότερη προτεραιότητα από άλλες κοινωνικές και υγειονομικές παροχές. Έτσι ανεξάρτητες ειδικές υπηρεσίες λείπουν ή είναι ανεπαρκείς και περιορίζονται σε ορισμένες περιοχές. Σ' αυτό συντελεί και η ανεπαρκής εκπαίδευση των γιατρών και των άλλων επαγγελματιών υγείας. Έτσι σπάνια η παροχή των υπηρεσιών ή ακόμη και η πληροφόρηση φθάνει στους αγράμματους, αμόρφωτους, φτωχούς και κοινωνικά μειονεκτούντες και απομονωμένους, ενώ αυτοί είναι που έχουν τη μεγαλύτερη ανάγκη διαφωτίσεως και εξυπηρετήσεως.

Επίσης οι περισσότερες υπηρεσίες που ασχολήθηκαν με θέματα Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησεως δεν έχουν ξεκαθαρισμένη φιλοσοφία και παρατηρείται σ' αυτές μια αυξημένη εμπλοκή του ιατρικού επαγγέλματος. Όλα αυτά έχουν προσδώσει σ' αυτές τις υπηρεσίες μια εικόνα νοσηλευτικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα οι άνθρωποι που προσέρχονται

σ'αυτές να ζητήσουν συμβουλές, να αισθάνονται σαν άρρωστοι και χωρίς να είναι το περιβάλλον τελείως απορριπτικό γι'αυτούς.

3. Η έλλειψη εκπαιδευμένου προσωπικού

Σημαντικό μειονέκτημα αποτελεί η επάνθρωση και η ανάθεση άμεσης επαφής με το κοινό και μεταδόσεως μηνυμάτων σε ανθρώπους, οι οποίοι δεν έχουν την υποδομή και τις απαραίτητες γνώσεις πάνω στους σκοπούς και στις μεθόδους της σεξουαλικής Αγωγής. Ο ερασιτεχνισμός δεν δικαιολογείται ούτε στους ανθρώπους, ούτε στα προγράμματα τα σχετικά με την Αγωγή της Ψυχική και Σωματικής Υγείας.

4. Η Σύγκρουση, ανταγωνισμός μεταξύ επαγγελματιών και υπηρεσιών που ασχολούνται με την Σεξουαλική Αγωγή..

Το μεγαλύτερο εμπόδιο σε κάθε προσπάθεια εφαρμογής ενός προγράμματος που περιλαμβάνονται περισσότερα από ένα επαγγέλματα φαίνεται ότι είναι η εσωτερική διαμάχη των επαγγελματιών που δεν μπορούν να καταλάβουν τα όρια των αρμοδιοτήτων τους και τη σημασία της διεπιστημονικής συνεργασίας. Αυτή η διαμάχη όταν συμβαίνει μεταξύ ατόμων που έχουν τους ίδιους τελικά ανθρωπιστικούς σκοπούς, δημιουργεί πικρίες και οπισθοδρόμηση στην εφαρμογή των προγραμμάτων.

5. Οι θρησκευτικές και κοινωνικές προκαταλήψεις.

Είναι πράγματι πάρα πολύ δύσκολο να κάνει κάποιος κληρικός, Αρχιεπίσκοπος, Υπουργός κ.λ.π μόνος του, το πρώτο Βήμα για μια προσπάθεια σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των εφήβων, όταν ξέρει πολύ καλά ότι υπάρχουν κάποιες απόψεις και θέσεις τόσο βαθειά ριζωμένες στον κόσμο που και η εκδήλωση της προθέσεως και μόνο θα σήμαινε την εξαγρίωση μιας σημαντικής μερίδος του κόσμου.

Αυτές οι προκαταλήψεις είναι που τοποθετούν παρωπίδες στα μάτια αυτού του κόσμου και δεν τον αφήνει να δει κατάματα την πραγματικότητα και να υποχωρήσει, να γίνει πιο ελαστικός σε ορισμένα θέματα.

Πως να πεις ακόμη και σήμερα ότι το σέξ δεν ταυτίζεται με την αναπαραγωγή; Πως να πείσεις ότι η ομοφυλοφιλία είναι σεξουαλική, επιλογή και όχι ασθένεια; Πως να πείσεις μια γυναίκα να προσφέρει προφυλακτικό στον σύντροφό της; Πως να πείσεις έναν άντρα ότι η σύντρόφός του που του προσφέρει προφυλακτικό δεν είναι εύκολη πόρνη; Και τόσα άλλα...

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ.

Γ. Η σεξουαλική αγωγή στην Ευρώπη.

Γ1. Πρόλογος

Επιχειρώντας μια ανασκόπηση των προγραμμάτων σεξουαλικής αγωγής στον Ευρωπαϊκό Χώρο γίνεται φανερό ότι διακρίνονται διαφορετικές μορφές σεξουαλικής αγωγής, τις οποίες οι ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν υιοθετήσει ή απαρνήθει, ανάλογα με το μεταβαλλόμενο κοινωνικο-πολιτικό κλίμα που τους διαποτίζει.

Για να γίνουν κατανοητά και να επιλυθούν τα προβλήματα της σεξουαλικής αγωγής θα πρέπει αυτή να εξεταστεί από κοινωνικο-πολιτική σκοπιά και όχι απλά κάτω από εκπαιδευτικό ή ηθικό πρίσμα.

Είναι απαραίτητο να λεχθεί ότι κάθε πολιτισμός έχει αναπτύξει ένα σύνολο κανόνων που διέπουν την μετάδοση πληροφοριών και οδηγιών πάνω σε σεξουαλικά θέματα. Η σεξουαλικότητα είναι ένα ζήτημα που πρέπει ν' απασχολήσει τις κοινωνίες τόσο, όσο και η ίδια η Θρησκεία. Και τα δύο θέματα περιλαμβάνουν βαθιές ανθρώπινες αξίες, ανάγκες και αισθήματα. Γύρω και από τα δύο έχει εμπλακεί μια ανάλογη, περίεργη μυθολογία με σκοπό να δώσει εξηγήσεις και να πλάσει συστήματα αξιών.

Όπως αποδεχόντουσαν οι ψυχολόγοι της Βικτωριανής εποχής, η σεξουαλικότητα αποτελεί απειλή για την κοινωνική σταθερότητα και πλήττει άμεσα του πυρήνα της κοινωνίας.

Όπως έδωσε η θρησκευτική χειραγώγηση της σεξουαλικής αγωγής τη σκυτάλη στην επιστημονική και, πιο πρόσφατα, στην πολιτική χειραγώγηση, αντίστοιχα και η σεξουαλική αγωγή μας παρουσιάζεται με έναν παράδοξο τρόπο. Η κατανόηση και αντιμετώπιση της σεξουαλικότητας από μια κοινωνία, είναι άμεση αντανάκλαση του πολιτισμικού της συστήματος, προσφέροντάς μας έτσι τόσες απόψεις για τη σεξουαλική συμπεριφορά, όσο και οι κοινωνίες. Ταυτόχρονα όμως

βρισκόμαστε αντιμέτωποι μ'ένα υπόβαθρο Βιολογικών και συναισθηματικών συνθηκών που μοιάζει κοινό για όλους τους ανθρώπους. Ενώ, για παράδειγμα, ο ισλαμικός έλεγχος της σεξουαλικότητας μπορεί να διαφέρει από τον σκανδιναβικό, οι δύο αυτές ομάδες έχουν πολιτισμικά σαν κοινό σημείο το υπόβαθρο αυτό.

Η επιστημονική κατανόηση της σεξουαλικότητας που εμφανίστηκε τον τελευταίο αιώνα στην Ευρώπη, προετοίμασε το έδαφος προς τη διατύπωση της σεξουαλικής αγωγής έξω από τα οικογενειακά πλαίσια.

Γ2.Η ευρωπαϊκή αντιμετώπιση του θέματος

"Η βραχεία, από ιστορική άποψη, εξέλιξη της σχολικής σεξουαλικής αγωγής στην Ευρώπη, έχει ευρύ τοπικό χαρακτήρα. Οι χώρες με τα εντονότερα τοπικά χαρακτηριστικά είναι οι Ανατολικές και οι Σκανδιναβικές. Ως αναφορά στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης ο χαρακτήρας αυτός αποδίδεται στην επίδραση του Μαρξισμού-Λενινισμού. Αναπτύσσοντας τη σεξουαλική αγωγή, μια απλουστευμένη έννοια του σοσιαλιστή ανθρώπου, η ανάλυση της Σεξουαλικότητας στην Ανατολική Ευρώπη για παράδειγμα, επέλεξε απλά ν'απελευθερώσει την τεράστια επίδραση της φρουδικής ψυχανάλυσης, όπως και πιο πρόσφατα, τη σεξουαλική πολιτική του φεμινισμού και τα δύο σαν εκφράσεις μιας αστικής ψευδοεπιστήμης. Ωστόσο μερικές απ'αυτές όπως η Σοβιετική Ένωση, αρνήθηκαν να καλλιεργήσουν οιαδήποτε σεξουαλική Επιστήμη, συνεπώς έχουν παγώσει μέχρι σήμερα μέσα σ'ένα προβικτωριανό συντηρητισμό". (Philip Mevedith, 1992, sel.336).

Από την άλλη πλευρά οι σκανδιναβικές χώρες επέδειξαν τις πιο ανεκτικές και προοδευτικές στάσεις απ'όλη την υπόλοιπη Ευρώπη σε θέματα σχετικά με τη σεξουαλική συμπεριφορά και ανέπτυξαν το πιο προοδευτικό και διεξοδικό πρόγραμμα νομοθετικού και παιδαγωγικού χειρισμού μέσα στο σχολείο.

Αντίθετα η Μεγάλη Βρετανία επέδειξε μια εξαιρετικά μεταβικτωριανή αμφίθυμη στάση για το θέμα, επιδεικνύοντας άλλοτε σημάδια προοδευτικής και ριζοσπαστικής προσέγγισης και άλλοτε έναν συγκεκριμένο και γεμάτο αγωνία συντηρητισμό. Οι διακυμάνσεις αυτές ίσως να οφείλονται στις τακτικές αλλαγές της πολιτικής εξουσίας.

Η Νότια Ευρώπη συμπεριλαμβανομένης και της Γαλλίας, μόλις πρόσφατα άρχισε να χειρίζεται το θέμα σαν σχολικό μάθημα, ενδεχομένως λόγω της μεγαλύτερης επίδρασης των παραδοσιακών οικογενειακών δομών, καθώς και λόγω της δύναμης των χριστιανικών εκκλησιών. Καθώς η δύναμη της εκκλησίας φθίνει εδώ όπως και ο κομμουνισμός στην Ανατολική Ευρώπη και η σφαίρα της εκπαίδευσης, έχει αναληφθεί από τα κοσμικά επαγγέλματα της εκπαίδευσης, ιατρικής κ.λ.π, έτσι και οι διενέξεις, που είναι συνήθεις στην Δυτική Ευρώπη, έχουν πιθανότητες να προκύψουν και σ' αυτές τις χώρες.

Γ3. Η σουηδική εμπειρία στο θέμα σεξουαλικής αγωγής

Η σεξουαλική αγωγή εισήχθη από τη σουηδική κυβέρνηση το 1942, νωρίτερα από οποιαδήποτε άλλη χώρα. Η πρώτη πρωτοβουλία μελλοντικής σπουδαιότητας, έγινε το 1897 από τη πρώτη γυναίκα γιατρό στη Σουηδία, την Karolina Widerstrom, που εξέφρασε την πεποίθηση ότι οι μητέρες και οι δάσκαλοι όφειλαν πάντα να δίνουν ειλικρινείς απαντήσεις στα παιδιά για τον τρόπο που πλάστηκαν.

Η δρ. Widerstrom ξεκίνησε μια επιμορφωτική εκστρατεία, προσκαλώντας αποκλειστικά γυναίκες σε διαλέξεις, οι οποίες σημείωσαν μεγάλη επιτυχία. Πρακτικό αποτέλεσμα του έργου της ήταν να εισαχθεί, σε κάποιο βαθμό, η σεξουαλική αγωγή στα γυμνάσια θηλέων πριν το Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο.

Το 1918 συστήθηκε δημόσια επιτροπή για την εξέταση του θέματος και το 1921 η επιτροπή παρέδωσε προτάσεις και ένα πρόγραμμα μαθημάτων 100 σελίδων.

Έτσι δημιουργήθηκε ένα πρόγραμμα σεξουαλικής πολιτικής με τρεις διαστάσεις:

- α. ελεύθερη πληροφόρηση και παροχή αντισύλληψης
- β. νομιμοποίηση των εκτρώσεων σε ορισμένες περιπτώσεις
- γ. σεξουαλική αγωγή όλων των ηλικιών μέσα στα σχολεία, που να ξεκινάει από την πρώτη τάξη με τους επτάχρονους μαθητές.

Έτσι το 1956 η σεξουαλική αγωγή έγινε υποχρεωτική και το 1970 τα παιδιά στην Σουηδία μπορούσαν να λάβουν σεξουαλική αγωγή.

Πολλά εγχειρίδια γράφτηκαν κατά καιρούς τόσο για τους μαθητές όσο και για τους καθηγητές. Αυτά συγγράφονταν μετά από έρευνες για τη σεξουαλική συμπεριφορά των Σουηδών και είχαν ως σκοπό να καλύπτουν τόσο τους μαθητές, όσο και τους δασκάλους ώστε να μην παρεξηγούνται στην προσπάθειά τους να διδάξουν κάποια δύσκολα θέματα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε προσπάθεια και πρόγραμμα που έγινε ήταν αποτέλεσμα αγώνων και κοινωνικού διαλόγου όλων των φορέων της Σουηδικής κοινωνίας και γι' αυτό είχε πολύ λίγα προβλήματα στη χάραξη και εφαρμογή του.

Επίσης θα πρέπει να πούμε ότι, το ότι έχει το πρόγραμμα σεξουαλικής αγωγής στη Σουηδία εφαρμοστεί επιτυχώς δεν σημαίνει ότι οι Σουηδοί δεν έχουν πια σεξουαλικά προβλήματα. Απλώς έχουν μειωθεί κάποιοι συντελεστές. Η σεξουαλική αγωγή είναι μια συνεχή διαδικασία που πρέπει να εκτιμάται και ν' αξιολογείται κάθε φορά και μέσα από την έρευνα να βελτιώνονται τα προγράμματα.

Γ4. Το Ολλανδικό πρότυπο

Παρακολουθώντας τα 30 τελευταία χρόνια στην Ολλανδία, μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα εξής: Στη δεκαετία του 1950 η σεξουαλικότητα ήταν για τους ενήλικες και τους παντρεμένους. Στη δεκαετία του 60 ανακαλύφθηκαν οι γυναίκες και οι νέοι, οι οποίες και αποτέλεσαν αργότερα τους σπουδαιότερους στόχους της σεξουαλικής αγωγής.

Δεν θα εξηγηθεί εδώ το πιο ιδιαίτερο κοινωνικό--πολιτιστικό κλίμα στην Ολλανδία και ποια γεγονότα οδήγησαν στην εφαρμογή ενός προγράμματος σεξουαλικής αγωγής, αλλά θα παρατεθούν κάποια βασικά στοιχεία πάνω στα οποία στηρίζεται το πρόγραμμα της σεξουαλικής αγωγής.

- Η σεξουαλική αγωγή στα σχολεία της Ολλανδίας δεν είναι υποχρεωτική. Ωστόσο πρόσφατες μελέτες δείχνουν ότι το 85% των σχολείων δίνουν κάποιο βάρος στη σεξουαλική αγωγή εντάσσοντάς τη μαζί με τον οικογενειακό προγραμματισμό στο μάθημα της Υγιεινής που διδάσκεται στα δημοτικά σχολεία. Η απειλή του AIDS/ιού HIV μετέτρεψε ραγδαία την κατάσταση και η σεξουαλική αγωγή από προαιρετικό μάθημα που ήταν για γυμνάσια και λύκεια, συζητείται ξανά ανοιχτά.

- Στην Ολλανδία υπάρχει ένας διεθνής Οργανισμός παροχής βοήθειας σε θέματα σεξουαλικότητας και σχέσεων, η Ολλανδική Εταιρία οικογενειακού προγραμματισμού R.S. Αυτός ο Οργανισμός διευθύνει 36 κέντρα ελέγχου γεννήσεων σ' όλη τη χώρα, το μεγαλύτερο από τα οποία έχουν μια κεντρική λειτουργία σε συνεργασία με τα μικρότερα της περιοχής τους. Και φαίνεται ότι η φιλοδοξία του RS που είναι να έχει τη μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα και ένα ορθά κατανομημένο δίκτυο βοήθειας έχει υλοποιηθεί.

"Μπορούν να διακριθούν 4 τομείς ενδιαφέροντος:

- Ελεγχος γεννήσεων: όλα τα κέντρα έχουνε ωράριο παροχής συμβουλών για τον έλεγχο των γεννήσεων και 90.000 πελάτες το χρόνο.

- Ψυχοσεξουαλική βοήθεια: τα 8 μεγαλύτερα κέντρα διαθέτουν ομάδα ψυχοσεξουαλικής βοήθειας και επτά μικρότερα, διαθέτουν ψυχοθεραπευτή.

- Πληροφόρηση: κάθε χρόνο γίνονται στο 140.000 κλήσεις (κυρίως τηλεφωνικά) για πληροφορίες". (Doortje Braeken, 1992 σελ.328).

Επίσης 6 μεγάλα κέντρα διαθέτουν ομάδες σεξουαλικής αγωγής και πληροφόρησης από 2-4 άτομα, και ένα μεγάλο δίκτυο ατόμων που εργάζονται σαν εκπαιδευτές-επιμορφωτές, το οποίο συνδέεται και με τα 36 κέντρα.

Περίληπτικά παραθέτουμε τις στρατηγικές του προγράμματος σεξουαλικής αγωγής στην Ολλανδία:

- Βασίζεται στη θετική στάση και αντίληψη της πειραματικής συμπεριφοράς των εφήβων.

- Επικεντρώνει στις εγγενείς εμπειρίες των εφήβων.

- Παρέχει σαφή και ανοιχτή πληροφόρηση και μια ρεαλιστική προσέγγιση των κινδύνων.

- Δίνει προσοχή σε θέματα χειραφέτησης, πρότυπα ρόλων, και διακρίσεις ενάντια σε κάποιες ομάδες.

- Δίνει σημασία στη διδασκαλία ικανοτήτων όπως η επικοινωνία.

Η R.S ΕΟΠ προσβλέπει στη διαμόρφωση θετικών στάσεων απέναντι στη σεξουαλική αγωγή μέσα και έξω από το σχολείο:

- Προγράμματα σεξουαλικής αγωγής μέσα κι έξω από το σχολείο.

- Επιμορφωτικά τμήματα για δασκάλους, εργαζομένους για θέματα νεολαίας, σχολικές νοσοκόμες κ.λ.π.

- Επιμορφωτικό υλικό, όπως φυλλάδια κ.λ.π.

- Ειδικά προγράμματα για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως πνευματικά και σωματικά ανάπηρους έφηβους.

Οι έρευνες για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων σεξουαλικής αγωγής στην Ολλανδία δείχνουν ότι στην πλειοψηφία τους φαίνονται αποτελεσματικά μόνο σε επίπεδο παρεχόμενης γνώσης. Το κυριότερο πρόβλημα είναι, το κατά πόσο οι έφηβοι μπορούν να παροτρυνθούν, να μεταλλάξουν την συμπεριφορά τους σε γνώση για την αντισύλληψη και το AIDS σε μια ουσιαστική αντιμετώπιση και αλλαγή στάσης.

Η ανάπτυξη μιας θετικής αποτελεσματικής συμπεριφοράς για την πρόληψη ανεπιθύμητων εγκυμοσύνων και την προφύλαξη από το AIDS, απαιτεί τα εξής:

- Ένα ανοιχτό και ασφαλές περιβάλλον μέσα στο οποίο οι έφηβοι θα μπορούν άνετα να αναπτύσσουν και να εκφράζουν την γνώμη τους και τα συναισθήματά τους για την σεξουαλικότητά τους και τις σχέσεις τους.
- Η εκπαίδευση να δείχνει σεβασμό στα διάφορα στυλ ερωτικής ζωής, αντί να χρησιμοποιεί την προαγωγή μιας ανώδυνης συμπεριφοράς σαν μέσο ανάδειξης κρυφών θεμάτων ηθικής.
- Η χρήση επιμορφωτικών διαδικασιών που έχουν συγκεκριμένο στόχο την μεταβολή της στάσης συμπεριφοράς: μέθοδοι κατάταξης αξιών, μέθοδοι ανάπτυξης ικανοτήτων, και μέθοδοι πειραματικής διδασκαλίας και συμμετοχής.

Σ'αυτά τουλάχιστον καταλήγουν έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί και αξιολογηθεί στην Ολλανδία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Αντικείμενο της έρευνάς μας ήταν να διαπιστωθεί το επίπεδο πληροφόρησης και ενημέρωσης καθώς και η στάση απέναντι σε κάποια θέματα σεξουαλικότητας μαθητών και μαθητριών Γ΄ Λυκείου της πόλης του Βόλου.

Επίσης σκοπός μας ήταν να διερευνήσουμε το κατά πόσο υπάρχει ανάγκη να εισαχθεί το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία.

Με βάση τη μείζονα πρόθεση, το είδος της έρευνας που χρησιμοποιήθηκε ήταν η διερευνητική. Δηλαδή ο πρωταρχικός σκοπός ήταν η διατύπωση ενός προβλήματος για ακριβέστερη εξέταση, η διατύπωση υποθέσεων και η ιεράρχηση προτεραιοτήτων για παρά πέρα έρευνα.

Θα πρέπει τέλος να αναφέρουμε ότι το ερωτηματολόγιο πάρθηκε από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή των Πατρών σε κωμοπόλεις και χωριά το Σεπτέμβριο του 1989 από τον κ. Δετοράκη και το τμήμα της Νοσηλευτικής του ΤΕΙ Πάτρας. Θεωρήσαμε ότι είναι αρκετά ενδιαφέρον να επαναλάβουμε την ίδια έρευνα σε κάποιο άλλο μέρος της Ελλάδας και βέβαια μετά από κάποιο χρονικό διάστημα (4 περίπου χρόνια), και να συγκρίνουμε τα αποτελέσματά τους.

1. Διαστάσεις του θέματος

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με ανώνυμο ερωτηματολόγιο που αποτελείται από τέσσερις (4) κύριες ενότητες:

1η ενότητα: Περιλαμβάνει τις ερωτήσεις Α-Ε. Μ'αυτές τις ερωτήσεις διερευνάται η κοινωνική προέλευση του μαθητή ή της μαθήτριας.

2η ενότητα: Αφορά τις πηγές και το επίπεδο ενημέρωσης σε θέματα ανατομίας και φυσιολογίας, που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα. Την ενότητα αυτή αποτελούν οι ερωτήσεις F-Q.

3η ενότητα: Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει τις ερωτήσεις R-V και ερευνά τη στάση των μαθητών και μαθητριών σε θέματα που σχετίζονται με τις κοινωνικές προεκτάσεις της σεξουαλικότητας.

4η ενότητα: Στην τελευταία αυτή ενότητα γίνεται μια προσπάθεια να διερευνηθεί η στάση των μαθητών απέναντι στην προοπτική να διδαχθούν το μάθημα της Σεξουαλικής Αγωγής στο σχολείο. Την τέταρτη ενότητα καλύπτουν οι ερωτήσεις W-Y.

2. Ερευνώμενος πληθυσμός

Ο πληθυσμός το οποίο εξετάσαμε ήταν εκατόν είκοσι (120) μαθητές και μαθήτριες Γ' Λυκείου ηλικίας 18 ετών της πόλης του Βόλου κατά τη χρονική περίοδο Μάρτιος 1993-Ιούνιος 1993. Από το σύνολο αυτό των 120 μαθητών εφηβικής ηλικίας, τα 60 ήταν κορίτσια και τα άλλα 60 αγόρια. Προτιμήσαμε να πάρουμε μαθητές και μαθήτριες Γ' Λυκείου γιατί πιστεύουμε ότι οι απαντήσεις ήταν περισσότερο ακριβείς λόγω μεγαλύτερης ηλικίας και πνευματικής ωριμότητας.

Ο ερευνώμενος πληθυσμός προέρχεται από δύο (2) Λύκεια της πόλης του Βόλου: α) Το Τεχνικό Λύκειο και β) το 1ο Λύκειο Βόλου, από ένα (1) φροντιστήριο Μέσης εκπαίδευσης, από δύο (2) φροντιστήρια ξένων γλωσσών, από το εφηβικό τμήμα της ομάδας μπάσκετ **ΝΙΚΗ** και τέλος από το τμήμα της νοσηλευτικής του Γενικού Νομαρχιακού Νοσοκομείου Βόλου.

Προηγήθηκε επικοινωνία με εκπροσώπους πολλών εκπαιδευτικών φορέων, αθλητικών σωματείων, σωματίων προσκόπων, συλλόγων κ.α., με βάση το πλαίσιο που είχαμε συντάξει με τα σχολεία, σωματεία, συλλόγους κ.α της πόλης του Βόλου. Στην επικοινωνία αυτή

παρουσιάστηκε το ερωτηματολόγιο και ο σκοπός της έρευνας. Τελικά οι φορείς που δέχτηκαν τη συνεργασία αλλά αντιπροσώπευαν και τις προτιμήσεις μας ήταν αυτοί που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Η έρευνά μας απευθύνθηκε σε μαθητές και μαθήτριες Γ΄ Λυκείου για τους εξής λόγους:

1) Ο εφηβικός πληθυσμός αντιπροσωπεύει μία πολύ μεγάλη ομάδα και αριθμητικά αλλά και κοινωνικά. Ένα μεγάλο ποσοστό της ομάδας αυτής εκτίθεται στην παραπληροφόρηση και αυτό παρουσιάζει πολύ μεγάλο ενδιαφέρον.

2) Μπορούσαμε να βρούμε τον πληθυσμό που θέλαμε σε αρκετούς χώρους (σχολεία, συλλόγους κ.λ.π) και μάλιστα συγκεντρωμένο.

3) Κρίναμε επίσης ότι παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να ερευνηθεί το επίπεδο πληροφόρησης και η στάση μιας ομάδας ανθρώπων, η οποία βρίσκεται σε μια τέτοια αναπτυξιακή φάση που συμβαίνουν πολλές αλλαγές καθοριστικές για την συνέχεια της ζωής τους.

Οι νέοι των 18 ετών διανύουν το οριακό σημείο μεταξύ της εφηβικής και της μεταεφηβικής-ενήλικης ζωής τους. Πολλοί απ'αυτούς έχουν ήδη σεξουαλική ζωή. Το θέμα όμως που απασχόλησε εμάς και την έρευνά μας, ήταν το τι γνωρίζουν και το τι πιστεύουν για τα βασικά σεξουαλικά θέματα στην ηλικία αυτή.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην πόλη του Βόλου. Η επιλογή του συγκεκριμένου τόπου στηρίχτηκε στο εξής σκεπτικό.

Καταρχήν ο Βόλος είναι μια πόλη αντιπροσωπευτική σε σύνθεση πληθυσμού και κατανομή μεταξύ των διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων (μικροαστική, εργατική κ.λ.π). Οι νομοί Μαγνησίας και Αχαΐας θεωρούνται σε μικροκλίμακα αντιπροσωπευτικοί της σύνθεσης του πληθυσμού σε πανελλαδική κλίμακα και για το λόγο αυτό επιλέγονται συχνά από πολλούς ερευνητές για μελέτες, προγράμματα πιλότους κ.λ.π.

Επίσης επιλέχτηκε η πόλη του Βόλου γιατί εκεί είναι ο τόπος κατοικίας ενός από τους δύο ερευνητές και γι' αυτό η πρόσβαση στους διάφορους χώρους είναι πιο εύκολη λόγω γνωριμιών. Αυτό βέβαια έφερε και οικονομία στο χρόνο.

Ακόμη το κόστος της έρευνας ήταν μικρότερο γιατί δεν χρειάστηκαν μετακινήσεις όπως στην περίπτωση που θα επιλεγόταν κάποια άλλη πόλη.

3. Δείγμα

Το δείγμα ήταν εκατόν είκοσι (120) μαθητές/μαθήτριες Γ' Λυκείου. Το συγκεκριμένο δείγμα δεν ήταν αντιπροσωπευτικό για όλο τον μαθητικό πληθυσμό της Γ' Λυκείου και τα αποτελέσματα αφορούσαν αυτό και μόνο τον αριθμό.

Δεν επιλέξαμε μεγαλύτερο και κατά συνέπεια πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα για τους εξής λόγους:

- 1) Ο αριθμός των ερευνητών ήταν πολύ μικρός (2 άτομα).
- 2) Ο χρόνος παράδοσης της πτυχιακής εργασίας μας είναι αρκετά περιορισμένος και ένα μεγαλύτερο δείγμα θα απαιτούσε περισσότερο χρόνο. Άλλωστε δεν υπήρχε και μεγαλύτερη δυνατότητα πρόσβασης σε φορείς.
- 3) Το κόστος της έρευνας θα ήταν πολύ αυξημένο σε περίπτωση επιλογής μεγαλύτερου δείγματος.

4. Τρόπος συλλογής πληροφοριών

Για την πραγματοποίηση της έρευνας και τη συλλογή των πληροφοριών, χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο.

Το ερωτηματολόγιο ήταν ανώνυμο. Αποτελούνταν από 26 ερωτήσεις. Υπήρχαν 3 τύποι ερωτήσεων:

α) Οι κλειστές στις οποίες η επιλογή και η ελευθερία έκφρασης των ερωτώμενων ήταν περιορισμένες στο ελάχιστο.

β) Οι ανοιχτές στις οποίες ο ερωτώμενος ήταν πιο ελεύθερος να οργανώσει την απάντησή του.

γ) Οι προκατασκευασμένες (συνδυασμός κλειστής και ανοιχτής).

Οι παραπάνω τύποι ερωτήσεων χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να συλλέξουμε ολοκληρωμένες απαντήσεις καθώς επίσης και στην διευκόλυνσή μας κατά την ανάλυση και ταξινόμησή τους.

Ο αριθμός των ερωτήσεων, κατά τη γνώμη μας είναι κατάλληλος γιατί έδωσε τη δυνατότητα να απαντήσουν οι ερωτώμενοι γρήγορα (μέσα σε 20 το πολύ 30 λεπτά) ενώ ταυτόχρονα μας επέτρεψε να πάρουμε κι εμείς τις επιθυμητές πληροφορίες.

Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν στους χώρους εκπαίδευσης (λύκεια, φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης και ξένων γλωσσών) και άθλησης (γυμναστήριο) των ερωτώμενων. Όλα απαντήθηκαν πλήρως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ -ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1.Περίληψη-Συμπεράσματα

Από την έρευνα που έγινε για τη διερεύνηση του βαθμού ενημέρωσης και στάσης απέναντι σε θέματα σεξουαλικότητας των μαθητών και μαθητριών Γ΄ Λυκείου (18 ετών) της πόλης του Βόλου, μπορούμε να προχωρήσουμε συνοπτικά στα παρακάτω αποτελέσματα.

Αρχικά όσον αφορά την πρώτη ενότητα που διερευνά το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, διαπιστώνουμε σε γενικές γραμμές ότι το γνωστικό επίπεδο του πατέρα είναι πιο υψηλό από της μητέρας. Με βάση δηλαδή το διαχωρισμό άντρες-γυναίκες, υπάρχει σαφής υπεροχή των αντρών ως προς την αναλογία συμμετοχής σε ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης και συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό. Ο πατέρας είναι συνήθως ελεύθερος επαγγελματίας, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό των μητέρων ασχολούνται αποκλειστικά με το νοικοκυριό.

Ως προς το βαθμό ενημέρωσης το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε ότι θεωρεί τον εαυτό του ικανοποιητικά ενημερωμένο (70%). Η για τη μεγάλη πλειοψηφία θετική αυτοεκτίμηση του βαθμού ενημέρωσης, διαψεύδεται από τις απαντήσεις των ερωτήσεων, φυσιολογίας, ανατομίας, αντισύλληψης κ.α. Σ΄ αυτές παρατηρείται ένα αρκετά μεγάλο άγνοιας ή περιορισμένης γνώσης. Όσον αφορά τις πηγές ενημέρωσης, φορείς της πρώτης ενημέρωσης σε προσωπικό επίπεδο σύμφωνα με τις απαντήσεις, ήταν κατ΄εξοχήν οι φίλοι και η μητέρα, ενώ από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης την τηλεόραση και τα περιοδικά. Σαν πηγές υπεύθυνης πληροφόρησης θεωρούν τους ειδικούς επιστήμονες και τους γονείς. Μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ αγοριών και κοριτσιών παρατηρείται στην έναρξη των σεξουαλικών σχέσεων, όπου τα αγόρια σε

ποσοστό 880% έναντι του 36,6% των κοριτσιών έχουν ξεκινήσει σεξουαλική ζωή μέχρι το τέλος της εφηβείας.

Στον επόμενο κύκλο ερωτήσεων που αφορά τη διερεύνηση της στάσης των ερωτηθέντων κυρίως σε θέματα που αφορούν τις κοινωνικές προεκτάσεις της σεξουαλικότητας. Από τις απαντήσεις τα αγόρια φαίνονται να είναι πιο απελευθερωμένα και η μόρφωση του πατέρα παίζει καθοριστικό ρόλο στις απαντήσεις τους. Αντίθετα τα κορίτσια είναι κάπως πιο συντηρητικά, ιδιαίτερα στις ερωτήσεις σχετικά με το γάμο, τον έρωτα κ.α.

Στον τέταρτο και τελευταίο κύκλο ερωτήσεων διαπιστώνουμε έντονη την επιθυμία των ερωτηθέντων να εισαχθεί το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία, με πιθανά θέματα την αντισύλληψη, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, τις σχέσεις των δύο φύλων κ.α.

Πιο κάτω γίνεται μια πιο αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων ενώ ταυτόχρονα εξάγονται κάποια βασικά συμπεράσματα.

Για την πρώτη ενότητα, στην οποία αντιστοιχούν οι ερωτήσεις (Α-Ε) και αφορά το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας.

Παρατηρούμε ότι σε γενικές γραμμές αν συγκρίνουμε τους δύο γονείς με βάση το μορφωτικό τους επίπεδο, ο πατέρας έχει λίγο πιο υψηλό από αυτό της μητέρας. Πιο αναλυτικά δηλαδή, η μόρφωση της μητέρας είναι κυρίως σε επίπεδο πρωτοβάθμιας (Απόφοιτη δημοτικού: 76,6%) και λίγο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Απόφοιτη λυκείου: 15%). Ενώ, το γνωστικό επίπεδο του πατέρα μοιράζεται σχεδόν μεταξύ πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Απόφοιτος δημοτικού 50%, ενώ απόφοιτος γυμνασίου και λυκείου 18,3% και 23,3% αντίστοιχα). Μόνο ένα 6,7% των πατέρων και ένα 5% των μητέρων έχουν τελειώσει

και την τριτοβάθμια βαθμίδα της εκπαίδευσης. Οι περισσότεροι δηλαδή γονείς έχουν παρει μόνο τη στοιχειώδη και βασική μόρφωση.

Όπως διαπιστώνουμε όμως από τους πίνακες οι γραμματικές γνώσεις, τόσο του πατέρα όσο και της μητέρας επηρεάζουν με μικρές παρεκκλίσεις αγόρια και κορίτσια το ίδιο αφού τα ποσοστά είναι όλα πολύ κοντά.

Συγκρίνοντας όμως τα αποτελέσματα μεταξύ τους, βλέπουμε ότι το γνωστικό επίπεδο της μητέρας δεν αποτελεί ουσιαστικό παράγοντα στη διαμόρφωση των γνώσεων των παιδιών. Η μόρφωση του πατέρα δεν επηρεάζει καθόλου το γνωστικό επίπεδο των κοριτσιών πάνω σε θέματα σεξουαλικότητας. Όσον αφορά όμως τα αγόρια, σε κάποιες ερωτήσεις, όσο πιο υψηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα τόσο καλύτερες είναι και οι γνώσεις τους.

Στις ερωτήσεις στάσης, η μόρφωση του πατέρα παίζει κάποιες φορές καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση τους, ενώ και πάλι το γνωστικό επίπεδο της μητέρας δεν έχει ιδιαίτερη σημασία.

Μεγάλη διαφοροποίηση ανάμεσα στους δύο γονείς παρατηρείται και στην εργασία. Ο πατέρας είναι συνήθως ελεύθερος επαγγελματίας (33,3%), ιδιωτικός υπάλληλος (21,7%) και δημόσιος υπάλληλος (20%). Η μητέρα από την άλλη πλευρά στο μεγαλύτερο ποσοστό της, μένει μέσα στο σπίτι και ασχολείται με τη φροντίδα του, είναι δηλαδή νοικοκυρά (58,5%) ή όταν βγαίνει έξω απ' αυτό είναι εργάτρια (16,6%) και ένα μικρό ποσοστό εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα (10%), κυρίως είναι πωλήτριες σε καταστήματα. Η κύρια εργασία των γονέων δεν δείχνει να επιδρά άμεσα στις γνώσεις και τις στάσεις των ερωτώμενων.

Για την δεύτερη ενότητα που περιλαμβάνει τις ερωτήσεις (F-Q) και διερευνά τις πηγές και το επίπεδο ενημέρωσης των ερωτώμενων.

Καταρχάς όσον αφορά το επίπεδο ενημέρωσης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, βλέπουμε ότι η τηλεόραση (38,4%), τα περιοδικά (28,3%) και οι ταινίες (15%) κατέχουν τις πρώτες θέσεις.

Βέβαια τα παραπάνω ποσοστά διαφέρουν αρκετά ανάμεσα στα κορίτσια και τα αγόρια. Πιο συγκεκριμένα τα αγόρια (43,4%) ενημερώνονται από την τηλεόραση πολύ περισσότερο απ'ότι τα κορίτσια (33,3%). Η ενημέρωση των αγοριών από τα περιοδικά και τις ταινίες είναι 23,3% και 20% αντίστοιχα, ενώ των κοριτσιών 33,3% και 10% αντίστοιχα.

Επαληθεύεται σ'αυτό το σημείο κάτι που έχει χιλιοειπωθεί δηλαδή ότι η τηλεόραση αποτελεί το βασικότερο μέσο μαζικής ενημέρωσης. Τα μηνύματα που περνάει ειδικά στα νέα παιδιά είναι καθοριστικής σημασίας για τη διαμόρφωση τόσο των γνώσεων όσο και των στάσεων σε πολλά βασικά θέματα.

Το ίδιο βέβαια θα μπορούσαμε να πούμε ότι ισχύει και για τα περιοδικά και τις ταινίες. Ειδικά το περιεχόμενο αρκετών περιοδικών και ταινιών πολλές φορές παραμένει ανεξέλεγκτο και γεμάτου διφορούμενα μηνύματα. Σ'αυτό το σημείο μπορούμε ν'αναφέρουμε τις πορνοταινίες που κυρίως από περιέργεια ένα μεγάλο ποσοστό εφήβων προμηθεύεται εύκολα από τα βιντεοκλάμπ και βλέπει. Μέσα απ'αυτές οι νέοι άνθρωποι διαμορφώνουν γνώσεις αλλά και στάσεις πάνω σε θέματα σεξουαλικότητας (αυνανισμός, ομοφιλοφιλία κ.α).

Παρατηρείται το αντιφατικό φαινόμενο ότι ενώ η ελληνική κοινωνία έχει κατακλυσθεί, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία από πασης φύσεως τέτοια θεάματα, αναφορές στο σέξ και στον έρωτα, απ'την άλλη πλευρά διαπιστώνεται η έλλειψη ενδιαφέροντος για διεξαγωγή κοινωνικών ερευνών για θέματα σεξουαλικότητας. Η πρόφαση που χρησιμοποιείται είναι ότι στην ελληνική κοινωνία το σέξ θεωρείται ντροπή και οι

εκφράσεις του ως επικίνδυνες και αντικοινωνικές. Αναφερόμενος σε παρόμοιους ενδιασμούς και φόβους που θα μπορούσαν να σταθούν εμπόδιο στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων ο Ματσανιώτης υπογραμμίζει: "Με την τηλεόραση στο σπίτι και στα περίπτερα τυλιγμένα σε χαρτί γεμάτο γυμνά κορμιά σε όλες τις πιθανές προκλητικές στάσεις οι φόβοι αυτοί δεν είναι απλώς ανυπόσπαστοι είναι αστείοι".

Θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε ότι ένα σημαντικό ποσοστό 10% των κοριτσιών δεν έχουν ενημερωθεί από κανένα μέσο μαζικής ενημέρωσης.

Τις πρώτες συζητήσεις σε προσωπικό επίπεδο πάνω σε θέματα σεξουαλικότητας τα αγόρια τις έχουν κάνει με κάποιο φίλο (60%) και με τον πατέρα (20%). Τα αγόρια που έχουν συζητήσει με τον πατέρα, παρατηρούμε ότι δίνουν πιο σωστές απαντήσεις στις ερωτήσεις γνώσης απ'ότι αυτά που απευθύνθηκαν σε φίλο τους.

Τα κορίτσια έχουν συζητήσει με τη μητέρα σε ποσοστό 50% και με κάποια φίλη τους σε ποσοστό 30%. Βλέπουμε όμως ότι τα κορίτσια που έχουν κουβεντιάσει με τη μητέρα δηλαδή αυτό το 50% δεν έχει μεγαλύτερο γνωστικό επίπεδο από το άλλο 30% που συζήτησε με φίλη.

Ουσιαστικής σημασίας οι συζητήσεις με τους φίλους και τις φίλες και γενικά με τις παρέες του εφήβου. Από εκεί συνήθως παίρνουν ένα μεγάλο μέρος των γνώσεών τους σχετικά με τη σεξουαλικότητα του ανθρώπου. Ανταλλάσσουν σκέψεις και γνώμες που έχουν ακούσει και κάποιες φορές δεν αντιπροσωπεύουν την πραγματικότητα.

Πρωταρχικής βέβαια σημασίας για τη σεξουαλική ενημέρωση του εφήβου είναι και ο ρόλος των γονιών. Σ' αυτό το σημείο διαπιστώνουμε κάτι που αποτελεί και χαρακτηριστικό της εφηβικής ηλικίας, ότι τα αγόρια ταυτίζονται και συζητούν πιο πολύ με τον πατέρα ενώ τα κορίτσια με τη μητέρα. Γίνεται βέβαια αντιληπτό το πόσο μεγάλη σημασία έχει ο σωστός χειρισμός και οι γνώσεις που θα μεταδοθούν από τον γονέα στον έφηβο για τη σωστή σεξουαλική του ενημέρωση.

Θα πρέπει να επισημάνουμε ότι μόνο ένα 7% των αγοριών και ένα 3,3% των κοριτσιών έχουν απευθυνθεί σε ειδικό επιστήμονα. Ακόμη από την έρευνα διαπιστώνουμε ότι οι έφηβοι δεν απευθύνονται ποτέ στους δασκάλους τους και σε ιερείς. Δηλαδή το σχολείο που τα παιδιά περνάνε πάνω από τη μισή μέρας τους καθώς και η θρησκεία, μένουν αμέτοχοι στη σεξουαλική ενημέρωση των εφήβων.

Όσον αφορά το σχολείο που αναμφισβήτητα θα μπορούσε να αποτελέσει έναν κύριο φορέα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των νέων, φαίνεται να παραμένει δέσμιο των ενδοιασμών και των φόβων της απήχησης που θα μπορούσε να έχει ένα τέτοιο πρόγραμμα σεξουαλικής αγωγής. Κι αυτό γιατί σήμερα δεν θεωρείται γενικά παραδεκτό ότι υπάρχει πραγματικά ανάγκη εφαρμογής ενός προγράμματος υπεύθυνης πληροφόρησης σε θέματα σχετικά με τη γενετήσια αγωγή.

Από την άλλη πλευρά το ιδανικό της χριστιανικής διδασκαλίας μένει πάντα η Αγνότητα και η Παρθενιά. Η εκκλησία ευλογεί το γάμο επειδή είναι ο καθιερωμένος θεσμός για τη γέννηση παιδιών. Παρόλο όμως το γεγονός ότι ο γάμος **Ευλογείται** από την Εκκλησία, ο τρόπος που η χριστιανική σκέψη αντιμετωπίζει τη σεξουαλική σχέση είναι εξαιρετικά περιορισμένος και αρνητικός. Στη σεξουαλικότητα δε δίνεται καμιά άλλη όψη παρά μόνο η καθαρά γενετική, δείχνοντας γι' αυτήν μια πραγματική αντιπάθεια που αγγίζει τα όρια της διαστροφής. Ωστόσο αναμφισβήτητα είναι μέσα στους στόχους της Εκκλησίας και στις ευθύνες της για το λαό του Θεού να τον καθοδηγήσει σωστά και στο γενετήσιο θέμα όπως και σε όλα του τα προβλήματα όπως επιγραμματικά είπε ο Μέγας Βασίλειος: **Εις μοι σκοπός, πανταχόθεν οικοδομείσθαι την Εκκλησίαν.**

Ως κυριώτερη πηγή ενημέρωσης τα αγόρια θεωρούν τον φίλο τους (36,6%) και τον πατέρα (16,7%), ενώ τα κορίτσια βάζουν πρώτη τη μητέρα (36,6%) και μετά τις φίλες (23,4%) . Παρατηρούμε ένα μεγάλο δέσιμο

μεταξύ μητέρας και κόρης κάτι που δεν το βλέπουμε τόσο έντονο ανάμεσα σε πατέρα και γιο.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναφέρουμε ότι υπάρχει ένα ποσοστό 10% των κοριτσιών που δεν θεωρούν κανένα ως κυριώτερη πηγή της ενημέρωσής τους. Αυτό το ποσοστό είναι το ίδιο 10% που δεν έχει ενημερωθεί από κανένα μέσο μαζικής ενημέρωσης. Καταλαβαίνουμε βέβαια το 10% αυτό των κοριτσιών έχει φτάσει ως τα δεκαοχτώ του χρόνια και έχει άγνοια πάνω σε βασικά σεξουαλικά θέματα.

Ως προς το βαθμό ενημέρωσης τώρα, ένα ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ερωτώμενων (70%) απάντησαν ότι θεωρούν τον εαυτό τους ικανοποιητικά ενημερωμένο. Το ποσοστό είναι το ίδιο και για τα αγόρια αλλά και για τα κορίτσια. Ένα 17% των αγοριών αλλά και ένα 233% των κοριτσιών πιστεύουν ότι έχουν ελλιπή ενημέρωση, ενώ υπάρχει και ένα 13% των αγοριών και ένα 7% των κοριτσιών που θεωρούν ότι έχουν πλήρη. Από τις απαντήσεις όμως των ερωτήσεων που διερευνούν το γνωστικό επίπεδο των ερωτηθέντων παρατηρούμε ότι το υψηλό επίπεδο αυτοεκτίμησης διαψεύδεται, ενώ παρουσιάζεται άγνοια σε πολλά θέματα που αφορούν τη σεξουαλικότητα του ανθρώπου.

Βέβαια είναι γνωστό ότι η αυτοεκτίμηση των εφήβων είναι αυξημένη πολλές φορές, γιατί συνήθως παίρνουν ως μέτρο σύγκρισης τις γνώσεις των φίλων τους, που όπως διαπιστώσαμε και από τις προηγούμενες ερωτήσεις θεωρούν ως μία από τις κυριώτερες πηγές ενημέρωσης.

Η ερώτηση που διερευνά το που θα απευθυνόταν οι νέοι σήμερα για την ενημέρωσή τους σε σεξουαλικά θέματα, είναι αρκετά κατατοπιστική και ενθαρρυντική. Βλέπουμε πως σαν πρώτη επιλογή οι έφηβοι διαλέγουν το γιατρό ή κάποιο ειδικό επιστήμονα (55%0. Το ποσοστό αυτό έχει κάποια διαφοροποίηση ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια (50%) και 60% αντίστοιχα). Λίγοι όμως από τους ερωτώμενους διευκρινίζουν σε πιο

ειδικό επιστήμονα θα μπορούσαν να απευθυνθούν. Συμπεραίνουμε σ' αυτό το σημείο ότι δεν είναι γνωστό στο ευρύ κοινό και ειδικά στους εφήβους το ποιος επιστήμονας μπορεί να τους δώσει υπεύθυνη ενημέρωση. Αυτό φυσικά έχει να κάνει και με την προσπελασιμότητα και την οργάνωση των αρμόδιων υπηρεσιών που δεν φροντίζουν να ενημερώσουν το κοινό για το που μπορεί να απευθυνθεί για έγκυρη πληροφόρηση. Μεγάλο ποσοστό επίσης θα αναζητούσε ενημέρωση από τους γονείς (38,5%) που όπως έχουμε δει και από προηγούμενες απαντήσεις παίζουν καθοριστικό ρόλο και για τα αγόρια (40%) και για τα κορίτσια (36,7%).

Αυξημένο είναι επίσης το ποσοστό που θα απευθυνόταν σαν δεύτερη επιλογή σε φίλους και φίλες (20%). Τα κορίτσια θα στρέφονταν προς τις φίλες τους σε ποσοστό 26,7%, ενώ τα αγόρια σε φίλους σε ποσοστό 13,3%.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερώτηση που διερευνά τη γνώση των αντισυλληπτικών μέσων από τους μαθητές. Κατά μέσο όρο το μεγαλύτερο ποσοστό γνωρίζει δύο μόνο αντισυλληπτικές μεθόδους. Το 96,6% του γενικού συνόλου ξέρει το προφυλακτικό, το 83,3% το αντισυλληπτικό χάπι, ενώ ένα 25,0% το σπιράλ. Όλα τα άλλα συγκεντρώνουν πολύ μικρό ποσοστό απαντήσεων.

Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια γνωρίζουν το προφυλακτικό σε ποσοστό 96,6% ενώ το αντισυλληπτικό χάπι σε ποσοστό 70% και 96,6% αντίστοιχα. Το σπιράλ το γνωρίζουν κυρίως τα κορίτσια (46,6%) και σχεδόν καθόλου τα αγόρια (3,3%).

Ακόμη κάτι που διαπιστώνουμε από τις απαντήσεις των ερωτώμενων είναι ότι από τις 289 συνολικά απαντήσεις οι 123 είναι των αγοριών και οι 166 των κοριτσιών. Παρατηρούμε δηλαδή ότι τα κορίτσια έχουνε κάποια αυξημένη γνώση των αντισυλληπτικών μέσων απ' ότι τα αγόρια, χωρίς αυτό όμως να σημαίνει ότι κι αυτή είναι επαρκής.

Όσον αφορά το κατά πόσο χρησιμοποιούν τις αντισυλληπτικές μεθόδους που γνωρίζουν οι έφηβοι, βλέπουμε ότι το 30% των αγοριών και το 76% των κοριτσιών δεν χρησιμοποιούν κανένα αντισυλληπτικό μέσο. Βέβαια ένα ποσοστό ειδικά στα κορίτσια 63,4% αλλά και στα αγόρια 20% δικαιολογείται από την ανυπαρξία σεξουαλικών σχέσεων. Υπάρχει όμως και ένα 19% που δεν χρησιμοποιεί για λόγους μεγαλύτερης ικανοποίησης ή ύπαρξης μόνιμου ερωτικού συντρόφου. Ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα που βγαίνει απ' αυτό το σημείο της έρευνας είναι ότι έχει μειωθεί κατά πολύ η ηλικία έναρξης των σεξουαλικών σχέσεων ιδιαίτερα στα αγόρια. Το 80% των αγοριών στην ηλικία των 18 ετών έχει ήδη σεξουαλικές σχέσεις. Το ποσοστό αυτό είναι κατά πολύ μικρότερο στα κορίτσια (36,6%).

Βλέπουμε δηλαδή ότι τα κορίτσια έχουν περισσότερα ταμπού όσον αφορά το σέξ κι αυτό μπορεί να οφείλεται σε ένα μεγάλο ποσοστό στη διαπαιδαγώγηση και ενημέρωση του κοριτσιού από τη μητέρα, αφού το 50% έχει συζητήσει μ' αυτή για θέματα σεξουαλικότητας. Ο Β.Ράιχ στο Μαρξ Φον Γκρούμπερ το αποδίδει και σε κάποια ιδεολογία που θέλει τη γυναίκα αγνή και ηθική. Συγκεκριμένα λέει: Πρέπει να εκτιμήσουμε και να καλλιεργήσουμε την αγνότητα της γυναίκας σαν ανώτερο λαϊκό αγαθό, γιατί η αγνότητα της γυναίκας δίνει τη μόνη σίγουρη εγγύηση ότι εμείς θα είμαστε πραγματικά οι πατέρες των παιδιών μας και ότι εργαζόμαστε και κοπιάζουμε για το ίδιο μας το αίμα. Χωρίς αυτή την εγγύηση δεν υπάρχει όμως καμία δυνατότητα για σταθερή, ειλικρινή οικογενειακή ζωή, γι' αυτή την απαραίτητη βάση για την προκοπή του λαού και του κράτους.

Σ' αυτό και όχι στην εγωιστική αυθαιρεσία του άντρα, βασίζονται ο νόμος και τα ήθη όταν θέτουν αυστηρότερες απαιτήσεις στη γυναίκα παρά στον άντρα, σχετικά με την αγνότητα πριν από το γάμο και τη συζυγική πίστη μετά. Με τη δική της ακολασία διακυβεύονται πολύ περισσότερο, παρά με τη δική του". (Β. Ράιχ 1927, σελ. 146 κ.α)

Η έννοια της παρθενιάς μετατρέπεται μέσα στα οικογενειακά πλαίσια σε κάποια υπέρ-πολύτιμη ιδέα και καλλιεργεί στην έφηβη την εντύπωση ότι αυτή είναι η τιμή, η οποία έχει αξία καθ'αυτή. Ετσι μετατρέπεται σε αντικείμενο εκμετάλλευσης. Η μεγαλοποίηση της σημασίας που της δίνεται οδηγεί στην υπερ-εκτίμησή της, οδηγεί στην υπερ-εκτίμηση της σημασίας της απώλειάς της. Η αθωότητα της κοπέλας καθορίζεται πρώτα από όλα τα κριτήρα της ηθικής τάξης.

Πάντως είναι φανερό παρόλ'αυτά ότι τα τελευταία χρόνια η ηλικία έναρξης των σεξουαλικών σχέσεων, έχει μειωθεί, ενώ ο αριθμός των προγαμιαίων σχέσεων έχει ανεβεί φανερά. Όπως αναφέρει ο CONGER το ερωτικό παιχνίδι μέχρι οργασμού φαίνεται πως έχει αυξηθεί και πως τις τελευταίες δεκαετίες και πως αρχίζει από μικρότερη ηλικία. Η κυριότερη αλλαγή όμως είναι στην συχνότητα, τον βαθμό εξοικίωσης με την τεχνική και στο πόσες φορές το ερωτικό παιχνίδι οδηγεί στην ερωτική διέγερση και τον οργασμό και φυσικά, στην ειλικρίνεια γύρω απ'αυτή τη δραστηριότητα. Οι περισσότερες κοινωνίες και οι πιο πολλοί γονείς έχουν μάθει να αντιμετωπίζουν τις εκδηλώσεις αυτές της σεξουαλικότητας. "Αυτό όμως που τους απασχολεί είναι η θεαματική αύξηση του αριθμού των νέων που έχουν πραγματικές σεξουαλικές σχέσεις" (LUCKEY 1969).

Στις ερωτήσεις ανατομίας και φυσιολογίας βλέπουμε ότι υπάρχει 75% άγνοια για το που γίνεται η γονιμοποίηση του ωαρίου. Πιο αναλυτικά οι σωστές απαντήσεις δόθηκαν κυρίως από τα κορίτσια (36,7%), έναντι των αγοριών που απάντησαν σωστά σε ποσοστό μόνο 13,4%.

Από πιο πρακτικής πλευράς παρατηρούμε ότι το 50% των εφήβων του δείγματος γνωρίζει ότι με την πρώτη σεξουαλική επαφή υπάρχει κίνδυνος σύλληψης. Βέβαια υπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό 27% που λέει πως δεν ξέρει και ένα επίσης μεγάλο ποσοστό 23% που είναι σίγουρο πως δεν υπάρχει περίπτωση εγκυμοσύνης κατά την πρώτη συνουσία. Αυτό το στοιχείο εν μέρει δίνει μια πιθανή αιτιολόγηση στον

όλο και αυξανόμενο αριθμό εκτρώσεων που παρατηρούνται στην εφηβική ηλικία.

Ακόμη από την έρευνα διαπιστώνουμε ότι το 52% των εφήβων ξέρει ότι για ν' αφήσει ένας άντρας μια γυναίκα έγκυο να έχει στύση και εκσπερμάτωση. Παρατηρούμε ότι και σ' αυτή την ερώτηση τα κορίτσια έχουν μεγαλύτερο ποσοστό σωστών απαντήσεων απ' ό,τι τα αγόρια (60% και 43%) αντίστοιχα). Πέρα απ' αυτό το αρκετά ικανοποιητικό νούμερο, υπάρχει και ένα 33% των μαθητών που πιστεύει ότι χρειάζεται μόνο η εκσπερμάτωση για να αφήσει ο άντρας έγκυο μια γυναίκα.

Στην τελευταία ερώτηση αυτής της ενότητας που διερευνά το πιστεύω των μαθητών για τον αυνανισμό βλέπουμε πως ένα 70% θεωρεί ότι είναι κάτι το φυσιολογικό, δηλαδή έδωσε τη γενικά παραδεκτή άποψη. "Παρόλο που σχεδόν όλα τα αγόρια αυνανίζονται πολύ πριν την επανάσταση των νέων του '60, υπάρχουν ενδείξεις ότι ο αυνανισμός των αγοριών τώρα αρχίζει σε μικρότερη ηλικία απ' ό,τι στο παρελθόν και ότι συνοδεύεται με λιγότερο άγχος και ενοχή απ' ό,τι πριν. Στις κοπέλες πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι υπήρχε μια σημαντική αύξηση σε όλες τις ηλικίες" (CONGER 1977 σελ.45-60).

Θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε ότι παρόλο που το αποτέλεσμα φαίνεται και είναι βέβαια αρκετά ενθαρρυντικό κατά τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ένα 45% των κοριτσιών και ένα 20% των αγοριών, δεν γνώριζαν τι σημαίνει η λέξη αυνανισμός. Έτσι χρειάστηκε να εξηγήσουμε την έννοια της λέξης και κατόπιν να προχωρήσουν τα παιδιά στην απάντηση αυτής της συγκεκριμένης ερώτησης. Κάτι επίσης που προκύπτει από την έρευνα είναι ότι όσο πιο υψηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα τόσο ανεβαίνει και ο αριθμός των αγοριών που δίνουν σαν απάντηση την γενικά παραδεκτή άποψη.

Για την τρίτη ενότητα που αποτελείται από τις ερωτήσεις R-V η έρευνα δίνει πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία για τη στάση των μαθητών πάνω σε θέματα που σχετίζονται περισσότερο με τις κοινωνικές προεκτάσεις της σεξουαλικότητας. Μια αρχική γενική διαπίστωση είναι ότι η στάση των ερωτώμενων επηρεάζεται από την κυρίαρχη ιδεολογία και τις σχετικές προκαταλήψεις.

Καταρχάς ένα 67% πιστεύει ότι οι άντρες και οι γυναίκες, πέρα από τη βιολογική τους διαφορά δεν θα πρέπει να έχουν και διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους. Το ποσοστό είναι περίπου ίδιο και στα αγόρια και στα κορίτσια. Παρατηρούμε όμως ότι οι μαθητές και οι μαθήτριες των οποίων ο πατέρας είναι απόφοιτος μέσης εκπαίδευσης ή πτυχιούχος ανώτερης ή ανώτατης ,σε ποσοστό 90% έχουν απαντήσει ότι δεν θα πρέπει να υπάρχει διαφορά στους κοινωνικούς ρόλους των δύο φύλων. Το ποσοστό αυτό είναι πολύ μικρότερο στους έφηβους που οι γονείς τους είναι απόφοιτοι δημοτικού.

Διαπιστώνουμε ότι η στάση των νέων απέναντι στους κοινωνικούς ρόλους που πρέπει να κατέχει το κάθε φύλο, έχει αλλάξει πάρα πολύ. Εγινε κατανοητό ότι και οι άντρες αλλά και οι γυναίκες έχουν τις ίδιες δυνατότητες , δικαιώματα και υποχρεώσεις σε όποιο χώρο και αν βρίσκονται, είτε αυτός είναι ο εργασιακός χώρος, είτε ο χώρος του σπιτιού που ζούνε. Μόνο ένα 25% διατηρεί ακόμη τις σεξιστικές αντιλήψεις σε σχέση με το σκοπό και το ρόλο του κάθε φύλου. Συνήθως οι αντιλήψεις αυτές θέλουν τη γυναίκα πέρα της καθημερινής της εργασίας εκτός σπιτιού, καλή νοικοκυρά και μάνα μέσα σ' αυτό, ενώ τον άντρα εκτός από την εργασία του έξω από το σπίτι, σε όλα τα άλλα να μένει αμέτοχος.

Μια εξαιρετικά σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια, προκύπτει στην ερώτηση που διερευνά το αν οι έφηβοι της ηλικίας των 18 ετών μπορούν να φανταστούν μια ευτυχισμένη ζωή χωρίς

γάμο. Στο γενικό σύνολο το 47% απαντά πως θα μπορούσε να φανταστεί τη ζωή του χωρίς γάμο. Κοιτάζοντας όμως αναλυτικά τα ποσοστά σε αγόρια και κορίτσια, παρατηρούμε ότι ένα μεγάλο ποσοστό αγοριών (70%) έναντι ενός πολύ μικρότερου των κοριτσιών (23,3%) μπορούν να ικανοποιηθούν από τη ζωή τους δίχως γάμο. Τα κορίτσια συνήθως επηρεασμένα από τη μητέρα έχουν συνδυάσει την ευτυχία με το γάμο. Είναι γεγονός βέβαια ότι στην ελληνική κοινωνία η απόφαση μιας γυναίκας να μην παντρευτεί και να ζήσει μόνη της κατακρίνεται και σχολιάζεται από τον κοινωνικό περίγυρο της, πολύ περισσότερο απ'ότι στον άντρα. Συνήθως η επαγγελματική καταξίωση για πολλούς δεν σημαίνει και πολλά πράγματα εάν δεν υπάρχει και ένας γάμος.

Βλέπουμε ακόμη ότι και τα δύο φύλα πιστεύουν σε ποσοστό 88,4% ότι οι προγαμιαίες σεξουαλικές σχέσεις είναι παραδεκτές και για τον άντρα και για τη γυναίκα ενώ υπάρχει σοβαρή διαφοροποίηση όσον αφορά τη σεξουαλική ικανοποίηση. Τα αγόρια πιστεύουν ότι μπορεί να υπάρχει και χωρίς αισθηματικό δεσμό (73%, έναντι των κοριτσιών 40%) ενώ για τα κορίτσια (60%) η σεξουαλική ικανοποίηση συνδέεται απόλυτα με το ερωτικό συναίσθημα.

Γίνεται πλέον φανερό το πόσο αλλάζουν μερικές αντιλήψεις με το πέρασμα του χρόνου. Παλιότερα ήταν αδιανόητο μια γυναίκα να έχει σεξουαλικές σχέσεις πριν από το γάμο της. Αν αυτό συνέβαινε έπρεπε να παντρευτεί οπωσδήποτε αυτόν με τον οποίο είχε προγαμιαία σχέση. Σήμερα η στάση έχει αλλάξει. Οι νέοι πιστεύουν ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πριν το γάμο είναι παραδεκτές και για τους άντρες και για τις γυναίκες. Η μεγάλη διαφορά όμως μεταξύ των δύο φύλων είναι ότι τα κορίτσια είναι περισσότερο συναισθηματικά στον έρωτα και δεν ικανοποιούνται χωρίς την ύπαρξη αισθηματικού δεσμού. Βάζουν φραγμούς δηλαδή στον έρωτα και επιλέγουν πολύ καλά το άτομο που θα έχουν σεξουαλικές σχέσεις. Προχωρούν στη σεξουαλική επαφή μέσα σε

ένα δεσμό και πιο σπάνια σε μια ευκαιριακή σχέση. Για τα αγόρια όπως βλέπουμε ισχύει το αντίθετο. Αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αλλαγή στις στάσεις των εφήβων απέναντι στις προγαμιαίες σχέσεις, το γάμο και τους κοινωνικούς ρόλους των δύο φύλων, ωστόσο τα αποτελέσματα της έρευνας μας δείχνουν ότι οι νέοι διακατέχονται ακόμα από κάποια δόση συντηρητισμού.

Κατά το Ράιχ ο εκφοβισμός και η ατροφία γύρω από το SEX καθώς και το ξύπνημα του φόβου της εξουσίας στα παιδιά εξ' αιτίας των σεξουαλικών τους επιθυμιών, σκέψεων και πράξεων αποτελούν τον πυρήνα του ψυχικού μηχανισμού με την βοήθεια του οποίου η οικογένεια υποδουλώνει τη νεολαία στο κεφάλαιο. Λίγη σημασία έχει αν η επιτυχία της καταπίεσης και της υποταγής αυτής της νεολαίας κατορθώνεται με την αυστηρότητα ή με την τρυφερότητα, το αποτέλεσμα είναι πάντα η απουσία ανεξαρτησίας από τους νέους. Η ψυχική και σεξουαλική αθλιότητα των νέων, είναι η πρώτη προϋπόθεση της σεξουαλικής καταπίεσης από τους γονείς, στην οποία προστίθεται η πνευματική καταπίεση από το σχολείο, η πνευματική αποκτήνωση από την Εκκλησία και τέλος η υλική καταπίεση και εκμετάλλευση από την άρχουσα τάξη.

Στο θέμα της ομοφυλοφιλίας το 38% και των δύο φύλων συμφωνούν ότι είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας. Είναι όμως χαρακτηριστικό το γεγονός ότι και οι τρεις κατηγορίες απαντήσεων έχουν παρόμοια ποσοστά. Το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα έχει επηρεάσει ένα μεγάλο ποσοστό αγοριών. Δηλαδή παρατηρείται ότι όσο πιο υψηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα τόσο αυξάνει το ποσοστό των αγοριών που θεωρούν την ομοφυλοφιλία σαν σεξουαλική επιλογή. Στα κορίτσια δεν βλέπουμε κάτι ανάλογο καθώς επίσης και το γνωστικό επίπεδο της μητέρας δεν φαίνεται να παίζει κάποιο ιδιαίτερο ρόλο. "Μερικοί κριτικοί της κοινωνίας μας υποστηρίζουν ότι η μεγαλύτερη ελευθερία συζήτησης για την ομοφυλοφιλία και η μεγαλύτερη ανοχή προς

τους ομοφυλόφιλους, οδηγούν σε μεγαλύτερο αριθμό νέων που στρέφονται προς αυτή. Ωστόσο στην πραγματικότητα οι αριθμοί δεν έχουν αλλάξει σχεδόν καθόλου τα τελευταία 30 χρόνια" (HUNTM 1975).

Για την τέταρτη και τελευταία ενότητα που περιλαμβάνει W-Z. Σ'αυτή την ενότητα γίνεται μια προσπάθεια να διερευνήσουμε την επιθυμία των μαθητών να διδαχθούν το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής, έτσι ώστε η ενημέρωσή τους να γίνεται μέσα στο σχολείο και όχι από μη έγκυρες πηγές έξω απ'αυτό.

Η εισαγωγή του μαθήματος της σεξουαλικής αγωγής στο λύκειο θα επιδρούσε θετικά στο 92% των μαθητών. Επίσης το 90% των ερωτώμενων θα προτιμούσαν το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής από το μάθημα της Πληροφορικής (H/Y) (κορίτσια 100%, αγόρια 90%). Βλέπουμε πως οι εφηβοί επιζητούν την έγκυρη ενημέρωση πάνω στο τόσο καυτό και σοβαρό θέμα της σεξουαλικότητας και μάλιστα θέλουν η πληροφόρησή τους να αρχίζει μέσα από το σχολείο τους.

Τα θέματα που επιθυμούν να καλύψει το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής, διαφέρουν ανάμεσα στα δύο φύλα, αλλά σε γενικές γραμμές καλύπτουν ένα αρκετά ευρύ πεδίο. Πιο συγκεκριμένα στα αγόρια η πρώτη προτίμηση αφορά τις σχέσεις των δύο φύλων (46,6%, έναντι 6,6% των κοριτσιών). Ενδιαφέρονται να μάθουν για το γάμο, το δεσμό, θέματα συμπεριφοράς προς το αντίθετο φύλο κ.α. Δεύτερο κατά προτίμηση θέμα έρχεται η αντισύλληψη (26,6%) ενώ σαν τρίτη προτίμηση τα αγόρια εκφράζουν ότι δεν έχουν γνώμη (23,3%, έναντι 13,3% των κοριτσιών).

Αντίθετα τα κορίτσια επιλέγουν σαν πρώτο θέμα την αντισύλληψη (66,6%) ενώ στις άλλες δύο θέσεις βάζουν τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα (46,6%, έναντι 20% των αγοριών) και τη σωστή σεξουαλική επαφή (26,6%, έναντι 13,3% των αγοριών).

Πέρα όμως από τα παραπάνω πιο δημοφιλή θέματα τα κορίτσια δείχνουν επίσης ενδιαφέρον για την εγκυμοσύνη (20%) ενώ τα αγόρια για

την ανικανότητα (3,3%) και τα πορνό (3,3%). Και τα δύο φύλα επιλέγουν σε ποσοστό 6,6% σαν θέμα την ανατομία του αντρικού και γυναικείου σώματος, καθώς και την ομοφυλοφιλία (6,6% αγόρια, 10% κορίτσια).

Παρατηρούμε από όλα όσα προαναφέρθηκαν ότι τα κορίτσια προβληματίζονται και επιθυμούν πιο πρακτικές γνώσεις, ειδικότερα πάνω σε θέματα που αφορούν γενικά την σεξουαλική πράξη, την προφύλαξη από ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες και σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα.

Από την άλλη πλευρά τα αγόρια δίνουν έμφαση στις σχέσεις των δύο φύλων (γάμος κ.α), ταυτόχρονα όμως ένα μεγάλο ποσοστό φαίνεται αναποφασιστο και χωρίς διαμορφωμένη γνώμη για το τι θα ήθελε να μάθει στα πλαίσια ενός μαθήματος σεξουαλικής αγωγής στο σχολείο. Τα αγόρια δηλαδή στέκονται σε πιο θεωρητικά θέματα και μπορούμε να πούμε πως σε ένα βαθμό δείχνουν να είναι πιο ριψοκίνδυνα στον έρωτα, αφού η επιθυμία τους για πιο πρακτικά θέματα (αντισύλληψη, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα κ.α) είναι πιο περιορισμένη σε σχέση με τα κορίτσια.

Στην τελευταία ερώτηση αυτής της ενότητας που διερευνά τη στάση των ερωτώμενων απέναντι στο ερωτηματολόγιο, βλέπουμε πως το 80% το χαρακτηρίζει ενδιαφέρον. Υπάρχει βέβαια και ένα ποσοστό 18,3% που ήρθε σε δύσκολη θέση κατά τη συμπλήρωσή του. Συμπεραίνουμε δηλαδή ότι υπάρχει κάποιος αριθμός εφήβων που δεν αισθάνονται άνετα να συζητούν για σεξουαλικά θέματα. Αντίθετα τα αποφεύγουν.

2 . ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1989 ΚΑΙ ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1993

Όπως προαναφέραμε για την έρευνά μας χρησιμοποιήσαμε το ερωτηματολόγιο της έρευνας που πραγματοποιήθηκε από τον κ.Δετοράκη και το τμήμα της Νοσηλευτικής του ΤΕΙ Πάτρας, το Σεπτέμβριο του 1989 στην περιοχή της Πάτρας.

Πιστεύουμε ότι παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον να συγκρίνουμε τις δύο έρευνες σε μερικές αντιπροσωπευτικές ερωτήσεις. Σκοπός μας ήταν να συγκρίνουμε και κάποιες ερωτήσεις. Αυτό όμως δε στάθηκε εφικτό γιατί δεν υπάρχουν αναλυμένες στατιστικά ερωτήσεις στάσης από την έρευνα του 1989.

ΠΙΝΑΚΑΣ 26

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1.Πτυχίο ανώτατης						
σχολής.	15,4%	9,9%	12,4%	3,3%	0%	1,7%
2.Πτυχίο ανώτερης						
σχολής.	11,2%	10,60%	10,9%	3,3%	6,6%	5%
3.Απόφοιτος λυκείου	20,8%	21,0%	20,9%	25,6%	21,0%	23,3%
4.Απόφοιτος γυμνασίου	16,5%	18,5%	17,8%	19,6%	17%	18,3%
5.Απόφοιτος δημοτικού	33,1%	37,9%	35,8%	48,2%	52,1%	50%
6.Αναλφάβητος	2,8%	1,8%	2,2%	0%	3,3%	1,7%

Παρατηρούμε ότι το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα, των μαθητών της Πάτρας είναι υψηλότερο από αυτό των μαθητών του Βόλου. Αυτό ισχύει και για τα αγόρια αλλά και για τα κορίτσια. Πιο συγκεκριμένα οι κατηγορίες 1, 2 και 5 παρουσιάζουν την μεγαλύτερη διαφοροποίηση. Το ποσοστό των πατρικών πατέρων που έχουν πτυχίο ανώτατης σχολής και ανώτατης σχολής είναι σαφώς υψηλότερο από των Βολιωτών (12,4% και 10,9% έναντι 1,7% και 5% αντίστοιχα).

Ακόμη το ποσοστό των αποφοίτων δημοτικού είναι πολύ υψηλότερο στο Βόλο (50%) παρά στην Πάτρα (37,9%). Το ποσοστό των αποφοίτων λυκείου γυμνασίου καθώς και οι αναλφάβητοι δεν παρουσιάζουν σημαντική διαφοροποίηση σε καμιά από τις δύο πόλεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 27

ΕΡΩΤ. C

Ποιες οι γραμματικές γνώσεις της μητέρας σου;

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1.Πτυχίο Ανώτατης Σχολής	7,0%	5,2%	6,0%	6,6%	3,3%	5%
2.Πτυχίο Ανώτερης Σχολής	6,4%	5,9%	6,1%	0%	0%	0%
3.Απόφοιτος Λυκείου	29,9%	21,7%	25,2%	16,3%	13,6%	15%
4.Απόφοιτος Γυμνασίου	15,9%	14,5%	15,1%	0%	3,3%	1,7%
5.Απόφοιτος Δημοτικού	33,9%	48,2%	42,0%	73,8%	79,8%	76,6%
6.Αναλφάβητη	7,0%	4,6%	5,6%	3,3%	0%	1,7%

Όπως παρατηρούμε και το μορφωτικό επίπεδο των μητέρων της περιοχής της Πάτρας είναι πιο υψηλό από αυτό του Βόλου. Αυτό ισχύει και για τα δύο φύλα. Πιο συγκεκριμένα το ποσοστό των Πατρικών μητέρων που έχουν πτυχίο ανώτατης (6%) και ανώτερης σχολής (6,1%) καθώς και των αποφοίτων Λυκείου (25,2%) και Γυμνασίου (15,1%) είναι σαφώς υψηλότερο από το αντίστοιχο των Βολιωτών (59,0%, 15%, 1,7% αντίστοιχα). Πιο αυξημένο επίσης είναι και το ποσοστό των αναλφαβήτων μητέρων στην Πάτρα (5,6%) έναντι των Βολιωτών (1,7%).

Αντίθετα οι Βολιώτισες μητέρες που είναι απόφοιτες Δημοτικού (76,6%) όπως προκύπτει από το δείγμα είναι περισσότερες από τις Πατρινές (42,0%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 28

ΕΡΩΤ.Ε

Από ποιο μέσο μαζικής ενημέρωσης θεωρείς ότι έχει ενημερωθεί σε θέματα σεξουαλικότητας κατ'εξοχήν;

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1. Ραδιόφωνο	0,2%	0,7%	0,5%	0%	0%	0%
2. Τηλεόραση	26,7%	20,5%	23,2%	43,4%	33,3%	38,4%
3. Ταινίες	17,6%	7,7%	12,0%	20%	10%	15%
4. Βιβλία	22,2%	35,3%	29,7%	10%	13,4%	11,7%
5. Περιοδικά	18,2%	27,2%	23,3%	23,3%	33,3%	28,3%
6. Εφημερίδες	3,2%	0,5%	1,7%	0%	0%	0%
7. Κανένα	11,9%	8,1%	9,8%	3,3%	10%	6,6%

Όπως βλέπουμε από τον πίνακα οι μαθητές της περιοχής της Πάτρας ενημερώνονται σε θέματα σεξουαλικότητας κυρίως από τα Βιβλία (29,7%), από τα περιοδικά (23,3%) και από την τηλεόραση (23,2%).

Αντίθετα οι μαθητές του Βόλου ενημερώνονται από την τηλεόραση (38,4%) από τα περιοδικά (28,3%) και από ταινίες (15%). Η δύναμη της τηλεόρασης είναι αρκετά εμφανής από τα νούμερα.

Και οι δύο έρευνες έχουν δείξει ότι ελάχιστο έως μηδενικό ποσοστό μαθητών έχουν ενημερωθεί από το ραδιόφωνο και τις εφημερίδες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 29

ΕΡΩΤ.Γ.

Βρίσκεις ότι η μέχρι τώρα σεξουαλική σου ενημέρωση είναι:

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1. Πλήρης	19,9%	11,2%	15%	13%	7%	10%
2. Ικανοποιητική	58,1%	58,3%	58,2%	70%	70%	70%
3. Ελλιπής	22%	30,5%	26,8%	17%	23%	20%

Ικανοποιητική θεωρούν τη σεξουαλική τους ενημέρωση οι μαθητές και των δύο πόλεων (Πατρινοί 58,2%, Βολιώτες 70%).

Ενα επίσης μεγάλο ποσοστό θεωρεί ότι η ενημέρωσή του είναι ελλιπής (Πατρινοί 26,8%, Βολιώτες 20%), ενώ η κατηγορία 1 (πλήρης) έρχεται τελευταία και στις δύο έρευνες (Πατρινοί 15%, Βολιώτες 10%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 30

ΕΡΩΤ.Ι

Τις πρώτες συζητήσεις σε προσωπικό επίπεδο για θέματα σεξουαλικής ενημέρωσης τις κάνατε με:

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1. Πατέρα	17,4%	2,6%	9%	20%	0%	10%
2. Μητέρα	7,4%	23,8%	16,7%	3%	50%	26,7%
3. Φίλες	7,2%	30%	14,5%	7%	30%	18,3%
4. Φίλο	22,2%	6,4%	13,3%	60%	13,3%	36,6%
5. Ειδικό επιστήμονα	6,4%	12,1%	9,6%	7%	3,3%	5%
6. Διδασκαλία	2,5%	2,4%	2,5%	3%	0%	1,7%
7. Ιερέα	2,5%	1,0%	1,7%	0%	0%	0%
8. Άλλον/η	5,5%	4,6%	5,0%	0%	3,3%	1,7%
9. Κανένα	28,8%	27,2%	27,9%	0%	0%	0%

Όπως παρατηρούμε από τον πίνακα υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση τόσο μεταξύ των δύο ερευνών (1989, 1993) , όσο και μεταξύ αγοριών και κοριτσιών. Έτσι πιο αναλυτικά βλέπουμε ότι η έρευνα του 1989 στους μαθητές της Πάτρας μας πληροφορεί ότι οι έφηβοι δεν έχουν συζητήσει με κανέναν (27,9%) σε προσωπικό επίπεδο για θέματα σεξουαλικότητας. Επίσης η ίδια έρευνα μας δείχνει ότι για τα κορίτσια είναι μεγάλος και καθοριστικός ο ρόλος της μητέρας (23,8%) ενώ για τα αγόρια ο ρόλος του πατέρα (17,4%) στη σεξουαλική τους ενημέρωση. Πολύ σημαντική ακόμη για τους Πατρινοί μαθητές η συμβολή των φίλων στις πρώτες συζητήσεις. Έτσι για τα κορίτσια οι φίλες (30%) επηρεάζουν τις πρώτες

συζητήσεις τους περί σεξουαλικότητας, ενώ για τα αγόρια οι φίλοι (22,2%).

Στην δική μας έρευνα (1993) διαπιστώνουμε ότι η σειρά προτεραιότητας όσον αφορά τις κατηγορίες δεν διαφέρει από την προαναφερθείσα έρευνα, παρά μόνο ως προς την ποσοτική κατανομή. Πιο συγκεκριμένα: οι Βολιώτισσες μαθήτριες συζητάνε για πρώτη φορά θέματα σεξουαλικότητας σε ποσοστό 50% με τη μητέρα, ενώ τα αγόρια με τον πατέρα σε ποσοστό 20%. Ακόμη οι φίλοι και οι φίλες παίζουν πρωταρχικό ρόλο στις πρώτες συζητήσεις των μαθητών και μαθητριών. Έτσι τα κορίτσια ξεκινάνε τις συζητήσεις τους σε ποσοστό 30% με φίλες, ενώ τα αγόρια 60% με φίλους.

Σημαντικός λοιπόν ο ρόλος των γονιών και των φίλων σε αντίθεση με τους ειδικούς επιστήμονες, τους δασκάλους και τους ιερείς που δεν είναι μέσα στις πρώτες συζητήσεις των μαθητών περί σεξουαλικότητας. Φοβερή εντύπωση αλλά και προβληματισμό προκαλεί το ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό των Πατρινών μαθητών που δεν συζητάνε με κανέναν. Αυτό είναι βέβαια κάτι που διαπιστώνεται εν μέρει και από παρακάτω αποτελέσματα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 31

ΕΡΩΤ.1

Εσύ χρησιμοποιείς κάποια μέθοδο αντισύλληψης;

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
ΝΑΙ	46,6%	13,5%	27,9%	70%	23%	47%
ΟΧΙ	53,4%	86,5%	72,1%	30%	76%	53%

Βλέπουμε ότι οι μαθητές/μαθήτριες και των δύο ερευνών σε μεγαλύτερο ποσοστό δεν χρησιμοποιούν κάποια μέθοδο αντισύλληψης (1989 72,1%, 1993 53% εκτός από τα αγόρια της περιοχής του Βόλου (ΝΑΙ 70%).

Βέβαια τα ποσοστά και για τα δύο φύλα διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Έτσι οι Πατρινές μαθήτριες χρησιμοποιούν κάποια μέθοδο αντισύλληψης σε ποσοστό μόνο 13,5% έναντι των κοριτσιών της περιοχής του Βόλου 23%. Η διαφορά αυτή υπάρχει και στα αγόρια. Οι Πατρινοί έφηβοι δεν χρησιμοποιούν αντισυλληπτικές μεθόδους σε ποσοστό 53,4% έναντι των Βολιωτών 30%, ενώ αυτοί που χρησιμοποιούν στην περιοχή της Πάτρας είναι 46,6% και οι Βολιώτες 70%. Ακόμη το σύνολο των μαθητριών της Πάτρας που δεν χρησιμοποιούν αντισύλληψη είναι 86,5% ενώ του Βόλου 76%. Βέβαια ένα ποσοστό κοριτσιών που απάντησαν ΟΧΙ δικαιολογείται από το γεγονός ότι αρκετά από αυτά δεν έχουν ακόμη σεξουαλικές σχέσεις σε σύγκριση με τα αγόρια που ξεκινάνε πιο νωρίς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 32

ΕΡΩΤ.Ν.

Η γονιμοποίηση του ωαρίου γίνεται:

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
Ωοθήκη	67,2%	68,2%	67,8%	60%	43,3%	57%
Σάλπιγγα	32,8%	31,8%	32,2%	13,4%	36,7%	25%
Μήτρα	0%	0%	0%	23,3%	13,4%	18%
Τράχηλο	0%	0%	0%	3,3%	6,6%	5%

Παρατηρούμε ότι τη σωστή απάντηση της ερώτησης (στη σάλπιγγα), δεν τη γνωρίζει το μεγαλύτερο ποσοστό και στις δύο έρευνες.

Ετσι το 67,8% των μαθητών και μαθητριών της περιοχής της Πάτρας απαντά ότι η γονιμοποίηση του ωαρίου γίνεται στην ωοθήκη ενώ μόνο ένα 31,8% έχει δώσει τη σωστή απάντηση χωρίς σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα δύο φύλα.

Αντίθετα η διαφοροποίηση ανάμεσα στους μαθητές και τις μαθήτριες της περιοχής του Βόλου είναι αρκετά μεγάλη. Δηλαδή τα αγόρια πιστεύουν σε ποσοστό 60% ότι η γονιμοποίηση γίνεται στην ωοθήκη έναντι 43,3% των κοριτσιών. Τη σωστή απάντηση (στη σάλπιγγα) δίνει μόνο ένα 13,4% των αγοριών και ένα 36,7% των κοριτσιών.

Τέλος βλέπουμε ότι υπάρχει ένα ποσοστό 18% και 5% μαθητών της περιοχής του Βόλου που πιστεύουν ότι η γονιμοποίηση του ωαρίου γίνεται στη μήτρα και τον τράχηλο αντίστοιχα. Τις κατηγορίες 3 και 4 οι Πατρινοί μαθητές δεν τις έχουν επιλέξει καθόλου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 33

ΕΡΩΤ.Ο

Είναι δυνατόν μια γυναίκα να μείνει έγκυος με την πρώτη συνουσία;

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
ΝΑΙ	38,3%	25,1%	31%	50%	50%	50%
ΟΧΙ	41,7%	54,9%	49%	20%	26,7%	23%
ΔΕΝ ΞΕΡΩ	20%	20%	20%	30%	23,3%	27%

Συγκρίνοντας αυτή την ερώτηση βλέπουμε πως υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο ερευνών. Έτσι από τον πίνακα παρατηρούμε ότι το 49% των εφήβων της Πάτρας και το 23% του Βόλου πιστεύει ότι μια γυναίκα δεν μπορεί να μείνει έγκυος με την πρώτη επαφή, ενώ ένα 20% των Πατρινών και ένα 27% των Βολιωτών δεν ξέρει να απαντήσει. Μόνο ένα 31% των μαθητών της Πάτρας δίνει τη σωστή απάντηση ενώ το ποσοστό αυτό είναι αρκετά μεγαλύτερο στον Βόλο (50%).

Κάτι άλλο που παρατηρούμε επίσης στην έρευνα του 1989 είναι ότι τα αγόρια απαντούν πιο σωστά από τα κορίτσια (38,3% και 25,1% αντίστοιχα). Στην έρευνα όμως του 1993 αγόρια και κορίτσια έχουν ακριβώς το ίδιο ποσοστό επιτυχίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 34

ΕΡΩΤ.Ρ

Για να αφήσει έγκυο μια γυναίκα ένας άνδρας πρέπει να έχει:

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1. Στύση	50,8%	12,2%	29,0%	7%	3%	5%
2. Οργασμό	2,3%	1,1%	1,7%	0%	10%	5%
3. Εκσπερμάτωση	30,5%	76,5%	56,5%	40%	27%	33%
4. Στύση και εκσπερ- μάτωση.	5,7%	3,7%	4,6%	43%	60%	52%
5. Οργασμό και στύση	10,6%	6,4%	8,2%	10%	0%	5%

Και αυτή η ερώτηση αποτελεί αντιπροσωπευτικό συγκριτικό στοιχείο των δύο ερευνών. Οι μαθητές/μαθήτριες της περιοχής της Πάτρας έχουν απαντήσει σωστά (στύση και εκσπερμάτωση) μόνο σε ποσοστό 4,6% έναντι 52% των Βολιωτών. Αντίθετα οι Πατρινοί έφηβοι θεωρούν ότι ένας άνδρας μπορεί να αφήσει έγκυο μια γυναίκα όταν έχει μόνο εκσπερμάτωση (56,5%). Αυτή η επιλογή έρχεται δεύτερη στους μαθητές του Βόλου (33%). Επίσης μεγάλο είναι και το ποσοστό των εφήβων της Πάτρας που απαντούν ότι η στύση (19,0%) είναι ο καθοριστικός παράγοντας για την εγκυμοσύνη μιας γυναίκας.

Αξίζει ακόμη να αναφέρουμε ότι στην έρευνα του 1993 το μεγαλύτερο ποσοστό σωστών απαντήσεων έχουν δώσει τα κορίτσια με 60% (στύση και εκσπερμάτωση) έναντι των αγοριών (43%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 35

ΕΡΩΤ. W

Νομίζεις ότι η διδασκαλία του μαθήματος σεξουαλική αγωγή στο Λύκειο θα επιδρούσε στις προσωπικές σου σχέσεις;

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
Αρνητικά	5,5%	2,4%	3,8%	0%	0%	0%
Θετικά	72%	80%	76,5%	93,4%	90%	92%
Θα μου ήταν αδιάφορη	22,5%	17,6%	19,7%	6,6%	10%	8%

Βλέπουμε από τον πίνακα ότι και στις δύο έρευνες πρώτη έρχεται η κατηγορία 2 (Θετικό) (1989 76,5%), 1993 92%). Παρατηρούμε ότι με το πέρασμα του χρόνου και την φοβερή εξέλιξη όλων των τομέων της ζωής, οι έφηβοι νιώθουν όλο πιο έντονη την ανάγκη για σωστή και έγκυρη ενημέρωση πάνω στον τομέα της σεξουαλικότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 36

ΕΡΩΤ.Χ

Στην περίπτωση που θα διδασκόταν ένα καινούργιο μάθημα, ποιο θα προτιμούσες;

	Ερευνα 1989			Ερευνα 1993		
	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο	Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
1. Σεξουαλική Αγωγή	81,4%	76,4%	78,5%	86,6%	93,4%	90%
2. Πληροφορική (Η/Υ)	18,6%	23,6%	21,5%	13,4%	6,6%	10%

Είναι φανερό ότι και τα δύο φύλα επιλέγουν στο μεγαλύτερο ποσοστό τους το μάθημα της σεξουαλική αγωγή (1989 78,5%, 1993 90%). Υπάρχει βέβαια και ένα ποσοστό 21,5% μαθητών της Πάτρας και 10% του Βόλου που επιλέγουν το μάθημα της Πληροφορικής.

Χ) Στην περίπτωση που θα διδασκόταν ένα καινούργιο μάθημα, ποιο θα προτιμούσες;

1. Σεξουαλική αγωγή
2. Πληροφορική (ηλεκτρονικούς υπολογιστές)

Υ) Σε περίπτωση που θα διδασκόταν το μάθημα σεξουαλικής αγωγής, ποια θέματα θα ήθελες να καλύψει το μάθημα αυτό;

1.
2.
3.
4. Δεν έχω γνώμη

Ζ) Πώς θα χαρακτήριζες τη στάση σου απέναντι στο ερωτηματολόγιο;

1. Αδιάφορο
2. Ενδιαφέρον
3. Συχνά μ' έφερε σε δύσκολη θέση
3. Κάτι άλλο, τι;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.
(Πίνακες Υπολογισμών)

Τ. Ε. Ι. ΠΑΤΡΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

3. Εισηγήσεις

Μετά την αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας, γίνεται πιο ξεκάθαρα κατανοητό ότι οι νέοι παρουσιάζουν έλλειψη βασικών γνώσεων πάνω σε κύρια σεξουαλικά θέματα. Ταυτόχρονα όμως διαπιστώνουμε αυξημένη την επιθυμία τους να ενημερωθούν σωστά, γι' αυτό και πιστεύουν ότι ένα μάθημα σεξουαλικής αγωγής στα πλαίσια του σχολείου θα ήταν εξαιρετικά βοηθητικό.

Αναγκαία λοιπόν η πραγματοποίηση ενός ευρύτερου προγράμματος σεξουαλικής αγωγής. Ωστόσο η εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος προϋποθέτει μια σειρά από οργανωμένες ενέργειες. Απαραίτητες βέβαια κάποιες βασικές προϋποθέσεις. Πιο αναλυτικά:

1) Αρχικά κρίνεται απαραίτητη η πραγματοποίηση ερευνών που να ανιχνεύουν τις ανάγκες, τις στάσεις καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τη ελληνικής κοινωνίας και κατ'επέκταση των εφήβων της πάνω σε σεξουαλικά θέματα. Μόνο έτσι είναι δυνατό να εντοπιστούν οι ιδιαιτερότητες καθώς και οι παράγοντες που μελλοντικά μπορούν να βοηθήσουν ή να παρεμποδίσουν την εφαρμογή και εξέλιξη ητου προγράμματος.

Γίνεται κατανοητό ότι για ένα τόσο δύσκολο θέμα όσο η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των νέων ανθρώπων, δεν υπάρχουν περιθώρια για αβασάνιστους πειραματισμούς. Στοιχεία όπως για παράδειγμα το ποσοστό των εκτρώσεων στις νεαρές κυρίως ηλικίες, το μέγεθος της εξάπλωσης των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, ορισμένων στάσεων πάνω σε βασικά σεξουαλικά και κοινωνικά θέματα (ομοφυλοφιλία, γάμος κ.α) δεν μπορούν να παραλειφθούν από ένα πρόγραμμα σεξουαλικής αγωγής. Αντίθετα πάνω σε όλα αυτά τα στοιχεία πρέπει ουσιαστικά να στηριχτεί.

2) Απαραίτητη επίσης θεωρείται και η ύπαρξη συνεργασίας και ανατροφοδότησης μεταξύ όλων των φορέων επιστημονικών και μη, στο

σχεδιασμό, εφαρμογή και αξιολόγηση τέτοιων προγραμμάτων. Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι και οι τρεις παραπάνω φάσεις πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα, γιατί ίσως η σωστή ή όχι υλοποίηση αυτού ακριβώς του σημείου να αποτελεί και το κλειδί της επιτυχίας ή της αποτυχίας του.

Οποιαδήποτε κίνηση πάνω στο θέμα αυτό θα πρέπει να αποτελεί ένα απαύγασμα κοινωνικού διαλόγου και έντονου προβληματισμού από όλες τις ενδιαφερόμενες κοινωνικές ομάδες. Μόνο έτσι μπορεί να μοιραστεί η ευθύνη και να μειωθεί η πιθανότητα λάθους και άσχημων αντιδράσεων που θα παρεμποδίσουν το σκοπό ενός τόσο χρήσιμου προγράμματος.

3) Η εφαρμογή μιας οργανωμένης ενιαίας κοινωνικής πολιτικής πάνω στο θέμα της σεξουαλικής αγωγής. Συγκεκριμένα για το σχεδιασμό και συντονισμό ενός προγράμματος είναι καταρχήν απαραίτητη η δημιουργία ενός οργανισμού. Έργο του θα είναι η αξιοποίηση, εφαρμογή και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των ερευνών, έτσι ώστε να καθοριστεί ακριβώς ποιο είναι το πρόβλημα, να προσδιοριστούν οι πιθανές λύσεις του, να γίνει επεξεργασία αυτών των λύσεων με βάση τις διαθέσιμες πηγές, μέσα κ.α. Μέσα από τον Οργανισμό θα συσταθούν επιτροπές και μεμονομένες υπηρεσίες που θα παρέχουν υποστήριξη και ενημέρωση πάνω σε σεξουαλικά θέματα, με λίγα λόγια να υλοποιηθούν κάποια προγράμματα σεξουαλικής διαφώτισης. Έτσι θα αποφευχθούν οι αλληλοεπικαλύψεις και η γραφειοκρατία που προκύπτει όταν πολλά Υπουργεία και υπηρεσίες ασχολούνται με τον ίδιο τομέα.

Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί με την ήδη υπάρχουσα Εταιρία Οικογενειακού Προγραμματισμού. Απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση είναι να της δωθούν οι ανάλογες αρμοδιότητες καθώς και η νομική κάλυψη έτσι ώστε να προχωρήσει στη χάραξη μιας υπεύθυνης εθνικής πολιτικής. Κάτω από την εποπτεία της θα μπορούσαν να λειτουργήσουν επιτροπές, σταθμοί-κέντρα σεξουαλικής ενημέρωσης και

υποστήριξης, ομάδες ψυχοθεραπευτικές και αλληλοβοήθειας όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο, σεμινάρια εκπαίδευσης διαφόρων επαγγελματιών (γιατρών, κοινωνικών λειτουργών, ψυχολόγων, καθηγητών, δασκάλων κ.α), ακόμη και να λειτουργήσει τηλεφωνική γραμμή η οποία να παρέχει πληροφορίες πάνω σε σεξουαλικά θέματα όλο το 24ωρο, κ.α.

4) Σ' αυτό που θα πρέπει να δωθεί ιδιαίτερη προσοχή και προτεραιότητα είναι η εφαρμογή προγραμμάτων σεξουαλικής ενημέρωσης στα σχολεία. Να εισαχθεί σαν βασικό μάθημα η σεξουαλική αγωγή, που θα περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, έτσι ώστε να δίνει τη δυνατότητα στον έφηβο να πάρει τα σωστά μηνύματα και να κατορθώσει να δημιουργήσει μια ολοκληρωμένη και έγκυρη άποψη. Το παιδί που έχει πάρει μία καλή και προσεγμένη γενετήσια αγωγή καταρχήν μαθαίνει σωστά το σώμα του. Ακόμη διαμορφώνει γνώμη για τον τρόπο επαφής με το άλλο φύλο, ξέρει να εντοπίζει παθολογικές καταστάσεις και μπορεί να απευθυνθεί ανά πάσα στιγμή στο γιατρό ή στους γονείς του χωρίς φόβο και ενοχές.

Θα πρέπει βέβαια εδώ να πούμε ότι οι γνώσεις δεν βοηθούν τον έφηβο μόνο στο να αποφεύγει τις αρνητικές συνέπειες που προέρχονται από την άγνοια, αλλά και να επιδιώξει τα θετικά αποτελέσματα πάνω στον έρωτα. Κι αυτό γιατί είναι γνωστό ότι η σωστή γνώση έχει άμεση σχέση με την ποιότητα των σχέσεων. Η φροντίδα της υγιεινής του σώματος και η προφύλαξη του από παράγοντες που θα το φθείρουν, σημαίνει σεβασμό προς τον ερωτικό σύντροφο και ποιότητα σχέσεων.

Η εκπαίδευση στο μάθημα της σεξουαλικής αγωγής, πρέπει να είναι αποτέλεσμα μιας οργανωμένης προσπάθειας που θα αρχίζει σταδιακά από τις πρώτες ακόμη βαθμίδες της εκπαίδευσης, με απλά θέματα και θα συνεχίζει, μπαίνοντας σε περισσότερες λεπτομέρειες καθώς τα παιδιά θα μεγαλώνουν. Καταρχήν το περιεχόμενο καθώς και το επίπεδο του

μαθήματος πρέπει να συμβαδίζει με την ηλικία των παιδιών και κατά δεύτερον με το γνωστικό και μορφωτικό τους επίπεδο.

Το μάθημα θα διδάσκεται από ειδικά εκπαιδευμένους επιστήμονες (γιατρούς, ψυχολόγους, κοινωνικούς λειτουργούς, καθηγητές κ.α). Ο κάθε ειδικός πρέπει να αναλύει θέματα που κατέχει καλά λόγω της ειδικότητάς του.

Κάτι που θα πρέπει να προσεχθεί πολύ είναι το πως πρέπει να γίνονται τα μαθήματα, δηλαδή ο τρόπος. Η συζήτηση και ο διάλογος είναι οι κυριώτερες μορφές εκμάθησης. Βέβαια η θεωρητική κατάρτιση είναι πολύ σημαντική, αλλά ειδικά οι εφηβοί προτιμούν τις συζητήσεις πρακτικών θεμάτων παρά μακροσκελείς θεωρητικές αναλύσεις. Καλό θα είναι το κάθε θέμα να συνοδεύεται από φωτογραφικό υλικό διαφάνειες, βιντεοταινίες κ.α για πιο ολοκληρωμένη μάθηση. Ακόμη πρέπει να δωθεί ιδιαίτερη προσοχή στη συγγραφή των εγχειριδίων (βιβλίων κ.α) τόσο αυτών που θα απευθύνονται στους μαθητές όσο και αυτών που θα βοηθούν τους διδάσκοντες στο έργο τους.

5) Ο ρόλος των γονέων στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Γιατί η ενημέρωση του παιδιού ξεκινάει από το σπίτι και συγκεκριμένα από τους γονείς. Αυτοί είναι που δίνουν τις πρώτες πληροφορίες στο παιδί, και απαντούν στις ερωτήσεις, αλλά και αργότερα καθώς μεγαλώνει απευθύνεται πολλές φορές στο γονεά, για να λύσει απορίες του και να ζητήσει συμβουλές και πληροφορίες. Βέβαια το ερώτημα είναι κατά πόσο οι γονείς είναι σωστά ενημερωμένοι και ψυχολογικά ώριμοι ώστε να μεταδώσουν αυτές τις γνώσεις στα παιδιά τους; Προς το παρόν στην Ελλάδα δεν γίνεται κάποιο πρόγραμμα συμβουλευτικής γονέων. Έτσι μπορούμε εύκολα να καταλάβουμε ότι ο κάθε ένας χειρίζεται τα ερωτηματικά του παιδιού του όπως κρίνει αυτός σωστό και όχι όπως πρέπει. Γι' αυτό είναι απαραίτητο να πραγματοποιηθούν σεμινάρια, ελεύθερες συζητήσεις, διαλέξεις

συμβουλευτικές και υποστηρικτικές ομάδες, σε επίπεδο δήμων και καινοτήτων, μέσω σχολείων, λαϊκού πανεπιστημίου, της εταιρίας οικογενειακού προγραμματισμού κ.α. Μέσα από αυτά οι γονείς θα μπορούν να μυηθούν όχι μόνο σε βασικές γνώσεις αλλά και στον κατάλληλο τρόπο που πρέπει να χρησιμοποιήσουν για να μπορέσουν πραγματικά να βοηθήσουν τα παιδιά τους.

Αυτό που προτείνουμε εμείς είναι να αξιοποιηθούν και να ενεργοποιηθούν οι ήδη υπάρχουσες δομές. Καλό θα είναι βέβαια να ιδρυθούν και κάποιοι καινούργιοι φορείς, αλλά αυτό απαιτεί πολύ χρόνο και υψηλές δαπάνες.

Να κατορθώσει ο γονιός να ξεπεράσει τα ταμπού του, να αποκτήσει συναισθηματική ωριμότητα, ώστε να καταφέρει να ανταποκριθεί στην ανάγκη του παιδιού του για σεξουαλική ενημέρωση, με ειλικρίνεια και ευαισθησία.

Ουσιαστικής σημασίας παράγοντας είναι η υλοποίηση της συνεργασίας γονιών και σχολείου. Ανάμεσά του θα πρέπει να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης. Ο βασικός σκοπός θα είναι η σωστή σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Έτσι μέσω του συλλόγου γονέων πρέπει να πραγματοποιηθούν συναντήσεις με τους καθηγητές και τους ειδικούς που διδάσκουν το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής και να χαραχτεί μια κοινή πορεία. Επίσης να συζητηθούν τρόποι αντιμετώπισης των παιδιών μέσα στην οικογένεια και το σχολείο καθώς επίσης να παρθούν πρωτοβουλίες για οργάνωση ομιλιών, διαλέξεων κ.λ.π. Η οικογένεια και το σχολείο να αποτελέσουν τους βασικούς παράγοντες διαμόρφωσης στάσεων και γνώσεων των παιδιών πάνω σε σεξουαλικά θέματα.

6) Εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην σεξουαλική ενημέρωση των νέων. Όπως διαπιστώθηκε και από την έρευνά μας οι έφηβοι δίνουν μεγάλη βαρύτητα στα μηνύματα

που προβάλλονται μέσα από την τηλεόραση, τις ταινίες και τα περιοδικά. Γι' αυτό μέσα στα πλαίσια της οργανωμένης ενιαίας κοινωνικής πολιτικής πάνω στη γενετήσια αγωγή των νέων πρέπει να γίνει μια προσπάθεια και προς αυτή την κατεύθυνση.

Μέσα από τους τηλεοπτικούς και ραδιοφωνικούς σταθμούς μπορεί να γίνει μια προσπάθεια να προβληθούν τα σωστά μηνύματα και γνώσεις στα παιδιά. Να δημιουργηθεί μια πρωινή ή απογευματινή ζώνη με θέματα σχετικά με τη σεξουαλικότητα του ανθρώπου. Αυτό μπορεί να γίνει με διάφορα σποτάκια, διαφημίσεις, ενημερωτικές εκπομπές με κάποιους ειδικούς και ταινίες που θα προβάλλονται από τα κανάλια. Ακόμη κάποια άρθρα σχετικά μπορούν να γραφτούν σε εφημερίδες και περιοδικά. Πάντα όμως πρέπει να βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο του αρμόδιου φορέα, για να αποφευχθεί η παραπληροφόρηση.

7) Προτείνουμε τέλος τη δημιουργία Κοινωνικών Υπηρεσιών στα σχολεία. Είναι γνωστό ότι το σχολείο είναι ένα πλαίσιο για το οποίο προετοιμαζόμαστε να δουλέψουμε, τόσο με την θεωρητική κατάρτιση όσο και με την πρακτική άσκηση που παίρνουμε από τις σχολές μας.

Βέβαια πέρα από τα άλλα καθήκοντα και αρμοδιότητες της η Κοινωνική Υπηρεσία στο σχολικό πλαίσιο μπορεί να βοηθήσει και στη σεξουαλική διαφώτιση των νέων. Συγκεκριμένα κάποιες από τις υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει είναι :

α) Υποστήριξη των παιδιών που αντιμετωπίζουν προβλήματα σε σχέση με τη σεξουαλική τους ζωή (για παράδειγμα: ερωτικές απογοητεύσεις που έχουν επιπτώσεις και στην επίδοση του παιδιού στο σχολείο, ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες κ.α).

β) Υποστήριξη των γονέων για θέματα που αφορούν τη σεξουαλική ζωή των παιδιών τους. Να βοηθηθούν οι γονείς να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν από τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών στο σπίτι. Να εκφραστούν οι

ανησυχίες και τα ερωτηματικά και να στηριχτούν οι γονείς έτσι ώστε να γίνουν πιο αποδοτικοί στο δύσκολο αυτό έργο τους.

Όλα τα παραπάνω βέβαια προϋποθέτουν ότι θα δοθεί έμφαση, μέσα στα πλαίσια ενός μαθήματος, στην προετοιμασία των σπουδαστών μέσα στις σχολές για θέματα σεξουαλικότητας των νέων και ιδιαίτερα των εφήβων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.

Α. Ερωτηματολόγιο

Σκοπός του ερωτηματολογίου αυτού είναι η συλλογή πληροφοριών για την ενημέρωση και τη στάση μαθητών-μαθητριών της Γ΄τάξης του Λυκείου της πόλης του Βόλου, σε θέματα που αφορούν τη σεξουαλικότητα.

Η έρευνα αυτή αποτελεί τμήμα της πτυχιακής εργασίας δύο σπουδαστών του τμήματος της Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Πάτρας.

Παρακαλούμε αφού μελετήσετε προσεκτικά την κάθε ερώτηση, να απαντήσετε με ακρίβεια και ειλικρίνεια.

Σε κάθε ερώτηση θα κάνετε μόνο μία επιλογή.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό να απαντήσετε σε όλες τις ερωτήσεις.

Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο.

Ευχαριστούμε

A1: Αριθ. ερωτηματολογίου
A2: Λ
A3: Φύλο

B) Ποιες οι γραμματικές γνώσεις του πατέρα σου;

1. Πτυχίο Ανώτατης Σχολής
2. Πτυχίο Ανώτερης Σχολής
3. Απόφοιτος Λυκείου
4. Απόφοιτος Γυμνασίου
5. Απόφοιτος Δημοτικού
6. Αναλφάβητος

C) Ποιες οι γραμματικές γνώσεις της μητέρας σου;

1. Πτυχίο Ανώτατης Σχολής
2. Πτυχίο Ανώτερης Σχολής
3. Απόφοιτος Λυκείου
4. Απόφοιτος Γυμνασίου
5. Απόφοιτος Δημοτικού
6. Αναλφάβητος

D) Ποια ήταν ή είναι η κύρια εργασία του πατέρα σου; (παρακαλούμε να απαντήσετε με κάθε λεπτομέρεια, όπως π.χ. οδηγός ταξί, αγρότης, υπάλληλος τραπέζης κ.λπ.).

E) Ποια είναι ή ήταν η κύρια εργασία της μητέρας σου; (παρακαλούμε να απαντήσετε με κάθε λεπτομέρεια όπως π.χ. πωλήτρια, νοικοκυρά, εργάτρια σε βιομηχανία κ.λπ.).

F) Από ποιο μέσο μαζικής ενημέρωσης θεωρείς ότι έχεις ενημερωθεί σε θέματα σεξουαλικότητας κατ' εξοχήν;

1. Ραδιόφωνο
2. Τηλεόραση
3. Ταινίες
4. Βιβλία
5. Περιοδικά
6. Εφημερίδες
7. Κανένα

G) Βρίσκεις ότι η μέχρι τώρα σεξουαλική σου ενημέρωση είναι:

1. Πλήρης
2. Ικανοποιητική
3. Ελλιπής

H) Εάν σήμερα αναζητούσες υπεύθυνη ενημέρωση για θέματα σεξουαλικότητας σε ποιον νομίζεις ότι θα μπορούσες να απευθυνθείς;

1.
2.

Ι) Τις πρώτες συζητήσεις σε προσωπικό επίπεδο για θέματα σεξουαλικής ενημέρωσης τις κάνατε με:

1. Πατέρα
2. Μητέρα
3. Φίλες
4. Φίλο
5. Ειδικό επιστήμονα
6. Δάσκαλο/α
7. Ιερέα
8. Άλλον/η
9. Κανένα

Ј) Ποιον από τους παραπάνω θεωρείς κυριότερη πηγή τής μέχρι τώρα ενημέρωσής σου;

1. Πατέρα
2. Μητέρα
3. Φίλες
4. Φίλο
5. Ειδικό επιστήμονα
6. Δάσκαλο/α
7. Ιερέα
8. Άλλον/η
9. Κανένα

Κ) Ποιες αντισυλληπτικές μεθόδους γνωρίζεις;

1.
2.
3.
4.
5.
6.

Λ) Εσύ χρησιμοποιείς κάποια μέθοδο αντισύλληψης;

ΟΧΙ ΝΑΙ ΕΑΝ ΝΑΙ, ΠΟΙΑ;

Μ) Εάν στην παραπάνω ερώτηση έχεις απαντήσει ότι δεν χρησιμοποιείς καμία αντισυλληπτική μέθοδο, εξήγησε γιατί:

- α') Γιατί δεν ξέρω καμία μέθοδο αντισύλληψης
- β') Γιατί δεν έχω σεξουαλικές σχέσεις
- γ') Δεν μου επιτρέπει ο σύντροφός μου
- δ') Άλλος λόγος

Ν) Η γονιμοποίηση του ωαρίου γίνεται:

- α') Στην ωοθήκη
- β') Στη σάλπιγγα
- γ') Στη μήτρα
- δ') Στον τράχηλο

Ο) Είναι δυνατόν μια γυναίκα να μείνει έγκυος με την πρώτη συνουσία;

ΝΑΙ..... ΟΧΙ..... ΔΕΝ ΞΕΡΩ.....

Ρ) Για ν' αφήσει έγκυο μια γυναίκα ένας άνδρας πρέπει να έχει:

1. Στύση
2. Οργασμό
3. Εκσπερμάτωση
4. Στύση και εκσπερμάτωση
5. Οργασμό και στύση

Q) Τι πιστεύεις για τον αννανισμό;

1. Είναι αμάρτημα και απαγορεύεται από την εκκλησία
2. Αδυνατίζει τον οργανισμό του ατόμου
3. Είναι κάτι το φυσιολογικό
4. Επιδρά στο νευρικό σύστημα του ατόμου

R) Συμφωνείς ότι οι άνδρες και οι γυναίκες, πέρα από τη βιολογική τους διαφορά, θα πρέπει να έχουν και διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους;

1. ΝΑΙ..... 2. ΟΧΙ..... 3. ΔΕΝ ΕΧΩ ΓΝΩΜΗ.....

S) Μπορείς να φαντασθείς μια ευτυχισμένη και ικανοποιητική ζωή για τον εαυτό σου δίχως να κάνεις γάμο;

1. ΝΑΙ..... 2. ΟΧΙ..... 3. ΔΕΝ ΕΧΩ ΓΝΩΜΗ.....

T) Πιστεύεις ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πριν το γάμο είναι:

1. Παραδεκτές
2. Απαράδεκτες
3. Επιτρεπτές για τον άνδρα, ανεπίτρεπτες για τη γυναίκα
4. Δεν έχω γνώμη

U) Πιστεύετε ότι η σεξουαλική ικανοποίηση:

1. Συνδέεται απόλυτα με το ερωτικό συναίσθημα
2. Μπορεί να υπάρχει και χωρίς αισθηματικό δεσμό

V) Με ποια από τις παρακάτω απόψεις για την ομοφυλοφιλία συμφωνείς;

1. Είναι μια σεξουαλική επιλογή
2. Είναι συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος
3. Είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας

W) Νομίζεις ότι η διδασκαλία του μαθήματος «σεξουαλική αγωγή» στο Λύκειο θα επιδρούσε στις προσωπικές σου σχέσεις:

1. Θετικά
2. Αρνητικά
3. Θα μου ήταν αδιάφορη

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΕΡΩΤ.Β

Ποιες οι γραμματικές γνώσεις του πατέρα σου;

	No	%
1.Πτυχίο ανώτατης σχολής	2	1,7%
2.Πτυχίο ανώτερης σχολής	6	5%
3.Απόφοιτος λυκείου	28	23,3%
4.Απόφοιτος γυμνασίου	22	18,3%
5.Απόφοιτος δημοτικού	60	50%
6.Αναλφάβητος	4	1,7%

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση Β καλύπτει η κατηγορία 5(50% αποφ.δημοτικού). Δεύτερη σε σειρά έρχεται η κατηγορία 3 (23,3% (αποφ.λυκείου). Τελευταία είναι η κατηγορία 1 και 6 (1.7%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1α.

	Αγόρια	Κορίτσια
1.Πτυχίο Ανώτατης Σχολής	3,3%	0%
2.Πτυχίο Ανώτερης Σχολής	3,3%	6,6%
3.Απόφοιτος Λυκείου	25,6%	21%
4.Απόφοιτος Γυμνασίου	19,6%	17%
5.Απόφοιτος Δημοτικού	48,2%	52,1%
6.Αναλφάβητος	0%	3,3%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΡΩΤ. C

Ποιες οι γραμματικές γνώσεις της μητέρας σου;

	No	%
1.Πτυχίο Ανώτατης Σχολής	6	5%
2.Πτυχίο Ανώτερης Σχολής	0	0%
3.Απόφοιτος Λυκείου	18	15%
4.Απόφοιτος Γυμνασίου	2	1,7%
5.Απόφοιτος Δημοτικού	92	76,6%
6.Αναλφάβητη	2	1,6%

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση C καλύπτει η κατηγορία 5 (απόφ.δημοτικού με 76,6%).

Δεύτερη έρχεται η κατηγορία 3(απόφ.λυκείου με 15%) ενώ τελευταία είναι η κατηγορία 2 (Πτυχίο Ανώτερης Σχολής με 0%).

Η διαφοροποίηση σε αγόρια και κορίτσια έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2α

	Αγόρια	Κορίτσια
1.Πτυχίο Ανώτατης Σχολής	6,6%	3,3%
2.Πτυχίο Ανώτερης Σχολής	0%	0%
3.Απόφοιτος Λυκείου	16,3%	13,6%
4.Απόφοιτος Γυμνασίου	0%	3,3%
5.Απόφοιτος Δημοτικού	73,8%	79,8%
6.Αναλφάβητη	3,3%	0%

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΕΡΩΤ. D

Ποια ήταν ή είναι η κύρια εργασία του πατέρα σου;

	No	%
1.Ελεύθερος επαγγελματίας	40	33,3%
2.Ιδιωτικός υπάλληλος	26	21,7%
3.Δημόσιος υπάλληλος	24	20%
4.Εργάτης	10	8,3%
5.Αγρότης	14	11,7%
6.Συνταξιούχος	6	5%
7.Ανεπάγγελτος	0	0

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία 1 (ελεύθερος επαγγελματίας με 33,3%).

Δεύτερη κατά σειρά έρχεται η κατηγορία 2 (ιδιωτικός υπάλληλος 21,7%) ενώ τελευταία έρχεται η κατηγορία 7 (ανεπάγγελτος με 0%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

ΕΡΩΤ.Ε

Ποια είναι ή ήταν η κύρια εργασία της μητέρας σου;

	No	%
1.Ελεύθερη επαγγελματίας	8	6,6%
2.Ιδιωτική Υπάλληλος	12	10%
3.Δημόσια υπάλληλος	8	6,6%
4.Εργάτρια	20	16,6%
5.Αγρότισσα	2	1,7%
6.Συνταξιούχος	0	0%
7.Ανεπαγγελματη	0	0%
8.Νοικοκυρά	70	58,5%

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία 8 (Νοικοκυρά με 58,5%).

Δεύτερη σε σειρά έρχεται η κατηγορία 4(Εργάτρια με 16,6%). Βέβαια η διαφορά ανάμεσα στις δύο πρώτες κατηγορίες είναι πολύ μεγάλη.

Τελευταία έρχεται η κατηγορία 6 και 7 (Συνταξιούχος και ανεπαγγελματη αντίστοιχα με 0%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.

ΕΡΩΤ. F

Από ποιο μέσο μαζικής ενημέρωσης θεωρείς ότι έχεις ενημερωθεί σε θέματα σεξουαλικότητας κατ'εξοχήν.

	No	%
1.Ραδιόφωνο	0	0%
2.Τηλεόραση	46	38,4%
3.Ταινίες	18	15%
4.Βιβλία	14	11,7%
5.Περιοδικά	34	28,3%
6.Εφημερίδες	0	0%
7.Κανένα	8	6,6%

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση F καλύπτει η κατηγορία 2 (Τηλεόραση με 38,4%). Ακολουθεί η κατηγορία 5 (περιοδικά με 28,3%). Τελευταία έχουμε τη κατηγορία 1 και 6 (ραδιόφωνο και εφημερίδες αντίστοιχα με 0%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.α

	Αγόρια	Κορίτσια
1.Ραδιόφωνο	0%	0
2.Τηλεόραση	43,4%	33,3%
3.Ταινίες	20%	10%
4.Βιβλία	10%	13,4%
5.Περιοδικά	23,3%	33,3%
6.Εφημερίδες	0%	0%
7.Κανένα	3,3%	10%

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

ΕΡΩΤ. G

Βρίσκεις ότι η μέχρι τώρα σεξουαλική σου ενημέρωση είναι:

	No	%
1.Πλήρης	12	10%
2.Ικανοποιητική	84	70%
3.Ελλιπής	24	20%

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην ερώτηση G καλύπτει η κατηγορία 2 (ικανοποιητική με 70%). Δεύτερη έρχεται η κατηγορία 3 (ελλιπής με 20%). Τελευταία έρχεται η κατηγορία 1(πλήρης με 10%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 6α

	Αγόρια	Κορίτσια
1.Πλήρης	13%	7%
2.Ικανοποιητική	70%	70%
3.Ελλιπής	17%	23%

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

ΕΡΩΤ.Η

Εάν σήμερα αναζητούσες υπεύθυνη ενημέρωση για θέματα σεξουαλικότητας σε ποιον νομίζεις ότι θα μπορούσες να απευθυνθείς;

1)	No	%
1η επιλογή. Γιατρός/ειδικός επιστήμονας	66	55%
2η " Γονείς	46	38,5%
3η " Σε κάποιον έμπειρο	5	4,1%
4η " Καθηγητές	2	1,6%
5η " Ιερέα	1	0,8%

7.α

2)	No	%
1η επιλογή. Φίλος/φιλη	24	20%
2η " Βιβλία	14	11,7%
3η " Σε κάποιον έμπειρο	6	5%
4η " Γιατρός/ειδ.επιστήμη	4	3,3%
5η " Καθηγητής	3	2,5%
Δεν συμπλήρωσαν 2η επιλογή	69	57,5%

Στην πρώτη κατηγορία οι σημαντικότερες επιλογές είναι: α) Γιατρός/ειδικός επιστήμονας με 55% και β) οι Γονείς με 38,5%. Τελευταία έρχεται η επιλογή ιερείς με 0,8%.

Στην δεύτερη κατηγορία οι πρώτες επιλογές είναι: α) Φίλος/φιλη με 20% και β) Βιβλία με 11,7%.

Υπάρχει βέβαια ένα μεγάλο ποσοστό 57,5% που δεν συμπλήρωσε δεύτερη επιλογή.

Η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο φύλων είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 7β

ΑΓΟΡΙΑ

1)	No	%
1η επιλογή. Γιατρός/ειδ.επιστήμονας	30	50%
2η " Γονείς	24	40%
3η " Σε κάποιο έμπειρο	5	8,4%
4η " Ιερα	1	1,6%

ΠΙΝΑΚΑΣ 7γ

ΚΟΡΙΤΣΙΑ

	No	%
1η επιλογή. Γιατρός/Ειδ.επιστήμονας	36	60%
2η " Γονείς	22	36,7%
3η " Καθηγητής	2	3,3%

ΠΙΝΑΚΑΣ 7δ

ΑΓΟΡΙΑ

	No	%
2)		
1η επιλογή. Φίλος	8	13,3%
" Βιβλία	8	13,3%
2η " Καθηγητής	3	5%
Δεν συμπληρώσαν 2η επιλογή	41	68,4%

ΠΙΝΑΚΑΣ 7ε

ΚΟΡΙΤΣΙΑ

	No	%
1η επιλογή. Φίλες	16	26,7%
2η " βιβλία	6	10%
Σε κάποιο έμπειρο	6	10%
3η " Γιατρός/ειδ.επιστήμονας	4	6,6%
Δεν συμπλήρωσαν 2η επιλογή	28	46,7%

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

ΕΡΩΤ.Τ

Τις πρώτες συζητήσεις σε προσωπικό επίπεδο για θέματα σεξουαλικής ενημέρωσης τις κάνατε με:

	No	%
1.Πατέρα	12	10%
2.Μητέρα	32	26,7%
3.Φίλες	22	18,3%
4.Φίλος	44	36,6%
5.Ειδικό επιστήμονα	6	5%
6.Δάσκαλο/α	2	1,7%
7.Ιερέα	0	0%
8.Άλλον/η	2	1,7%
9.Κανένα	0	0%

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία 4 (Φίλος με 35,6%) και ακολουθεί η κατηγορία 2 (Μητέρα με 26,7%). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα 2 φύλλα ιδιαίτερα στις κατηγορίες 1,2,3,4.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8α

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
1.Πατέρα	20%	0%
2.Μητέρα	3%	50%
3.Φίλες	7%	30%
4.Φίλος	60%	13,3%
5.Ειδικό επιστήμονα	7%	3,3%
6.Δάσκαλος	3%	0%
7.Ιερέα	0%	0%
8.Άλλον/η	0%	3,3%
9.Κανένα	0%	0%

Τελευταίες έρχονται οι κατηγορίες 7 και 9 (Ιερέα και Κανένα αντίστοιχα με 0%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΕΡΩΤ. 1

Ποιον από τους παραπάνω θεωρείς κυριώτερη πηγή της μέχρι τώρα ενημέρωσής σου;

	No	%
1.Πατέρα	10	8,3%
2.Μητέρα	30	25%
3.Φίλες	18	15%
4.Φίλος	28	23,3%
5.Ειδικό επιστήμονα	16	13,5%
6.Δάσκαλο/α	4	3,3%
7.Ιερέα	0	0%
8.Άλλον/η	8	6,4%
9.Κανένα	8	55%

Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η κατηγορία 2(Μητέρα με 25%). Στη δεύτερη θέση έρχεται η κατηγορία 4(Φίλος με 23,3%) χωρίς όμως η διαφορά ανάμεσα στις δύο κατηγορίες να είναι μεγάλη. Τελευταία¹ σχεδόν σε όλες τις κατηγορίες υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα κορίτσια και τ' αγόρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9α

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
1.Πατέρα	16,7%	0%
2.Μητέρα	13,4%	36,6%
3.Φίλες	6,6%	23,4%
4.Φίλο	36,6%	10%
5.Ειδικό επιστήμονα	13,4%	13,4%
6.Δάσκαλο/α	3,3%	0%
7.Ιερέα	0%	3,3%
8.Άλλον/η	10%	3,3%
9.Κανένα	0%	10%

¹ έρχεται η κατηγορία 7 (Ιερέα με 0%)

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΕΡΩΤ. Κ

Ποιες αντισυλληπτικές μεθόδους γνωρίζεις;

	No	%
Προφυλακτικό	116	96,6%
Αντισυλληπτικά χάπια	100	83,3%
Σπιράλ	30	25,0%
Διακεκομένη συνουσία	16	13,3%
Γόνιμες μέρες	10	8,3%
Σπερματοκτόνες ουσίες	4	7,5%
Διάφραγμα	8	6,6%

Οι περισσότεροι γνωρίζουν σαν αντισυλληπτική μέθοδο τα προφυλακτικά (96,6%). Δεύτερο κατά σειρά αντισυλληπτικό μέσο έρχεται το αντισυλληπτικό χάπι (83,3%), ενώ τρίτο το σπιράλ (25%). Τελευταίο έρχεται το διάφραγμα (6,6%).

Η διαφοροποίηση στα αγόρια και τα κορίτσια είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 10α

	ΑΓΟΡΙΑ	
	No	%
Προφυλακτικό	58	96,6%
Αντισυλληπτικά χάπια	42	70%
Διακεκομένη συνουσία	8	13,3%
Γόνιμες μέρες	6	10%
Διάφραγμα	4	6,6%
Σπερματοκτόνες ουσίες	3	5%
Σπιράλ	2	3,3%

ΠΙΝΑΚΑΣ 10β

	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
	No	%
Προφυλακτικό	50	96,6%
Αντισυλληπτικά χάπια	58	96,6%
Σπιράλ	28	46,6%
Διακεκομένη συνουσία	8	13,3%
Σπερματοκτόνες ουσίες	6	10%
Διάφραγμα	4	6,6%
Γόνιμες μέρες	4	6,6%

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΕΡΩΤ.1

Εσύ χρησιμοποιείς κάποια μέθοδο αντισύλληψης;

	No	%
ΟΧΙ	64	53%
ΝΑΙ	56	47%

Πρώτη έρχεται η κατηγορία 1(ΟΧΙ με 53%) χωρίς μεγάλη διαφοροποίηση από την δεύτερη (ΝΑΙ με 47%).

ΕΑΝ ΝΑΙ ΠΟΙΑ;

ΠΙΝΑΚΑΣ 11α

	No	%
Διακεκομένη συνουσία	10	17,9%
Προφυλακτικό	42	75%
Προσοχή στις γόνιμες μέρες	4	7,1%

Οι αντισυλληπτικές μέθοδοι που χρησιμοποιούν τα παιδιά της εφηβικής ηλικίας είναι: 1) το προφυλακτικό (75%), 2) Η διακεκομένη συνουσία (17,9%), 3) Η προσοχή στις γόνιμες μέρες (7,1%). Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει το προφυλακτικό.

Σημαντική είναι η διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11β ΚΟΡΙΤΣΙΑ

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΟΧΙ	30%	76%
ΝΑΙ	70%	23%

Υπάρχει επίσης κάποια διαφοροποίηση ως προς την αντισυλληπτική μέθοδο ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια, ιδιαίτερα στην κατηγορία 2 (προφυλακτικό).

ΕΑΝ ΝΑΙ ΠΟΙΑ;

ΠΙΝΑΚΑΣ 11γ

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Διακεκομένη συνουσία	19%	14%
Προφυλακτικό	81%	57%
Προσοχή στις γόνιμες μέρες	0%	29%

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

ΕΡΩΤ.Μ.

Εάν στην παραπάνω ερώτηση έχεις απαντήσει ότι δεν χρησιμοποιείς καμία αντισυλληπτική μέθοδο εξήγησε γιατί

	No	%
α. Γιατί δεν ξέρω καμία μέθοδος αντισύλληψης	2	3%
β. Γιατί δεν έχω σεξουαλικές σχέσεις	50	78%
γ. Δεν μου επιτρέπει ο σύντροφός μου	0	0%
δ. Άλλος λόγος	12	19%

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην απάντηση Μ συγκέντρωσε η κατηγορία 2 (Γιατί δεν έχω σεξουαλικές σχέσεις με 78%. Δεύτερη έρχεται η κατηγορία 4. (Άλλος λόγος με 19%). Στην δεύτερη αυτή κατηγορία οι κυριότερες απαντήσεις είναι δύο . 1) Για μεγαλύτερη ικανοποίηση και 2) Η ύπαρξη μόνιμου ερωτικού συντρόφου. Θα πρέπει εδώ να διευκρινίσουμε ότι τα παραπάνω ποσοστά αντιστοιχούν, στον αριθμό των ερωτηθέντων που απάντησαν ότι δεν χρησιμοποιούν μέθοδο αντισύλληψης (64 άτομα δηλ. στο 53%). Από το σύνολο των 120 τώρα ερωτηθέντων ένα ποσοστό 80% στα αγόρια και 36,6% έχουν ήδη ξεκινήσει σεξουαλικές σχέσεις στις ηλικίες των 18 ετών, ενώ ένα ποσοστό 63,4% κοριτσιών και 20% των αγοριών δεν έχουν ακόμη σεξουαλική ζωή.

Η διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια έχει ως εξής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12α

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
α. Γιατί δεν ξέρω καμία μέθοδο αντισύλληψης	11%	0%
β. Γιατί δεν έχω σεξουαλικές σχέσεις	67%	83%
γ. Δεν μου επιτρέπει ο σύντροφός μου	0%	0%
δ. Άλλος λόγος	22%	17%

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

ΕΡΩΤ. Ν

Η γονιμοποίηση του ωαρίου γίνεται :

	No	%
α. Στην ωοθήκη	62	57%
β. Στη σαλπινγα	30	25%
γ. Στη μήτρα	22	18%
δ. Στον τράχηλο	6	5%

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία 1 στην ωοθήκη με 57% Δεύτερη έρχεται η κατηγορία 2 στη σάλπιγγα με 25% που είναι και η σωστή απάντηση. Ακολουθούν η κατηγορία 3 στη μήτρα με 18 % και η κατηγορία 4 στον τράχηλο με 5%.

Υπάρχει αρκετά μεγάλη διαφορά ειδικά στις δύο πρώτες κατηγορίες ανάμεσα στα κορίτσια και στα αγόρια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13α

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
Στη ωοθήκη	60%	43,3%
Στην σάλπιγγα	13,4%	36,7%
Στην μήτρα	23,3%	13,4%
Στον τράχηλο	3,3%	6,6%

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

ΕΡΩΤ. Ο

Είναι δυνατόν μια γυναίκα να μείνει έγκυος με την πρώτη συνουσία;

	No	%
ΝΑΙ	60	50%
ΟΧΙ	28	23%
ΔΕΝ ΞΕΡΩ	32	27%

Το μεγαλύτερο ποσοτό συγκεντρώνει η κατηγορία 1 ΝΑΙ με 50% που είναι και η σωστή απάντηση. Ακολουθεί η κατηγορία 3 ΔΕΝ ΞΕΡΩ με 27% τέλος η κατηγορία 2 ΟΧΙ με 23%.

Δεν υπάρχει σχεδόν καμία διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15

ΕΡΩΤ. Ρ

Για ν' αφήσει έγκυο μια γυναίκα ένας άνδρας πρέπει να έχει;

	No	%
1. Στύση	6	5%
2. Οργασμό	6	5%
3. Εκσπερμάτωση	40	33%
4. Στύση και εκσπερμάτωση	62	52%
5. Οργασμό και στύση	6	5%

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία 4 στύση και εκσπερμάτωση με 52% που είναι και η σωστή απάντηση. Ακολουθεί η κατηγορία 3 εκσπερμάτωση με 33%. τελευταία έρχεται η κατηγορία 2 και 5 οργασμός και οργασμός και στύση αντίστοιχα με 5%.

Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και στα κορίτσια σε όλες τις κατηγορίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 15α.

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
1. Στύση	7%	3%
2. Οργασμό	0%	10%
3. Εκσπερμάτωση	40%	27%
4. Στύση και εκσπερμάτωση	43%	60%
5. Οργασμό και στύση	10%	0%

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

ΕΡΩΤ. Α

Τι πιστεύεις για τον αυνανισμό;

1. Είναι αμάρτημα και απαγορεύεται από την εκκλησία

No=12 (10%)

2. Αδυνατίζει τον οργασμό του ατόμου

No=12 (10%)

3. Είναι κάτι το φυσιολογικό

No=84 (70%)

4. Επιδρά στο νευρικό σύστημα του ατόμου

No=12 (1-%)

Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η κατηγορία 3 (είναι κάτι το φυσιολογικό με 70%) που είναι και η γενικά παραδεκτή άποψη.

Οι υπόλοιπες κατηγορίες παίρνουν το ίδιο ποσοστό (10%). Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια είναι ελάχιστη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 17

ΕΡΩΤ.Ρ

Συμφωνείς ότις οι άνδρες και οι γυναίκες, πέρα από τη βιολογική τους διαφορά, πρέπει να έχουν και διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους;

	No	%
ΝΑΙ	30	25%
ΟΧΙ	80	67%
ΔΕΝ ΕΧΩ ΓΝΩΜΗ	10	8%

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία 2 (όχι με 67%). Ακολουθεί η κατηγορία 1(ΝΑΙ με 25%) και τέλος η κατηγορία 3(δεν έχω γνώμη με 8%).

Η διαφοροποίηση ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια είναι ελάχιστη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18

ΕΡΩΤ.5

Μπορείς να φαντασθείς μια ευτυχημένη και ικανοποιητική ζωή για τον εαυτό σου δίχως να κάνεις γάμο;

	No	%
ΝΑΙ	56	47%
ΟΧΙ	52	43%
ΔΕΝ ΕΧΩ ΓΝΩΜΗ	12	10%

Το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτει η κατηγορία 1(ΝΑΙ με 47%). Ακολουθεί η κατηγορία 2 (ΟΧΙ με 43%).

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 18α

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
ΝΑΙ	70%	23,3%
ΟΧΙ	23%	63,4%
ΔΕΝ ΕΧΩ ΓΝΩΜΗ	7%	13,3%

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

ΕΡΩΤ.Τ

Πιστεύεις ότι οι σεξουαλικές σχέσεις πριν το γάμο είναι:

	No	%
1. Παραδεκτές	106	88,4%
2. Απαράδεκτες	6	5%
3. Επιτρεπτές για τον άνδρα, ανεπίτρεπτες για τη γυναίκα.	4	3,3%
5. Δεν έχω γνώμη	4	3,3%

Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η κατηγορία 1(Παραδεκτές με 88,4%). Ακολουθεί η κατηγορία 2(Απαράδεκτες με 5%) με μεγάλη διαφορά από την πρώτη. Τελευταίες έρχονται οι κατηγορίες 3 και 4 (επιτρεπτές για τον άνδρα, ανεπίτρεπτες για τη γυναίκα και Δεν έχω γνώμη αντίστοιχα με 3,3%).

Οι απαντήσεις των αγοριών και των κοριτσιών είναι περίπου ίδιες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20

ΕΡΩΤ. C

Πιστεύεις ότι η σεξουαλική ικανοποίηση:

1. Συνδέεται απόλυτα με το ερωτικό συναίσθημα.

No=52 (43%)

2. Μπορεί να υπάρχει και χωρίς αισθηματικό δεσμό

No=68 (57%)

Η κατηγορία 2 (μπορεί να υπάρχει και χωρίς αισθηματικό δεσμό με 75%) συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό.

Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια.

ΠΙΝΑΚΑΣ 20α

1. Συνδέεται απόλυτα με το ερωτικό συναίσθημα

Αγόρια=27%

Κορίτσια=60%

2. Μπορεί να υπάρχει και χωρίς αισθηματικό δεσμό

Αγόρια=73%

Κορίτσια=40%

ΠΙΝΑΚΑΣ 21

ΕΡΩΤ. V

Με ποια από τις παρακάτω απόψεις για την ομοφυλοφιλία συμφωνείς;

1. Είναι μια σεξουαλική επιλογή

No=42 (35%)

2. Είναι συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος

No=32 (27%)

3. Είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας

No=46 (38%)

Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η κατηγορία 3(είναι συνέπεια βιολογικής ανωμαλίας 38%). Ακολουθεί η κατηγορία 1(είναι μια σεξουαλική επιλογή με 35%) και τέλος η κατηγορία 2(είναι συνέπεια ψυχολογικού προβλήματος με 27%).

Διαφοροποίηση στις απαντήσεις των δύο φύλων δεν υπάρχει αλλά είναι σημαντικό το γεγονός ότι τα ποσοστά είναι όλα πολύ κοντά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 22

ΕΡΩΤ. W

Νομίζεις ότι η διδασκαλία του μαθήματος σεξουαλική αγωγή στο Λύκειο θα επιδρούσε στις προσωπικές σου σχέσεις;

	No	%
1. Θετικά	110	92%
2. Αρνητικά	0	0%
3. Θα μου ήταν αδιάφορη	10	8%

Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η κατηγορία 1(θετικά με 92%).
Τελευταία έρχεται η κατηγορία 2 (αρνητικά με 0%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 23

ΕΡΩΤ.Χ

Στην περίπτωση που θα διδασκόταν ένα καινούργιο μάθημα, ποιο θα προτιμούσες;

	No	%
1. Σεξουαλική αγωγή	108	90%
2. Πληροφορική (Η/Υ)	12	10%

Το μεγαλύτερο ποσοστό συγκεντρώνει η κατηγορία 1 (Σεξουαλική αγωγή με 90%).

Η διαφοροποίηση στα αγόρια και στα κορίτσια είναι η εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 23α

	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ
1. Σεξουαλική αγωγή	86,6%	93,4%
2. Πληροφορική (Η/Υ)	13,4%	6,6%

ΠΙΝΑΚΑΣ 24

ΕΡΩΤ.Υ

Σε περίπτωση που θα διδασκόταν το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής, ποια θέματα θα ήθελες να καλύψει το μάθημα αυτό;

	No	%
Ανατομία αντρικού/γυναικείου σώματος	8	6,6%
Σχέσεις των δύο φύλων (γάμοι, δεσμός κ.α)	32	26,6%
Αντισύλληψη	56	46,6%
Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα(AIDS)	50	33,3%
Σωστή σεξουαλική επαφή	24	20%
Ομοφυλοφιλία	10	8,3%
Αικανότητα	2	1,6%
Αυνανισμός	6	5%
Πορνό	2	1,6%
Εγκυμοσύνη	12	10%
Δεν έχω γνώμη	22	18,3%

Το πρώτο θέμα που θα ήθελαν οι έφηβοι να καλύψει η διδασκαλία του μαθήματος της σεξουαλικής αγωγής είναι **Αντισύλληψη** (46.6%).

Δεύτερο κατά σειρά σαν θέμα έρχονται τα **σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα** (33,3%) ενώ τρίτο θέμα που επέλεξαν οι μαθητές είναι οι **σχέσεις των δύο φύλων** (γάμος, δεσμός κ.α) (26,6%).

Η διαφοροποίηση σε αγόρια και κορίτσια έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 24α

	ΑΓΟΡΙΑ	
	No	%
Ανατομία αντρικού/γυναικείου σώματος	4	6,6%
Σχέσεις των δύο φύλων (γάμος, δεσμός κ.α)	28	46,6%
Αντισύλληψη	16	26,6%
Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα (AIDS κ.α)	12	20%
Σωστή σεξουαλική επαφή	8	13,3%
Ομοφυλοφιλία	4	6,6%
Αυνανισμός	2	3,3%
Ανικανότητα	2	3,3%
Πορνό	2	3,3%
Εγκυμοσύνη	0	0%
Δεν έχω γνώμη	14	23,3%

ΠΙΝΑΚΑΣ 24β

	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	
	No	%
Ανατομία αντρικού/γυναικείου σώματος	4	6,6%
Σχέσεις των δύο φύλων (γάμος, δεσμός κ.α)	4	6,6%
Αντισύλληψη	40	66,6%
Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα (AIDS κ.α)	28	46,6%
Σωστή σεξουαλική επαφή	16	26,6%
Ομοφυλοφιλία	6	10%
Αυνανισμός	4	6,6%
Ανικανότητα	0	0%
Πορνό	0	0%
Εγκυμοσύνη	12	20%
Δεν έχω γνώμη	8	13,3%

ΠΙΝΑΚΑΣ 25

ΕΡΩΤ.Ζ

Πως θα χαρακτήριζες τη στάση σου απέναντι στο ερωτηματολόγιο;

	No	%
1. Αδιάφορο	2	1,7%
2. Ενδιαφέρον	96	80%
3. Συχνά μ'έφερε σε δύσκολη θέση	22	18,3%
4. Κάτι άλλο	0	0%

Το μεγαλύτερο ποσοστό στην απάντηση Ζ το συγκεντρώνει η κατηγορία 2(ενδιαφέρον με 85%). Ακολουθεί η απάντηση 3(συχνά μ'έφερε σε δύσκολη θέση με 11,6%).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α) Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Boethius Gustav Carl "Η Σουηδική εμπειρία από την εισαγωγή της σεξουαλικής αγωγής στο σχολικό πρόγραμμα" ανακοίνωση στο σεμινάριο "Σέξ Αγωγή & Υγεία" της ΕΟΠ, Αθήνα 1992, σελ.315-322.
2. Braeken Doortje "Η σεξουαλική αγωγή στην Ολλανδία" ανακοίνωση στο σεμινάριο "Σεξ αγωγής & Υγεία" της ΕΟΠ Αθήνα 1992 σελ.323-334.
3. Βούλγαρη Α., Μάρκου Δ., Ζορμπά Μ, "Η σεξουαλική αναζήτηση των νέων στην εφηβεία "Πτυχιακή εργασία Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ.
4. *Δετοράκης Ι. "Η σεξουαλική συμπεριφορά των νέων. Ερευνα στο νομό Αχαΐας" ανακοίνωση στο σεμινάριο "Σεξουαλική Αγωγή & Υγεία της ΕΟΠ, Αθήνα 1992, σελ. 231-244.
5. Διαμαντόπουλος Δ. "Λεξικό βασικών εννοιών", εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1991.
6. Κίντης Γ. "Σεξουαλική Αγωγή στην Ευρώπη-Εξελίξεις-Παραλλαγές-Πρότυπα", περιοδ. "Εφηβεία-Γυναικολογία-Αναπαραγωγή-Εμμηνόπαυση" 1990, τόμ. 2ος, τεύχος 4ο, σελ.273-276.
7. Κολεσόφ Δ. "Η Σεξουαλική ανάπτυξη, συμπεριφορά και διαπαιδαγώγηση του παιδιού και του εφήβου" εκδ. μνήμη, Αθήνα 1982.
8. Κόνγκερ Τζών "Η εφηβική ηλικία μια καταπιεσμένη γενιά"εκδ.Ψυχογιός, Αθήνα 1981.
9. Κούγια Β.Βουλγαρόγλου Σ, Κουλουμπούρου Σ. "Γυναίκα σεξουαλικότητα" πτυχιακή εργασία, Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ, Μάρτιος 1989.
- 10.Κρεατσάς Γ. "Σεξουαλική διαπαιδαγώγηση", εκδ.Δωρικός, Αθήνα 1989.
- 11.* Μαρκαντώνης Ι.Σ "Κύρια σημεία στην πράξη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης" ανακοίνωση στο διεπιστημονικό συμπόσιο της Ελλην.Εταιρείας Ευγονικής και Γενετικής του Ανθρώπου" Αθήνα 1981, σελ.153-169.

* Τα άρθρα με τον αστερίσκο έχουν παρθεί από τα αντίστοιχα πρακτικά των συνεδρίων.

- 12.* Μαρούδα Α. "Τρόποι επικοινωνίας εφήβων και προϋποθέσεις για ικανοποιητικές σεξουαλικές σχέσεις" ανακοίνωση στο σεμινάριο "Σεξουαλική Αγωγή & Υγεία" της Ε.Ο.Π Αθήνα 1992, σελ.83-88.
13. Μπατάκης Χ, Δασκαλάκης Γ, Ευαγγέλου Α., Καρπάθιος Σ, "Η ηλικία έναρξης των σεξουαλικών επαφών σε δείγμα νέων επαρχιακής πόλης" περιοδ. "Ιατρική" τόμ. 55ος, τεύχος 5ο, σελ.490-494.
14. Παρασκευόπουλος Ι. "Εξελικτική Ψυχολογία", τόμ.4ος Αθήνα 1985
15. Ράιχ Βίλχελμ "Ο σεξουαλικός αγώνας των νέων" εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1972.
16. Ράιχ Βίλχελμ "Η εισβολή της σεξουαλικής ηθικής" εκδ. Πύλη, Αθήνα 1981.
17. Ράποπορ Ρένα & Ρόμπερτ "Τα στάδια της ζωής "μετάφ. Μαρία Σόλμου εκδ. Ψυχογιός Αθήνα 1981.
18. Ρέμπλαιν Χάιντς "Εισαγωγή στην ψυχολογία του παιδιού και του εφήβου" μετ. Στέλλα Νικολούδη, εκδ. Δημ.Κωτσιανά, Αθήνα 1980.
19. Σπουδαστήριο Κοινωνιολογίας ΠΑΣΠΕ-Ε.Κ.Κ.Ε "Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών" GUTENBERG, Αθήνα 1977.
- 20.* Σταυροπούλου Α. "Μικρό χρονικό της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην Ελλάδα" ανακοίνωση στο διεπιστημονικό συμπόσιο της Ελλην. Εταιρείας Ευγονικής και Γενετικής του Ανθρώπου, Αθήνα 1981, σελ. 269-279.
- 21.* Σταύρου Μ "Πως θα πρέπει οι γονείς ν'αντιμετωπίζουν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους "ανακοίνωση στο σεμινάριο "Σεξ.Αγωγή & Υγεία" της Ε.Ο.Π, Αθήνα 1992, σελ. 97-106.

*Τα άρθρα με τον αστερίσκο έχουν παρθεί από τα αντίστοιχα πρακτικά των συνεδρίων.

22.ΧΛΙΑΟΥΤΑΚΗΣ Ι. "Κοινωνική προσέγγιση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η πληροφόρηση για θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης των εφήβων του Δήμου Αθηναίων", περιοδ. "Εφηβ-Γυναικ-Ανσπορ-Εμμην.", 1990, τόμος 2ος, τεύχος 1ο, σελ. 18-26

23.* ΧΛΙΑΟΥΤΑΚΗΣ Ι. "Σεξουαλική δραστηριότητα. Αντισυλληπτική συμπεριφορά και έκτρωση στους εφήβους του Δήμου Αθηναίων" ανακοίνωση στο σεμινάριο "Σεξ Αγωγή & Υγεία" της ΕΟΠ, Αθήνα 1992 σελ.125-138.

24.*Φούσκας Κων/νος "Η θέση της Εκκλησίας σε μια προσπάθεια γενετικής αγωγής" ανακοίνωση στο διεπιστημονικό συμπόσιο της Ελλην. Εταιρείας Ευγονικής και Γενετικής του Ανθρώπου, Αθήνα 1981, σελ. 179-191.

Β. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Arnfoff. F.N & 6.N.Daamianopoulos "self-body recognition. An empirical approach to the body image" περιοδ. Merrill-Palmer Quarterly, 1962, τόμ.8ος, σελ. 143-148.

2. Chilman C. "Adolescent Sexuality in a changing American Society" United States Department of health Education and Welfave, 1978.

3. Daigle M Harris D "Attitudes towards child sexuality" περ. Medicine and Law, Canada 1989, σελ. 379-390.

4. Davis SM Harris MB "Sexual knowledge, sexual interests and sources of sexual information of rural and urban adolescents from three cultures.

5. Erikson Erick "Identity: Youth and Change" εκδ. Norton 1966.

6. Elkind D "Egocentrism in Adolescence" περιοδ.Child development, 1967, τόμ. 38ος, σελ. 1025-1034.

7. Hurlock Elizabeth "Developmental psychology" MC. Crow-Hill, 1968.

8. Freud Anna "The ego and the mechanisms of defense" εκδ. International University Press, 1940.

